

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Diplomová práce

2017

Bc. Veronika Wolfová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra veřejné a sociální politiky

Bc. Veronika Wolfová

**Homoparentalita v České republice optikou
teoretického přístupu sociální konstrukce
cílových populací**

Diplomová práce

Praha 2017

Autor práce: **Bc. Veronika Wolfová**

Vedoucí práce: **PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2017**

Bibliografický záznam

WOLFOVÁ, Veronika. *Homoparentalita v České republice optikou teoretického přístupu sociální konstrukce cílových populací*. Praha, 2017. 136 stran. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.

Abstrakt

Za využití teoretického přístupu SKCP se práce snaží analyzovat problematiku homoparentálního osvojování v České republice, respektive porozumět procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování v celé komplexnosti. Snaží se odpovědět na otázku, proč má rodinná politika v osvojování dětí homosexuály, respektive registrovanými partnery, negativní charakter v tom smyslu, že je zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě a vytvořit tak plnohodnotnou rodinu. Proto se prostřednictvím teoretického konceptu primárně zaměřuje na *identifikování* a vysvětlení podoby sociální konstrukce homosexuálních jedinců a párů prostřednictvím argumentačních strategií aktérů obsažených v politickém diskurzu, kdy se klíčoví aktéři snaží o zachování *statusu quo*, případně o změnu současného policy designu tak, aby byla odstraněna diskriminační povaha homoparentální politiky a odstraněno nerovné postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách.

Abstract

The thesis is trying to analyse the problems of homoparental adoption in Czech Republic or more precisely to understand the process of formation of homoparental adoption politics in its complexity using a theoretical approach (social construction of target populations). It's trying to answer the question, why the politics of homoparental adoption has such a negative characteristics to the effect that people of the same sex trying to perform an adoption, are frankly disadvantaged and irrationally excluded from a possibility to adopt a child and build a fully-fledged family. That's why it's primarily focused (through theoretical concept) on identification and explanation of the forming of social constructions of homosexual individuals and couples through argumentation strategies of the participants included in a political discourse, when the key participants are trying to keep the *status quo*, or else to change the present policy design to remove discriminational character of homoparental politics and unequal status of children and parents in same-sex families.

Klíčová slova

homosexualita, homoparentalita, adopce, registrované partnerství, novela zákona o registrovaném partnerství, sociální konstrukce

Keywords

homosexuality, same-sex parenting, foster care, registered partnership, amendment to the registered partnership act, social construction

Rozsah práce: 227 139 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Bc. Veronika Wolfová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Vilému Novotnému, Ph.D. za jeho vstřícné jednání a odborné vedení. Velmi ráda bych také poděkovala celé své rodině za trpělivost a podporu v době mého studia.

Institut sociologických studií

Teze diplomové práce

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií
Katedra veřejné a sociální politiky

Jméno studenta/studentky: Veronika Wolfová

Název v jazyce práce: Homoparentalita v České republice optikou teoretického přístupu sociální konstrukce cílových populací

Název v anglickém jazyce: Same-sex parenting in the Czech republic: an application of a theoretical approach social constructions of target populations

Klíčová slova: homosexualita, homoparentalita, náhradní rodinná péče, sociální konstrukce

Klíčová slova anglicky: homosexuality, same-sex parenting, foster care, social construction

Akademický rok vypsání: 2016

Jazyk práce: Český

Typ práce: Diplomová práce

Ústav: Katedra veřejné a sociální politiky

Vedoucí / školitel: PhDr. Vilém Novotný, Ph.D.

Obor práce: Veřejná a sociální politika

Teze diplomové práce (výzkumný projekt):

A. vymezení výzkumného problému

Až po deseti letech od přijetí zákona o registrovaném partnerství (2006) můžeme v České republice sledovat zintenzivnění diskusí o institutu manželství mezi homosexuálními páry, adopcích homosexuály a homoparentálních rodinách obecně. Pomalu se tak začíná prolomovat jedno z velkých tabu české společnosti.

Ministr Jiří Dienstbier již v roce 2014 vytyčil zmíněné adoptce homosexuálními páry jako jednu ze svých priorit ve funkci ministra pro lidská práva, a v roce 2016 spolu s ministrem spravedlnosti Robertem Pelikánem předložil vládní návrh novely zákona o registrovaném partnerství, která má umožnit, aby partner mohl adoptovat nedospělé potomky svého druha a stát se tak plnohodnotným rodičem se všemi právy a povinnostmi vůči dítěti (právo dítě zastupovat, mít vyživovací povinnost). Návrh zákona by tak měl řešit situaci zhruba tisíce dětí a jejich rodičů, kdy jim současný stav přináší řadu problémů v každodenním životě, ale také třeba při rozpadu partnerství nebo úmrtí jednoho z biologických rodičů.

Dalším problémem ohledně rodinného práva pro homosexuály v České republice je diskriminační znění zákona o registrovaném partnerství, kdy je registrovanému homosexuálovi zakázáno osvojit dítě. Paradoxní v této situaci je fakt, že neregistrovanému homosexuálnímu jedinci je umožněno osvojit dítě a to i z ústavní péče.

To, že je vstupem do registrovaného partnerství odepřena možnost na jakoukoli formu náhradní rodinné péče, označila ombudsmanka Anna Šabatová za protiústavní a v přímém rozporu s Listinou základních práv a svobod. V rámci tohoto podnětu začal Ústavní soud projednávat návrh na zrušení diskriminačního paragrafu, který osvojení registrovaným zakazuje. Pokud by tak soud došel k závěru, že je v rozporu s Ústavou z důvodu porušení rovnosti a lidské důstojnosti, bude paragraf zrušen. Jednalo by se tak o průlomové rozhodnutí, které by v českém právním řádu odstranilo dosavadní nerovnosti mezi duhovými a běžnými rodinami.

Hlavním problémem, kterým bych se v této práci chtěla zabývat, je rodinná politika ve vztahu k homosexuálním párům, jejímž důsledkem je nerovnoprávné postavení dětí a rodičů žijících v homosexuálních rodinách, kdy jsou rodičům a dětem upírána práva, ale i povinnosti, která jsou pro heterosexuální páry zcela běžná a kdy dochází k diskriminaci homosexuálních párů v oblasti náhradní rodinné péče pouze na základě jejich odlišné sexuální orientace. Předmětem mé diplomové práce budou tedy práva homosexuálních jedinců a párů a proces tvorby politiky homoparentálního osvojování v České republice optikou teoretického přístupu sociální konstrukce cílových populací, kdy se aktéři podporující výše uvedenou novelu zákona o registrovaném partnerství, pokouší o změnu policy designu, tak aby byla odstraněna diskriminační povaha současného stavu na poli homoparentální politiky, která ze skrytých ideologických důvodů odpírá homosexuálním párům jejich základní práva, kdy tento návrh do značné míry odráží výraznou změnu sociální konstrukce homosexuálních párů.

B. Cíle diplomové práce

Za využití teoretických poznatků přístupu sociální konstrukce cílových populací je hlavním cílem práce porozumět situaci v oblasti práv homosexuálních párů a možnostem homoparentálního osvojování. Za tímto účelem identifikuje sociální konstrukce homosexuálních párů obsažené v politickém diskurzu a následně identifikujeme argumentační strategie klíčových aktérů dané politiky, které používají při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí s cílem prosadit navrhovanou politiku, respektive legislativu ve snaze zachovat současný diskriminační stav či rozšířit práva homosexuálních párů v oblasti náhradní rodinné péče. Práce se tak snaží zjistit, jakou roli tyto strategie a konstrukce hrají v procesu tvorby homoparentální politiky, jaký mají vliv na její udržování či změnu.

Hlavní cíl je rozdělen do dílčích operativních cílů:

- Popsat vývoj a současnou podobu české legislativy týkající se homosexuálních párů a homoparentálního osvojování
- Analyzovat postoj české veřejnosti k homoparentálním rodinám a dalším alternativním rodinným formám
- Analyzovat postoj české veřejnosti k adopcím dětí homosexuálními páry
- Identifikovat stěžejní argumentační strategie obhájců a odpůrců uplatňované při procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování
- Zjistit jakou roli hrají sociální konstrukce v procesu tvorby politiky ve vztahu k právům homosexuálních párů a homoparentálnímu osvojování v České republice

C. Výzkumné otázky

- Jaká je současná legislativa ve vztahu k právům homosexuálních párů a homoparentálního osvojování v České republice?
- Jaký postoj v současné době zaujímá česká veřejnost k homoparentálním rodinám a dalším alternativním rodinným formám?
- Jaký postoj zaujímá česká veřejnost k adopcím dětí homosexuálními páry?
- Jaké jsou hlavní argumentační strategie podporovatelů homoparentální politiky?
- Jakým způsobem jsou konstruovány cílové populace navrhovateli homoparentální politiky?
- Jaké jsou hlavní argumentační strategie odpůrců homoparentální politiky?
- Jakým způsobem jsou konstruovány cílové populace odpůrci homoparentální politiky?
- Jakou roli hrají sociální konstrukce cílové populace sdílené většinovou společností v procesu tvorby homoparentální politiky?

D. Teoretická východiska

Teorie sociální konstrukce cílových populací

Teorie Anne Schneider a Helen Ingram, vysvětluje primárně to, jak ovlivňuje sociální konstrukce cílové skupiny politiku (policy design), která je vůči této skupině uplatňována.

Od sociální konstrukce a politické moci se odvíjí také používané politické nástroje, pravidla a zdůvodnění politik ve vztahu k jednotlivým populacím. Cílovým skupinám tak plynou buď výhody (*benefits*) či tresty (*burdens*). Prostřednictvím veřejné politiky (*policy designu*) je tak cílovým skupinám a celé společnosti zaslána zpráva (*message*), které chování je správné, které špatné a kteří občané si podporu zasluhují a kteří ne. Politiku, která přerozděluje *výhody* pouze pozitivně konstruovaným skupinám a naopak *zátěže* těm s horší sociální konstrukcí, označujeme za *degenerativní*, taková politika má zpětně negativní vliv na rovnost ve společnosti, sociální spravedlnost a v neposlední řadě i podmínky demokracie. Design politiky má také následný vliv na jednání cílových populací, především jejich identitu a občanskou participaci (*feed forward*). Veřejná politika však zároveň poskytuje prostor pro změnu sociálních konstrukcí, přičemž základním předpokladem změny konstrukce a tedy i postavení a přístupu k moci je změna uvažování o cílové populaci způsobená posunem v myšlení, změně stěžejních hodnot a chápání světa, v ideální případě podpořená argumentací politických elit. Stěžejní roli tedy hrají obhájci (*advocates*) a odpůrci (*opponents*) a jejich argumentační strategie, které soupeří s jinými strategiemi při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí.

V souladu s přístupem SKCP tedy předpokládáme, že pokud se homosexuálové jakožto cílová skupina konstruuje pozitivněji, pak se i politické nástroje vůči ní stávají pozitivnější a mění se i pohled většinové populace na danou skupinu (Schneider, Ingram 1993, Schneider, Ingram, 1997, Schneider, Ingram, 2005, Schneider, Ingram, deLeon, 2007, 2014, Schneider, Ingram, Sidney, 2009).

Kontextuální rámec

V rámci zasazení práce do širšího kontextu se zaměřím také na vymezení tradiční rodiny, alternativních forem rodiny, zmapovány budou také dosavadní výzkumy vlivu na výchovu dětí homosexuálním párem a nejčastěji uváděné argumenty hovořící ve prospěch/ neprospěch svěření dítěte do péče stejnopohlavním párům. Popsána bude také legislativní úprava týkající se homosexuality a homoparentality v České republice, její vývoj a aktuální situace - zákon o registrovaném partnerství, práva homosexuálních jedinců a párů a dosavadní návrhy novel zákona prosazující adopci biologického dítěte partnera, ale i snaha přijmout opatření, která by v budoucnu umožnila osvojení dítěte cizího.

E. Výzkumný plán

Teoretická východiska a cíle této práce do velké míry ovlivňují i metody výzkumu, které jsou v této práci využity. Výzkumným designem analytické části práce je případová studie, konkrétněji jednopřípadová studie.

Jako jednu ze stěžejních metod, ze které budu vycházet, je studium dokumentů – sekundární analýza dat, především se bude jednat o různé zákony, koncepce, opatření a jiné legislativní dokumenty, ale i odborné publikace, články, provedené výzkumy veřejného mínění a další relevantní dokumenty. Tyto metody budou využity zejména v teoretické části práce, jejímž cílem je získání vhledu do výzkumného tématu. Předmětem výzkumu jsou zde práva homosexuálních párů a možnosti homoparentálního osvojování, respektive jejich sociální konstrukce a strategie vyjednávání hranic těchto konstrukcí.

Cílem výzkumné části práce je tudíž identifikovat sociální konstrukce a strategie vyjednávání hranic těchto konstrukcí, používané jednotlivými aktéry v politickém diskurzu a vysvětlit, jakým způsobem tyto konstrukce ovlivňují konkrétní politiku ve vztahu k právům homosexuálních párů a homoparentálnímu osvojení.

Jako prostředek k identifikaci způsobu, jakým jsou homosexuální páry jako cílová skupina veřejné politiky konstruovány, se mi jeví vhodná kvalitativní metoda diskurzivní analýzy, kde by jako zdroj dat pro studium sociálních konstrukcí sloužila oficiální rétorika politických stran, politiků, odborníků, neziskových organizací a dalších klíčových aktérů, kteří danou politiku přímo či nepřímo ovlivňují, nebo jsou touto politikou zasaženi.

K pochopení sociální konstrukce homosexuálních jedinců a párů a jejich dopadů na tvorbu legislativy by mi rovněž mohly pomoci záznamy z projednávání souvisejících zákonů a mediální výstupy zabývající se tímto tématem. Pro saturaci vzorku by mohlo být využito vyhledávače v repozitáři na webových stránkách Poslanecké sněmovny, rétorika může být zároveň sledována v tištěných a jiných médiích, zejména v tiskových zprávách, rozhovorech s klíčovými aktéry, politických prohlášeních a jiných materiálech dostupných na internetových stránkách. Hlavním záměrem by bylo sledování tzv. „story lines“ a interpretování, „mýtů“, rutinních způsobů vyjadřování, připisování významů a vytváření konstrukcí s cílem prosazování určité politiky vůči homosexuálním párům.

F. Seznam odborné literatury a zdrojů empirických dat

BERGER, Peter, L.; LUCKMANN, Thomas. Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

BOS, Henry M. W.; BALEN, Frank van; BOOM, Dymphna C. van den. Experience of parenthood, couple relationship, social support and child-rearing goals in planned lesbian mother families. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2004, roč. 45, č.4, s. 755-764.

CRAWFORD, Jill M. Co-parent adoptions by same-sex couples: From loophole to law. *Families in Society*. 1999, roč. 80, č. 3, s. 271-278

INGRAM, Helen; SCHNEIDER, Anne, L.; DELEON, Peter. Social Construction and Policy Design. In SABATIER, Paul, A. *Theories of the Policy Process*, Boulder: Westview Press, 2007. s. 93-126. ISBN 978-0-8133-4359-4.

JANOŠOVÁ, Pavlína. Homosexualita v názorech současné společnosti. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 218 s. ISBN 80-7184-954-5.

KURDEK, Lawrence A. Are Gay and Lesbian Cohabiting Couples Really Different from Heterosexual Married Couples? *Journal of Marriage and Family*. 2004, roč. 66, č.4, s. 880-900.

MAREŠ, Petr.; POTOČNÝ, Tomáš. Modernizace a česká rodina. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. Alternativní rodinné modely aneb Rodiny lesbických matek a gay otců. (Kateřina Lišková, Jana Tesařová, ed.). In Ženská práva jsou lidská práva. Sborník přednášek ze semináře. 1. vyd. Brno: NESEHNUTÍ Brno, 2002. s. 96-103, 8 s. ISBN 80-903228-0-8.

POLÁŠKOVÁ, Eva. Plánovaná lesbická rodina: Klíčové aspekty přechodu k rodičovství. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5013-6.

RABUŠIC, Ladislav. Kde ty všechny děti jsou?: Porodnost v sociologické perspektivě. 1. vyd. Praha: SLON, 2001. 265 s. ISBN 80-86429-01-6.

SCHNEIDER, Anne L., INGRAM, Helen. Policy design for democracy . Lawrence: University Press Of Kansas, 1997. 241 s. ISBN 0-7006-0844-3.

SCHNEIDER, Anne, L; INGRAM, Helen. Deserving and Entitled: Social Construction and Public Policy. Albany: State University of New York Press, 2005. 361 s. ISBN 0-7914-6342-7. 44.

SCHNEIDER, Anne L., SIDNEY, Mara. What Is Next for Policy Design and Social Construction Theory?. The Policy Studies Journal. 2009, Vol. 37(No. 1).

SOKOLOVÁ, Věra. A co děti?... Gay a lesbické rodičovství: homofobie a genderové stereotypy v české společnosti. In VALDROVÁ, Jana. Abc feminismu. Brno: Nesehnutí, 2004, s. 81-96. ISBN 80-903228-3-2.

ŠUBRT, Jiří. Veřejné mínění z pohledu teorie a výzkumné praxe. (Několik poznámek). In KUNŠTÁT, Daniel (ed.). České veřejné mínění: výzkum a teoretické souvislosti. Vydání první. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 13-23. ISBN 80-7330-081-8

ŠTĚPÁNKOVÁ, Martina.; ČIŽINSKÝ, Pavel. Registrované partnerství pro začínající. Gay a lesbická liga ve spol. s Poradnou pro občanství, občanská a lidská práva. Brno: STUD Brno, 2006. 22 s. ISBN 80-239-7821-7.

TUČEK, Milan. 2000. Vybrané charakteristiky současné české rodiny a jejich vývoj v posledním desetiletí. Pp. 29-46 in Hana Maříková (ed.), Proměny současné české rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství.

VESELÝ, Arnošt. Veřejněpolitický a „klasický“ Sociálněvědní výzkum: podobnosti a odlišnosti. In: NEKOLA, Martin; GEISLER, Hana; MOURALOVÁ, Magdalena. Současné metodologické otázky veřejné politiky. Praha: Karolinum, 2011. s. 12-64. ISBN 978-80-246-1865-4.

Zákon č 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

G. Předběžná náplň práce v anglickém jazyce

The main issue I will talk about is going to be parental politics in the relationship with same-sex couples, which makes the kids and parents in same-sex families unequal to heterosexuals. The rights but also the duties, which are normally common are taken away from the same-sex families. Result of these actions is discrimination in the field of foster care based just on the different sexual orientation.

The main subject of my dissertation is going to be rights of homosexual singles and couples and the process of creating the politics of same-sex parental adoption in Czech Republic. This problem is explored on the basis of theoretical approach called social constructions of target populations

With an application of theoretical knowledge of the social constructions of target populations approach, this diploma thesis tries to understand a situation on the rights of same-sex couples and the possibilities of adoption of children by same-sex couples. For this purpose, it identifies social constructions of same-sex couples in a politics discourse and identifies argumentation strategies used by key actors, when they negotiate borders of those social constructions, in order to enforce their policy designs. This diploma thesis finds out, which role those strategies play in a process of making same-sex parenting policy and what influence they have on its maintaining or change.

H. Podpisy studenta a vedoucího práce

1. Úvod	1
2. Cíle a metody výzkumu	6
2.1. Výzkumné cíle a výzkumné otázky	6
2.2. Metodologie	7
2.2.1. Zdroje, metody sběru a analýzy a dat	8
3. Teoretická východiska	16
3.1. Teorie sociální konstrukce cílových populací.....	16
3.1.1. Podstata přístupu SKCP pro danou problematiku	20
3.1.2. Typologie cílových skupin	21
3.1.3. Sociální konstrukce, politické nástroje a odůvodnění politik.....	22
3.1.4. Policy design a jeho vliv na cílové skupiny	26
3.1.5. Potenciál změny sociální konstrukce.....	28
4. „Homosexuálové jako občané „druhé kategorie“, zasazení problematiky do společensko-historického kontextu	30
5. Homoparentální osvojování: prostor pro zkoumání přístupu SKCP	41
6. Policy design ve vztahu k homoparentálnímu osvojování v České republice – „partnerství nepřátelské rodičovství“	43
6.1. Společné osvojení („ <i>joint adoption</i> “).....	44
6.2. Individuální osvojení („ <i>single adoption</i> “)	44
6.3. Přiosvojení („ <i>second parent adoption</i> “)	46
7. „My versus oni“: homosexuálové jako devianti versus heterosexuálové jako zvýhodnění a rozdílné návrhy politik (policy designu)	48
7.1. Potenciál změny sociální konstrukce homosexuálů.....	53
7.2. Snahy o změnu policy designu homoparentálního osvojování.....	59
7.2.1. Přiosvojení („ <i>second parent adoptin</i> “)	60
7.2.2. Individuální osvojení („ <i>single adoption</i> “)	64
8. Sociální konstrukce a argumentační strategie obhájců a odpůrců, používané při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí	67
8.1. Sociální konstrukce a argumentační strategie odpůrců používané s cílem zachovat současný policy design	67
8.1.1. Strategie <i>rozmělnování hodnot tradiční rodiny</i>	68
8.1.2. Strategie <i>homosexualitou proti přírodě</i>	69
8.1.3. Strategie <i>práva rodičů nad zájmy dětí</i>	71
8.1.4. Strategie <i>homosexualita rodičů jako stigma pro dítě</i>	72
8.1.5. Strategie <i>homosexualita rodičů jako hrozba pro dítě</i>	73
8.1.6. Strategie „ <i>přirozené</i> “ komplementarity	74
8.1.7. Strategie <i>nadbytečnost právní úpravy</i>	75

8.1.8. Strategie „salámová metoda“	79
8.2. Sociální konstrukce a argumentační strategie obhájců používané za účelem prosadit změnu policy designu	80
8.2.1. Strategie <i>rozmanitost rodiny</i>	81
8.2.2. Strategie <i>kvality rodiče nad orientací</i>	82
8.2.3. Strategie <i>odkazování na odborné výzkumy</i>	83
8.2.4. Strategie <i>nejlepší zájem dítěte</i>	84
8.2.5. Strategie <i>stejná práva</i>	86
8.2.6. Strategie <i>veřejné mínění</i>	87
8.2.7. Strategie <i>malá změna</i>	88
8.2.8. Strategie <i>přirozený vývoj společnosti</i>	89
9. Závěry	91
10. Použitá literatura	103
Přílohy	114
Příloha č. 1: Příklady zdrojů dat využitých v analytické části	114
Příloha č. 2 : Ukázka zakódovaného dokumentu	120
Resumé	121
Summary	122

1. Úvod

Postoj společnosti k homosexualitě prošel ve svém vývoji mnoha změnami, zatímco před sto lety byla odlišná sexuální orientace striktně odmítána a různými způsoby perzekuována, druhá polovina 20. století přinesla výrazný posun od odsuzování homosexuality jako zavrženíhodné formy lidského chování k jejímu akceptování jako rovnocenné formy sexuální orientace a přirozené součásti moderní společnosti. V evropských státech byla homosexualita následně dekriminována a později začaly být také právně uznávány rozličné formy soužití osob stejného pohlaví. Nicméně ani právní ukotvení nepřineslo homosexuálům, respektive registrovaným partnerům stejně výhodné postavení, jaké je přiznáno heterosexuálům, respektive manželskému páru, trhliny jsou zejména v oblastech rodinného práva.

Také v České republice v průběhu posledních deseti let, v souvislosti s procesem přijetí zákona o registrovaném partnerství (2006), došlo ve veřejně politickém prostoru k velkému posunu a debaty o homosexualitě jako nemoci, případně „zvrácenosti“ se změnily v odborně laděné diskuse, které jsou založené na podstatě lidské rovnoprávnosti (Sokolová, 2004).

Poněkud odlišná situace je však ve vztahu ke gay a lesbickému rodičovství. Sokolová uvádí, že zatímco si společnost pomalu zvyká na fakt, že rodina nemá vždy jen tradiční ráz a nesestává pouze z matky, otce a biologických dětí a poměrně ochotně akceptuje také existenci rodin samoživitelů/samoživitelek či rodiny rozvedené, existují však jisté hranice, které zůstávají v naší společnosti vymezeny zcela zřetelně - otázka rodičovství byla a je v našem prostředí vyznačena jakýmsi „imperativem“ heterosexuality, pokud se tak objevilo v diskurzu o homosexualitě téma stejnopohlavního rodičovství, debata nabrala ostré „emocionální obrátky“ (Sokolová, 2004, s. 81).

Určitá nepropojenost registrovaného partnerství a rodičovství je patrná i ve veřejné podpoře práva na uzavření registrovaného partnerství a práva osvojit dítě, jejichž rozdíl se pohyboval v řádu desítek procent. Například z průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění v květnu 2012 vyplynulo, že zatímco například právo na uzavření registrovaného partnerství uznávají tři čtvrtiny obyvatel a sňatek osob stejného pohlaví podporovalo 51 % populace, tak podpora adopce dětí pro gaye a lesby byla pouhých 37 % (zatímco proti bylo celých 55 %) (CVVM, 2012).

Dá se tak říci, že „otázka „homosexuální rodiny“ je jakýmsi lakmusovým papírkem tolerance společnosti, její schopnosti dobrat se podstaty vlastních předsudků a stereotypů a reagovat na ně“ (Sokolová, 2004, s. 81).

Až po celých deseti letech od přijetí zákona o registrovaném partnerství (2006) můžeme v českém veřejně politickém prostoru sledovat značné zintenzivnění diskusí o adopcích dětí homosexuály a homoparentálních rodinách obecně.¹ V souvislosti se zvyšující se akceptací odlišné sexuální orientace, sílí přirozeně také touha po právní rovnosti a uznání stejnopohlavního rodičovství přicházející ze strany gay lesbické komunity (Nedbálková, Polášková, 2004). A tak hlavní zásluhu na tom, že se otázka homoparentálních rodin dostává do povědomí veřejnosti mají především neformální sdružení (PROUD – Platforma pro rovnost, uznání a diverzitu z.s. a občanské sdružení Stejná rodina), která se nejen skrze média snaží seznamovat širokou veřejnost s problémy, které rodičovství gayů a leseb přináší. Pomalu se tak začíná prolamovat jedno z nejvíce ožehavých a tabuizovaných témat české společnosti a veřejná politika je tak nucena na tuto situaci začít pomalu reagovat.

Jak jsme již zmínili, nejpalcivější je situace ohledně rodinného práva, omezení jsou zejména v rámci institutu osvojení. Na počátku vzniku této práce byl klíčovým ustanovením §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství „*Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte*“. V České republice tak měl možnost individuálně osvojit dítě každý muž či žena, bez ohledu na sexuální orientaci, nicméně vstupem do registrovaného partnerství tuto možnost ze zákona ztrácel (Wintr, 2009). Explicitní zákaz osvojení pro registrované partnery tak lze považovat za diskriminační, neboť gayové a lesby mohli dle zákona individuálně osvojit dítě, pokud žili s partnerem nebo partnerkou v neformálním svazku, pokud však uzavřeli registrované partnerství, byli z možnosti individuálního osvojení ze zákona vyloučeni (PROUD, 2013).

Také společnou adopci dítěte připouští občanský zákoník pouze manželi, heterosexuály, tedy dvěma osobami odlišného pohlaví (§ 800 odst. 1 a 2 OZ). A stejná situace pro registrované partnery nastává i v případě adopce biologického dítěte partnera/partnerky, legislativa České republiky umožňuje pouze adopci dítěte manžela či manželky (§ 833 odst. 2 OZ).

¹ Procházka (2014) pojem homoparentalita chápe jako ekvivalent k pojmu stejnopohlavní nebo gay lesbická rodina, odkazuje tedy na rodinu s rodiči stejného pohlaví

Problém, který v tomto případě nastává, je že dítě žijící ve stejnopohlavní rodině, které se do tohoto vztahu narodilo nebo vzniklo v předešlém heterosexuálním vztahu jednoho z partnerů, má ve stejnopohlavní rodině z hlediska práva jen jednoho rodiče. Což vede k mnoha problémům v běžném životě duhových rodin, sociální rodič nemá právo dítě zastupovat, rozhodovat o zdravotní péči, vzdělávání či jednání jménem dítěte. Problémy ale vyvstávají především v kritických situacích jako je smrt biologického rodiče, dítě tak může být svěřeno do péče jiné osoby, aniž by měl sociální rodič jakoukoliv pravomoc se o dítě postarat. Problémy však nastávají i v případě smrti sociálního rodiče, dítě tak nemá automaticky právo na dědictví ani na sirotčí důchod po zesnulém sociálním rodiči (Polášková, 2009, s. 36 – 37).

Dochází zde tedy k zásadnímu rozporu mezi skutečným stavem a legislativním postojem ke gay lesbické komunitě, který náš právní řád a také společnost oficiálně zastává, což je jak uvádí Sokolová (2004, s. 85) pro děti, které v homoparentálních rodinách vyrůstají (a samozřejmě nejen pro ně), velmi nebezpečné. Vzniká tak svět dvojí reality, v němž jsou homosexuálně orientovaní lidé na jedné straně údajně plnohodnotní lidé se stejnými právy a povinnostmi jako heterosexuálové a na druhou stranu je česká právní úprava zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě a vytvořit tak plnohodnotnou, právně uznanou a státem chráněnou rodinu.

Na nerovné postavení rodičů a dětí ve stejnopohlavních rodinách reagovala skupina poslanců napříč politickým spektrem již v roce 2013 a následně v roce 2014 a ve snaze o zlepšení situace homoparentálních rodin předložila ve spolupráci s platformou PROUD poslanecké sněmovně novelu zákona o registrovaném partnerství, která by umožnila registrovaným partnerům přiosvojit biologické dítě svého partnera, tzv. *second parent adoption*. Návrh zákona by tak měl právně upravit a vyřešit situaci zhruba tisíce dětí a jejich rodičů, kdy jim současný stav přináší řadu problémů v každodenním životě, ale také při rozpadu partnerství případně úmrtí jednoho z rodičů.

Ve stejné době také ministr Jiří Dienstbier vytyčil zmíněná rodičovská práva homosexuálů jako jednu ze svých hlavních priorit ve funkci ministra pro lidská práva (Český rozhlas, 2014). A v důsledku toho, že se novelu více než rok a půl Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky nepodařilo úspěšně projednat, spolu s ministrem spravedlnosti Robertem Pelikánem předložil v roce 2016 téměř totožný vládní návrh novely zákona o registrovaném partnerství, která má taktéž umožnit registrovaným partnerům osvojit biologické potomky svého partnera a stát se tak plnohodnotným rodičem se všemi právy a povinnostmi.

Fakt, že zákon o registrovaném partnerství přímo vylučuje možnost na jakoukoliv formu osvojení dítěte, označila také veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová za diskriminační, protiústavní a v přímém rozporu s Listinou základních práv a svobod.² V rámci tohoto podnětu začal Ústavní soud projednávat návrh na zrušení diskriminačního paragrafu (§13 odst. 2 ZRP), který osvojení registrovaným zakazuje.

Výzkumným problémem diplomové práce je tedy nastavení politiky homoparentálního osvojování, kdy dochází k diskriminaci homosexuálů, respektive registrovaných partnerů, pouze na základě jejich odlišné sexuální orientace, potažmo na základě uzavření registrovaného partnerství. A které způsobuje nerovné postavení dětí a rodičů žijících ve stejnopohlavních rodinách, kdy jsou rodičům a dětem upírána práva, ale i povinnosti, která jsou pro heterosexuální páry zcela běžná.

Na počátku považujeme za důležité zmínit, že práce bude vycházet z teoretického rámce *sociální konstrukce cílových populací*, proto v práci pomíneme hlubší zkoumání rodičovských schopností homosexuálů, v kontextu našeho tématu a teoretického přístupu se naopak zaměřujeme na nalezení hlavní příčiny problému diskriminace a nerovného postavení homosexuálů primárně v jejich sociální konstrukci a konstrukci sociální reality.

Tato práce vychází z předpokladu, že v České republice existuje určitá nejednotnost názorů k reformě politiky homoparentálního osvojování, která má svůj původ v historickém vývoji naší společnosti, v kulturně zakořeněných stereotypních způsobech myšlení a předsudcích sdílených majoritní společností a aktéry veřejné politiky, které zachází někdy i tak daleko, že hovoří o úpadku či zásadní změně celospolečenských hodnot (Sloboda, 2016).

Záměrem této diplomové práce je analyzovat problematiku osvojování dětí homosexuály, respektive porozumět procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování v České republice jako celku. Snažíme se tedy porozumět tomu, proč veřejná politika nezachází se všemi společenskými skupinami stejným způsobem, proč je neefektivní a přispívá k šíření negativních stereotypů a předsudků o homosexuálech, což negativně ovlivňuje sociální spravedlnost, ale i podmínky demokracie (Ingram, Schneider, deLeon 2007, s. 94 - 97).

² Právní úprava je v rozporu se základní hodnotou demokratického státu a to principem rovnosti, protože v rámci principu rovnosti musí být zachována i rovná úcta státu k lidské důstojnosti všech fyzických osob (viz. čl. 1 Listiny základních práv a svobod)

Teoretický přístup sociální konstrukce cílových populací (SKCP) nám bude sloužit jako analytický rámec pro zkoumání výzkumného problému zejména kvůli tomu, že chápe veřejnou politiku jako výsledek politických a společenských procesů, výsledek diskurzu, určité argumentace klíčových aktérů, kterou dochází ve společnosti k reprodukci hodnot a významů a která následně ovlivňuje design politiky (Schneider, Ingram, Sidney 2009, s. 106).

A právě diskurz vztahující se k rodině a výchově dětí je oblastí, ve které nadále zůstává množství stereotypů a předsudků o tom, co je „normální“ rodina a co je „nejlepší“ pro děti (Beňová et al., 2007). Zůstává tak oblastí, ve které je institucionalizovaná heterosexuality – heteronormativita hlavním principem, který kulturně ustavuje heterosexuální orientaci jako dominantní, privilegovanou, „normální“ a zároveň normativní, tedy jako jakýsi ideál a vzor vepsaný do sociálních institucí jako je manželství a rodina (Sloboda, 2016).

Proto se prostřednictvím teoretického konceptu primárně zaměříme na *identifikování* a vysvětlení podoby sociální konstrukce homosexuálních jedinců a párů, které jsou formované skrze argumentační strategie aktérů v politickém diskurzu. Prostřednictvím konstrukcí a strategií se aktéři snaží o zachování *statusu quo*³, případně o změnu současného *policy designu*, tak aby byla odstraněna diskriminační povaha homoparentální politiky a nerovné postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách.

³ Obrat pocházející z latiny znamená „stávající stav“

2. Cíle a metody výzkumu

2.1. Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Za využití teoretického přístupu sociální konstrukce cílových populací je hlavním cílem práce porozumět procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování v České republice v celé komplexnosti, porozumět jednotlivým perspektivám, názorům, postojům, významům, nebo motivům jednání klíčových aktérů, kteří politiku utváří.

Hlavní cíl je rozdělen do dílčích **operativních cílů**:

- *Identifikovat* sociální konstrukce homosexuálů a ostatních cílových populací v politickém diskurzu ČR
- *Identifikovat argumentační* strategie akterů dané politiky používané při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí s cílem prosadit navrhovanou politiku, buď ve snaze zachovat současný stav či rozšířit možnosti homoparentálního osvojování
- *Zjistit*, jaký mají tyto strategie a konstrukce vliv na proces tvorby homoparentální politiky

Hlavní výzkumná otázka je:

- **Proč má veřejná politika v osvojování dětí homosexuály, respektive registrovanými partnery, negativní charakter** v tom smyslu, že je zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě?

K jednotlivým dílčím cílům se pak vztahují **dílčí výzkumné otázky**:

- *Jaké sociální konstrukce* cílových populací převládají v politickém diskurzu vůči homosexuálům v oblasti homoparentální politiky?
- *Jaké argumentační strategie* vyjednávání hranic těchto konstrukcí jsou používány klíčovými aktéry ve snaze prosadit rozdílné návrhy politiky homoparentálního osvojování?
- *Jaký mají tyto strategie vliv* na výslednou podobu veřejné politiky ve vztahu k homoparentálnímu osvojování?

2.2. Metodologie

Teoretické východisko SKCP a stanovené cíle diplomové práce předurčují i metody sběru a analýzy dat, které budeme v práci využívat.

Předmětem výzkumu jsou sociální konstrukce cílové populace, které jsou aktéry formované prostřednictvím argumentačních strategií v politickém diskurzu. Výzkumná část si klade za cíl tyto sociální konstrukce a argumentační strategie identifikovat, za účelem zjistit, proč má veřejná politika ve vztahu k homosexuálům, respektive registrovaným partnerům, negativní charakter v tom smyslu, že je zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě.

V práci budeme využívat alternativně kvalitativního metodického přístupu, jehož cíle se zaměřují na hlubší pochopení a porozumění lidskému jednání, nezkoumají tedy pouze kde a kdy se co stalo, ale soustředí se zejména na to, jak, proč a za jakých okolností došlo ke konkrétním rozhodnutím aktérů ve společnosti. Dle Hendla (2016, s. 48) je hlavním úkolem přístupu objasnit *„jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce.“*

Výzkumným designem diplomové práce je *jednopřípadová studie*, kterou Stake vymezuje jako *„zkoumání specifičnosti a celistvosti případu, která umožňuje porozumět jeho fungování v rámci důležitých okolností“* (Stake 1995 in Nekola, Geissler, Mouralová, 2011, s. 196) v rámci této práce je zvoleným případem politika homoparentálního osvojování v České republice a vliv diskurzu na její formulaci a odpovídá tak především na následující otázky: *„jak a proč fungují různé sociální fenomény, jaké vztahy ve zkoumaném problému existují a případně jaký je vztah zkoumaného problému k okolnímu světu“* (Jelínková, 2011, s. 195).

Stručně tak můžeme říci, že pro případovou studii je typické, že výzkumný problém nelze jednoduše popsat a k jeho pochopení potřebujeme zachytit, jak je ukotven v reálném světě. Proto se jako výzkumná strategie používá zejména k tomu, abychom porozuměli komplexnímu sociálnímu fenoménu, získali detailní informace o konkrétním případě, které napomáhají porozumět problému v daném kontextu - což je zároveň hlavním cílem práce (Jelínková, 2011, s. 194). V práci se snažíme porozumět homoparentálnímu osvojování v daném sociálním kontextu. Snažíme se osvětlit, proč veřejná politika vůči homosexuálům funguje určitým a ne jiným způsobem.

Proč jsou homosexuálové v rámci osvojování diskriminováni pouze na základě své odlišné sexuální orientace a proč je jim odepřeno právo na plnohodnotnou rodinu a naopak udržováno nerovné postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách.

Jak jsme již uvedli, v rámci naší práce je veřejná politika považována za výsledek jednání sociálních aktérů, aktérů kteří mají jiné názory, uznávají jiné hodnoty a sledují jiné zájmy. Právě rozdílnost aktérů, jejich přesvědčení a postojů ke zkoumané problematice se promítá do diskurzu o problému, o jeho příčinách a řešeních a následně ovlivňuje design politiky (Schneider, Ingram, deLeon, 2007). V rámci stanoveného cíle práce se tedy zaměřujeme na klíčové aktéry, kteří homoparentální politiku v České republice různými způsoby ovlivňují. V práci se budeme snažit o rozbor jejich rozličných názorů, postojů a definování sociální reality prostřednictvím argumentačních strategií tak, abychom co nejlépe pochopili nastavení politiky homoparentálního osvojování, ale i potenciál pro možnou změnu.

2.2.1. Zdroje, metody sběru a analýzy a dat

Výběr případu, metod sběru a analýzy dat vychází z formulovaného teoretického předpokladu SKCP a designu případové studie.

Jednou ze stěžejních metod sběru sekundárních dat je *studium dokumentů, sekundární analýza dat*. V práci byly využity obě metody sběru sekundárních dat: vyhledávání dokumentů a vyhledávání datových záznamů. V případě dokumentů se v rámci naší práce jednalo především o odbornou literaturu, legislativní dokumenty, tedy zákony vztahující se ke sledované oblasti rodičovství homosexuálů, respektive registrovaných partnerů,⁴ závěry provedených analýz a šetření, které se zabývají problematikou homoparentality⁵ a dalšími materiály, které se zkoumané problematiky dotýkají.

Tato metoda byla využita zejména v teoretické části práce, jejímž cílem je získání hlubšího vhledu do výzkumného tématu.

⁴ Např. Listina základních práv a svobod 2/1993 Sb., Sdělení č. 209/1992 Sb., Federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon), Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, Zákon č. 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství, Novely zákona o registrovaném partnerství Sněmovní tisk 320/0, Sněmovní tisk 950/0, Nález ÚS Pl.ÚS 7/15 ze dne 14. 6. 2016 234/2016 Sb. Registrované partnerství jako překážka individuálního osvojení dítěte, Doporučení členským státům „o opatřeních k boji proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity“

⁵ Např. Zpráva o šetření ve věci diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti osvojení dítěte Sp. zn.: 2977/2014/VPO/PPO, Analýza české právní úpravy osvojení dítěte gayi, lesbami a bisexuálními lidmi ve světle práva Evropské unie JUDr. Mgr. Janem Wintrem, Ph.D, PROUD (2013): Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec (2010) Výboru ministrů členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity, Úřad vlády ČR (2007): Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR aj.,

Sekundární analýza datových záznamů byla využita především ke studiu výsledků provedených výzkumů veřejného mínění, které se zabývaly postoji k homosexuálům a jejich právům⁶ a ke studiu statistických údajů⁷ především tiskových zpráv Českého statistického úřadu, které mapují situaci rodičů a dětí ve stejnopohlavních rodinách. Analýza datových záznamů tak má především podpořit závažnost zkoumaného problému a empiricky podložit informace získané analýzou dokumentů.

V rámci analýzy designu politiky byly využity prvky metody *tématické analýzy*, která se zaměřuje především na „identifikaci, analýzu a reportování vzorů (témat) v rámci získaných dat“ (Braun, Clarke 2006, s. 79). Tématická analýza je specifická tím, že není zcela jasně vymezenou metodou analýzy, což je v podstatě její hlavní výhodou, jako metoda je tak velmi flexibilní a přizpůsobitelná specifickým potřebám výzkumníka (Braun, Clarke 2006, s. 79).

Předmětem tématické analýzy se staly všechny výše uvedené druhy dokumentů, odborná literatura, legislativní dokumenty, tedy především zákony a nálezy Ústavního soudu vztahující se ke sledované oblasti homoparentality, závěry provedených analýz a šetření, které mapují situaci LGBT menšiny a které se přímo dotýkají gay a lesbického rodičovství.

V souladu s teorií sociální konstrukce cílových populací a sledovaným tématem byla pozornost soustředěna zejména na jednotlivé prvky policy designu, především *výhody (benefits)* nebo *záteže (burdens)* dané politiky, předpokládané *cíle (goals)*, kterých má politika dosáhnout, *pravidla (rules)*, tedy kdo má dělat co, kdy a za jakých podmínek, *nástroje (tools)*, nutné k tomu, aby skupina jednala (či naopak nejednala) určitým způsobem, *odůvodnění (rationales)*, které vysvětlují nebo legitimují politiku a *implementační strategie* politiky, tedy celý plán toho, jak se politika uvede do praxe (Schneider, Ingram 1993, s. 345, Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 104, Schneider, Ingram, Sidney, 2009, 104-105).

Ty byly následně vyhledávány v uvedených dokumentech. Kategorie a pojmy v oficiálních dokumentech tak pomohly k identifikaci ustanovených sociálních praktik či kulturních představ, které umožnily vznik konkrétního návrhu politiky, *policy designu*.

⁶ Např. CVVM 2005 – 2016, Stem 2015, Eurobarometr 2012, Evropský výzkum hodnot 2008

⁷ ČSÚ (2011): Sčítání lidu, ČSÚ (2013): *Partnerské vztahy osob stejného pohlavní v České republice a v Evropě*, ČSÚ (2015): *Zaostřeno na muže, na ženy*

Jak jsme již naznačili v minulých kapitolách, hlavním předmětem výzkumu jsou sociální konstrukce homosexuálů a argumentační strategie vyjednávání hranic těchto konstrukcí. Hlavním cílem výzkumné části práce je tedy charakterizovat sociální konstrukce a argumentační strategie, které jednotliví aktéři používají v politickém diskurzu a také osvětlit, jaký mají tyto sociální konstrukce vliv na veřejně politická opatření ve vztahu k homoparentálnímu osvojování.

Sociální konstrukce, tedy určité mýty, stereotypy a předsudky se vytváří a upevňují zejména při vzájemné komunikaci mezi lidmi, skrze jazyk. Je to tedy zejména jazyk, který je významně zodpovědný za to, jakým způsobem se konstruuje verze sociálního světa. Jazyk tak neslouží pouze jako nástroj komunikace, nýbrž je tvůrcem sociální reality a nástrojem moci, skrze který mohou aktéři vyjadřovat své názory, postoje a zájmy a přesvědčovat tak politické skupiny a tím legitimovat svoji pozici (Durnová, 2011a, s. 75). "

Jako prostředek k identifikaci způsobu, jakým jsou homosexuální jedinci a páry jako cílová skupina veřejné politiky konstruováni se tedy jeví vhodná analýza jazyka, konkrétně kvalitativní metoda *diskurzivní analýzy*, která je obecně chápána spíše jako variabilní přístup ke zkoumání sociálních fenoménů, než jako jedna přesně vymezená technika kvalitativního výzkumu se striktními pravidly analýzy. Tento fakt vystihuje Vávra (2006, s. 50), který tvrdí, že „*pokud se rozhodneme pro svůj výzkum použít diskurzivní analýzu, ještě stále nemáme jasno o způsobu práce.*“

Předmětem zájmu diskurzivní analýzy je, jak z jejího názvu pramení, diskurz. Na úvod je tedy nutné vymezit samotný pojem diskurz, jelikož se jedná o pojem velmi vágní. Na obecné rovině je možné jej charakterizovat jako „*množinu kódů a jejich pravidel užívání při produkování významů vztahujících se k nějakému tématu*“ (Reifová, s. 46-47).

Dijk (Dijk 2006 in Prokopová, Orságová, Martinková, 2014, s. 16) diskurz definuje v širším pojetí jako „*lingvistický předmět (text či soubor textů, jazykových realizací), jako konkrétní jednání (tvrzení, prosba), jako sociální praktiku (například přednáška) nebo jako mentální reprezentaci (názory, konkrétní oblasti vědění) či jako komunikační událost (například parlamentní debata).*“

Každý politický diskurz je v první řadě spojený s institucionalizovanými rámci, Sloboda (2016) v této souvislosti hovoří o tzv. institucionalizované heterosexuality, kdy je heterosexuality vepsána do sociálního prostoru a sociálních institucí, takové příznačné instituce jsou manželství a rodina.

Diskurzivní analýza se zaměřuje primárně na kritický pohled na tyto kategorie a zdůrazňuje jejich závislost na společenském, historickém a kulturním kontextu (Durnová, 2011a, s. 79). Analýza diskurzu se tak vlastně snaží rozkrýt, které významy a poměry ve společnosti tyto kategorie dělají všeobecně platnými, čímž v podstatě vysvětluje základní principy politiky a je tak nápomocná v porozumění složitým veřejně politickým problémům (Durnová, 2011a, s. 67).

Diskurs tedy odráží způsob reprezentace světa, dává světu smysl, vysvětluje ho a pojmenovává, je tedy přímo závislý na sociálním kontextu. Diskurzivní přístup tedy pojímá realitu jako sociálně konstruovanou a v podstatě tak vylučuje možnost objektivního poznání, naopak všechno vědění je pouze jedna z možných reprezentací sociálního světa (Háva, Tušková, Müller, 2011, s. 6). Sledováním diskurzu tak můžeme zkoumat, jak kulturní, historický kontext, ale i rozmanitost aktérů a jejich argumentačních strategií ovlivňuje definování a řešení problémů a výsledný policy design (Durnová, 2011a).

Jak jsme již zmínili, s tématem diskurzu blíže souvisí pojmy jako moc a ideologie. Sociální realita je tvořena vztahy moci, které jsou prostřednictvím diskurzu reprodukovány, legitimovány, případně i měněny (Vávra, 2006, s. 212).

Dle Dijka (Dijk 2006, s. 352 in Prokopová, Orságová, Martinková, 2014, s. 16) tak diskurzivní analýza primárně zkoumá zneužívání moci, dominanci skupin a nerovnosti ve společnosti, to jakým způsobem diskurz (re)produkuje nadvládu určitých skupin, ale také jakým způsobem mohou skupiny ovládané touto zneužívání formou textu a mluvy vzdorovat. Diskurzivní analýza tedy chápe diskurz jako hybatele sociálních změn ve společnosti a zároveň jako něco, co je společností silně ovlivněno. Výsledný návrh politiky, policy design tedy odráží skryté fungování moci (Durnová, 2011a, s. 71).

Jak jsme již uvedli, sociální konstrukce se vytváří a upevňují při vzájemné komunikaci mezi lidmi a tak hlavním cílem diskurzivní analýzy je zkoumat sociální nerovnost tak, jak je ve společnosti ustanovena a následně legitimována specifickým užíváním jazyka (Durnová, 2011a).

Jako hlavní zdroj dat pro rozbor sociálních konstrukcí a argumentačních strategií ve výzkumné části práce tedy slouží jazykové projevy, jednání a interakce, tedy oficiální rétorika klíčových aktérů, kterými jsou politické strany, především ČSSD, KSČM, ANO a strany konzervativní ODS, KDU ČLS, TOP 09.

Příčemž je nutné podotknout, že v případě homoparentality nepanuje (vyjma strany KDU-ČSL a Mladých křesťanských demokratů) názorová shoda v rámci celé strany. Naopak zde hrají klíčovou roli rozdílné hodnoty a postoje jednotlivých politických představitelů.

Na straně obhájců homoparentálního osvojování tedy vystupují předkladatelé poslanecké novely zákona, především Radka Maxová (ANO), Jan Hamáček (ČSSD), Jana Pastuchová (ANO), Jaroslava Jermanová (ANO), Jana Hnyková (ÚSVIT), Sona Marková (KSČM), Jana Černochová (ODS), František Vácha (TOP 09), Margit Balaščíková (ANO), Martina Berdychová (ANO), Marek Černoch (ÚSVIT), Radim Holeček (ODS), Pavel Ploc (ČSSD), Jiří Dolejš (KSČM) a další.⁸ A samozřejmě také předkladatelé vládní novely Jiří Diensbier a Robert Pelikán. Naproti tomu jako hlavní političtí odpůrci, kteří se proti homoparentálnímu osvojování vymezují a svůj nesouhlas mimo jiné stvrdili podpisem petice proti novele zákona o registrovaném partnerství vystupují: Marek Benda (ODS) a Pavlína Nytrová (ČSSD), dále Pavla Golosowská (KDU-ČSL), Jiří Carbol (KDU-ČSL), Ludvík Hovorka (KDU-ČSL), Pavel Lebeda (ČSSD), Dana Váhalová (ČSSD), Marie Pěničková (KSČM), Jitka Chalánková (TOP 09), Karel Fiedler (ÚSVIT) a Zdeněk Soukup (ANO).

Dalšími klíčovými aktéry jsou neziskové organizace, například občanské sdružení PROUD a sdružení Stejná rodina, jednotliví aktivisté PROUDu (například Zdeněk Sloboda, Jan Kozubík), kteří homoparentální osvojování podporují a přímo se účastnili také tvorby novely zákona o registrovaném partnerství. Dále také profesní sdružení, například Profesní komora sociálních pracovníků ČR, Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, ale také široká odborná veřejnost, například PhDr. Václav Mertin, dětský psycholog, zástupce katedry psychologie FF Univerzity Karlovy, PhDr. Petra Winnette, psychoterapeutka, ředitelka institutu náhradní rodinné péče NATAMA, Mgr. Jiří Procházka, psycholog, Asociace manželských a rodinných poradců, PhDr. Hana Pazlarová, PhD., předsedkyně sdružení SOS dětských vesniček a další.

Durnová (2011a) uvádí, že se metoda diskurzivní analýzy často musí vyrovnat s problematickou chronologií výzkumu, kdy do problematiky vstupují předem nezamýšlené události, které analýzu značně zkomplikují nebo změni její směr.

⁸ Miloš Babiš (ANO), Stanislav Berkovec (ANO), Jaroslav Faltýnek (ANO), Matěj Fichtner (ANO), David Kasal (ANO), Bronislav Schwarz (ANO), Rostislav Vyzula (ANO), Jiří Zlatuška (ANO), Jan Sedláček (ANO), Matěj Fichtner (ANO), Jan Farský (SLK), Radim Fiala (SPD)

K takovému nečekané zvratu došlo v červnu 2016, kdy diskriminační § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství zakazující individuální adopci registrovaným partnerům, Ústavní soud zrušil.⁹ Považujeme tedy za důležité pro pochopení jednotlivých sociálních konstrukcí a argumentačních strategií zmínit, že se v rámci výzkumné části práce budeme zabývat argumenty a strategiemi klíčových aktérů, které se vztahují k novele zákona o registrovaném partnerství, která usiluje o adopci biologického dítěte partnera/partnerky.

V úvodu analýzy je nutné shromáždit materiál, který se dané problematiky dotýká, v praxi to znamená, že analyzované období nejprve jasně ohraničíme. Časový úsek pro výběr dat k analýze byl dán událostmi, které byly stěžejní pro zpracovávané téma. Analyzována byla data, která vznikla mezi roky 2013 – 2017, počátek sběru dat je ohraničen rokem 2013, ve kterém byl poprvé předložen návrh novelizace zákona o registrovaného partnerství umožňující přiosvojení dítěte partnera/partnerky.¹⁰ Po předložení novely zákona se v České republice rozpoutala bouřlivá debata, ve které vystupují podporovatelé dané novely a adopcí homosexuály obecně a na straně druhé ti, kdo osvojování dětí homosexuály striktně odmítají, právě tento kontroverzní diskurz nám slouží pro abstrahování sociálních konstrukcí a strategií ve výzkumné části práce.

Konkrétní dokumenty k analýze byly vyhledávané prostřednictvím mediální databáze Newton. Pro saturaci vzorku dat bylo využito fulltextového vyhledávače na webových stránkách mediálního archivu, do nějž byly zadávány pojmy jako „*adopce dětí homosexuály*“, „*novela zákona o registrovaném partnerství*“, tedy pojmy, které se přímo vztahují ke zkoumané problematice a ve kterých byl předpokládán větší výskyt sledovaných jevů. Vyfiltrováno bylo celkem 86 relevantních dokumentů z celkového počtu 180 dokumentů. Hlavním kritériem pro výběr dokumentu k následné analýze byla skutečnost, že se přímo vztahuje k novele zákona o registrovaném partnerství, umožňující přiosvojení biologického dítěte registrovaného partnera/partnerky.

Žánrově se jednalo o různorodé formy: televizní diskusní pořady, např. DVTV.cz, Hydepark (ČT), Máte slovo (ČT), rozhovory s aktéry publikované např. v Parlamentních listech, Lidových novinách. Dále příspěvky na webových portálech zastřešující jednotlivé aktéry, např. PROTIPROUD, přepisy rozhlasových debat v diskusních pořadech na několika kanálech Českého rozhlasu (Proti a proti, Vertikála) tiskové zprávy, přepisy politických diskuzí např. Události komentáře, přepisy odborných diskuzí např. Masarykovy debaty.

⁹ Viz. kapitola 7.2.2.

¹⁰ Sněmovní tisk č. 320/0, Sněmovní tisk č. 950/0

Dále také konference a brifinky organizace PROUD k novele zákona o registrovaném partnerství a další. Pro pochopení sociální konstrukce homosexuálů a jejich dopadů na tvorbu legislativy byl analyzován také stenoprotokol z projednávání novely zákona o registrovaném partnerství, zákon, kterým se mění zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství (Sněmovní tisk č. 320/0).¹¹

Naším hlavním cílem je analyzovat stereotypní, rutinní způsoby komunikace, identifikovat sociální konstrukce formované prostřednictvím argumentačních strategií aktérů v politickém diskurzu, za účelem zjistit, jak tyto sociální konstrukce ovlivňují politiku homoparentálního osvojování. Jak jsme již výše uvedli, diskurz je konstitutivní jak ve smyslu, že pomáhá udržet a reprodukovat sociální status quo, tak ve smyslu že může přispívat k jeho přeměně. Cílem je tedy také zjistit, jaký vliv má politický diskurz na veřejnou politiku, zda udržuje status quo, udržuje vztahy dominance a moci, tedy potvrzuje nerovnost a rozdílné postavení skupin, o nichž se vyjadřuje či přispívá ke změně (Durnová, 2011a, s. 80).

Analýza diskurzu proto zahrnuje sledování tzv. „*story lines*“¹², tedy ustálených způsobů myšlení a komunikace, které jsou využívány aktéry veřejné politiky v politickém diskurzu při diskuzích o homoparentálním osvojování a při prosazování různých návrhů homoparentální politiky. Analýzou diskurzu se tak odkrývají tzv. *diskurzivní koalice*, tedy skupiny aktérů, které používají stejné rutinní způsoby komunikace a zastávají stejný zájem (Durnová, 2011a, s. 80).

Diskurz se týká určitých vzorců chování a postojů, které jsou v běžné interakci skryté, hlavní úlohou výzkumníka je tedy pozorné čtení textů a následné dekodování významů, vložených do komunikace ve formě textů či řeči a nalezení významu a kontextu, na nějž se čtenář primárně nezaměřuje (Durnová, 2011a, s. 71). V rámci analýzy diskurzu je tedy velmi důležitá také role samotného výzkumníka, který je vždy součástí diskurzu (Durnová, 2011a, s. 71). Předkládané výsledky práce jsou tak jedním z mnoha specifických způsobů práce s textem a do značné míry také subjektivním rozkrytím významu pomocí diskursivní analýzy.

¹¹ Seznam všech citovaných materiálů je uveden v příloze č. 1

¹² Ustálené způsoby myšlení a komunikace, společná interpretace sociální reality skupiny (Hajer, 1995)

V rámci samotné analýzy byla všechna sesbíraná data přepsána do textové podoby a následně soustavně analyzována. Tematicky stejné výpovědi byly postupně tříděny, seskupovány a spojovány dohromady do jednotlivých kategorií/diskurzivních skupin¹³ (například argumenty vztahující se k rodině) a následně po zakódování dokumentu řazeny v závislosti na typu argumentace a významu výpovědi dle kladného či záporného přístupu k dané problematice do příslušných podkategorií (například biologická, reprodukční funkce) až do chvíle, kdy bylo možné identifikovat „*storylines*.“ Jednotlivé „*storylines*“ byly následně pojmenovány, zaznamenány a ve výzkumné části práce podrobně interpretovány.¹⁴

Diskurzivní skupiny	Argumenty	
	Obhájci	Odpůrci
Děti	funkční, stabilní prostředí	nevhodné prostředí
Rodina	sociální funkce	biologická reprodukční funkce
Homosexualita	homosexualita jako rovnocenná forma sexuální orientace	homosexualita jako deviace
Hodnoty	liberální hodnoty	tradiční hodnoty
Právní rámec	právní vákuum	nadbytečnost právního rámce
Etické otázky	přirozený vývoj společnosti	salámová metoda

Tabulka č. 1. Zdroj: vlastní zpracování

Na závěr je nutno zmínit, že diskurzivní analýza je velmi specifickou metodou především v tom, že na rozdíl od jiných kvalitativních metod není výzkumem pravdivosti, zajímá se pouze o fakta v mimotextovém světě (Hansen 2006).

Cílem práce tedy není zhodnotit, zda je vhodné prosadit navrhované změny či nikoliv či zda je výsledný design politiky správný či špatný, cílem je především zkoumáním diskurzu porozumět názorům, perspektivám, postojům a úhlům pohledu jednotlivých aktérů k problematice osvojování dětí homosexuály a odkrýt tak dynamiku argumentace v politickém diskurzu (Durnová, 2011a).

¹³ Identifikované kategorie/diskurzivní skupiny výpovědi ukazují, že obě artikulace diskurzu apelují na stejné hodnoty, rozdíl je ovšem v agumentačním výstupu: pro a nebo proti

¹⁴ Ukázka zakódovaného dokumentu viz příloha č. 2

3. Teoretická východiska

3.1. Teorie sociální konstrukce cílových populací

V této kapitole představíme teoretický přístup sociální konstrukce cílových populací (*social constructions of target populations*, dále jen SKCP), který se budeme v následujících kapitolách snažit aplikovat na problematiku homoparentálního osvojení.

Teoretický přístup Anne Schneider a Helen Ingram přináší zásadní změnu ve studiu veřejné politiky v tom smyslu, že studium poprvé nezahrnuje jen racionální a instrumentální komponenty, ale nově se zaměřuje na vysvětlení procesu tvorby politiky skrze komponenty, které jsou založené na hodnotách, jako jsou sociální konstrukce, ale zabývá se také následným vlivem veřejné politiky na jednání společenských skupin (Schneider, Ingram, Sidney, 2009, s. 105).

Teorie auterek se primárně zaměřuje na nalezení a vysvětlení podoby *sociální konstrukce*¹⁵ *cílové skupiny*¹⁶, v našem případě konstrukce homosexuálů, tak jak jsou formovány prostřednictvím rétorických strategií aktéru dané politiky a vysvětluje primárně to, jak ovlivňuje tato sociální konstrukce skupiny politiku a veřejně politické nástroje, které jsou vůči ní uplatňovány, ale také to, jak tyto nástroje zpětně působí na jednání cílové populace (Schneider, Ingram, 1993, s. 333 - 335).

Příčemž základní jádro přístupu tvoří myšlenka, že sociální konstrukce cílové populace, tedy mýty, stereotypy a předsudky převládající ve většinové společnosti o společenských skupinách, přímo ovlivňují i podobu veřejné politiky ve vztahu k nim, především to, jak velkou pozornost ji budou tvůrci politik věnovat a jaké nástroje budou využity (Schneider, Ingram, 1993, s. 334, Schneider, Ingram, 2005, s. 8, Schneider, Ingram a DeLeon, 2007, s. 105 – 109, Hejzlarová, 2014, s. 112).

Pozitivní nebo negativní konstrukce následně ovlivňují jak rychle a zda se vůbec problém dostane do agendy problémů, ovlivňují ale také rozhodování politických aktérů, kteří se rozhodují tak, aby získali politické body a zachovali si přízeň voličů. A následně ovlivňuje také tvorbu politik a konečnou podobu policy designu (v našem případě zda bude přijata novela směřující ke zrovnoprávnění stejnopohlavních rodin) (Schneider, Ingram 1993, s. 345, Schneider, Ingram, Sidney, 2009, s. 106).

¹⁵ Schneider a Ingram (1997) definují sociální konstrukce jako hodnoty a významy připisované lidem, událostem případně určitému chování

¹⁶ Schneider, Ingram a Sidney (2009) definují cílové populace jako „*hráče*“ politické scény, kteří obdrží v závislosti na sociální konstrukci a politické moci designem politiky buď *benefity* nebo *zátěže*

V procesu tvorby veřejné politiky se formuje sociální realita, dochází k definování toho, co je skutečně považováno za problém a co není, kdo je důležitý pro společnost a naopak kdo není hoděn podpory a uznání. Při procesu tvorby politiky se tak vytváří, udržují případně mění mýty, předsudky a stereotypy, neboli sociální konstrukce, které o konkrétní skupině sdílí většinová společnost. Změna sociální konstrukce tak může působit jako katalyzátor pro změny ve veřejné politice nebo naopak, veřejná politika může výrazně pomoci změnit konstrukci sociální skupiny, což se následně odráží na jednání a vnímání skupiny (Schneider, Ingram, 1993, Schneider, Ingram, 2005, Schneider, Ingram, deLeon 2007).

Teoretický přístup SKCP vychází z předpokladu, že existuje přirozená tendence lidí kategorizovat a vytvářet rozdíly mezi různými skupinami ve společnosti, přiřazovat jim stereotypní charakteristiky na základě sdílených hodnot a významů a označovat je nálepkami „my“ (lidé mají tendence přisuzovat vlastní skupině pozitivnější konstrukce) a ti ostatní - „oni“, na které je pohlíženo s nedůvěrou, odporem a dokonce i nenávisť (Schneider, Ingram, Sidney, 2009, s.1).

Autorky předpokládají, že společnost a veřejní političtí aktéři sociální konstrukce – stereotypy, předsudky, tedy interpretace lidského sociálního světa přejímají a následně šíří prostřednictvím jazyka, metafor, symbolů a příběhů (Schneider, Ingram, 1993, s. 334). Na základě těchto konstrukcí dochází k vytvoření určitých negativních a pozitivních představ o konkrétních skupinách. Společnost pak tyto zkrácené sociální konstrukce přijímá jako fakta, na základě kterých soudí a hodnotí. Na tomto místě je nutno podotknout, že odlišnosti mezi cílovými skupinami samozřejmě reálně existují, avšak hodnotící komponenty vznikají v interakci mezi jedinci v rámci určitého sociálního kontextu a jsou tedy dány především sociálními a politickými procesy, nikoliv pouze objektivními příčinami. Rozdílnosti společenských skupin jako je odlišná sexuální orientace jsou tak zneužitelné pro vznik normativních konstrukcí, jako je například tendence k osobnostním patologiím apod., tyto normativní konstrukce jsou následně iracionálně přisuzovány celé skupině (Schneider, Ingram, 2005, s. 3).

Tyto lidské interpretace světa tak vytvářejí sociální realitu a sdílené porozumění mezi lidmi se následně odráží ve výstupech politického systému, například ve formě zákonů, koncepcí a strategií. Nerovnosti a diskriminace se tak dostávají do právního systému svou historickou ukotveností (Schneider, Ingram, Sidney, 2009, s. 106).

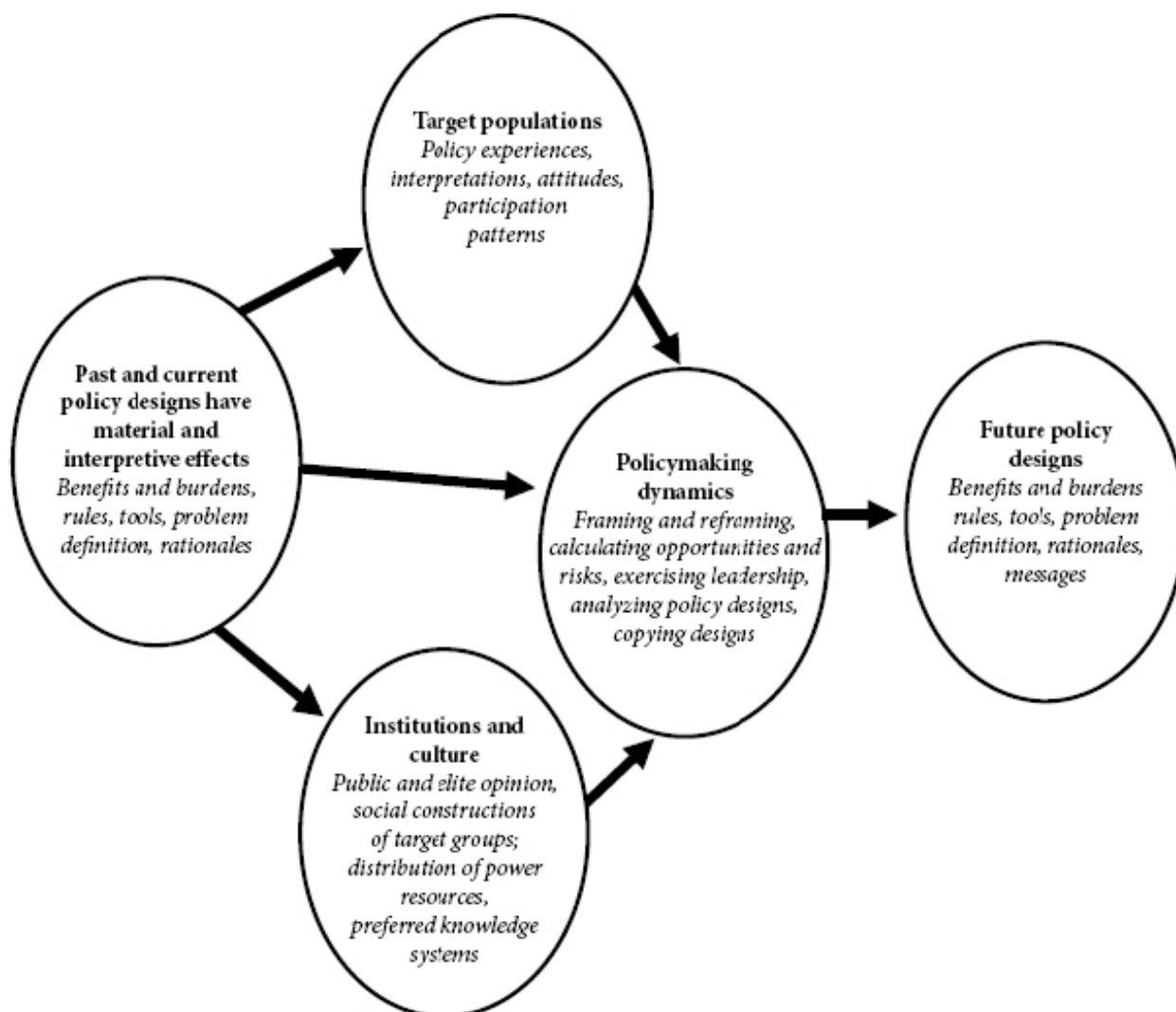
Teorie SKCP tedy předpokládá, že se sociální konstrukce jako důležité politické atributy stávají součástí politického diskurzu. Politici sociální konstrukce sdílené společností využívají k prosazení konkrétního návrhu politiky, *policy designu* a jeho prvků (Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 121). Především *pravidel (rules)*, tedy kdo má dělat co, kdy, ale také za jakých podmínek, *nástrojů (tools)*, naprosto nutných k tomu, aby skupiny jednaly (či nejednaly) určitým způsobem, *implementačních strategií* politiky, tedy celé struktury toho, jak se politika uvede do praxe a v neposlední řadě také argumentačních strategií používaných *obhájci (advocates)* nebo *odpůrci (opponents)* k formování sociálních konstrukcí za účelem *odůvodnění* nebo *ospravedlnění (rationales) cílů (goals)*, které sledují (Schneider, Ingram 1993, s. 345, Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 104, Schneider, Ingram, Sidney, 2009, 104-105).

Cílové skupiny pak na základě společensko historického kontextu - negativních či pozitivních konstrukcí a rozsahu politické moci prostřednictvím návrhů politiky, *policy designu*, obdrží buď *zátěže (burdens)* nebo *benefity/výhody (benefits)*. Charakterem *policy designu* a jeho jednotlivých prvků je členům cílové skupiny, ale i většinové společnosti vysílána implicitní zpráva/sdělení (*message*) o tom, jak důležité jsou problémy cílové skupiny pro vládu a jakým způsobem s nimi bude vláda zacházet, tedy které chování je žádoucí a správné, které nežádoucí a špatné, kteří občané si podporu zasluhují a kteří ne, ale také jaké postoje a participační vzorce jsou vhodné pro demokratickou společnost (Schneider, Ingram, 1993, s. 334, Schneider, Ingram, 1997, s. 66 – 80, Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 96, 98, 101, Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 108).

Policy design má také zpětně značný vliv na cílové skupiny, na jejich zájem o participaci na politickém a společenském životě, jejich občanskou roli, skupinovou mobilizaci, ale také jejich vlastní identitu. Schneider, Ingram a deLeon pro tento aspekt používají termín *feed forward*, neboli *zpětná vazba* (Schneider, Ingram, deLeon 2014, s. 116). Konkrétní *policy design* tak vlastně reprodukuje převládající institucionální kulturu, definuje rozdělení materiálních zdrojů, mocenské vztahy a sociální nerovnosti, ale i hodnoty ve společnosti (Schneider, Ingram, 2005, s. 5, Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 97).

Obrázek níže ukazuje základní teze přístupu SKCP, tedy skutečnost, že minulé a současné *designy* politiky formují celý společenský kontext, včetně rozsahu, hloubky a autenticity demokracie. A zároveň ukazuje, že návrhy politik ovlivňují i ostatní aspekty společenského kontextu, včetně občanství, schopnosti společnosti řešit sociální problémy, ale také chápání spravedlnosti (Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 108).

Základní teze přístupu SKCP jsou zobrazené na obrázku č. 1

Zdroj: Schneider, Ingram, deLeon 2014, s. 108

Pozitivní a negativní konstrukce cílových skupin nám tedy pomáhají nalézt odpověď na otázku, jak je možné, že některé negativně konstruované skupiny jsou schopné získat pozitivnější konstrukci a lepší zacházení ze strany tvůrců politik, zatímco jiné ne.

Proč, zatímco by si měli být všichni občané rovni (Ústava ČR deklaruje rovnost všech), má veřejná politika tendenci rozdělovat benefity/výhody jen mezi určité skupiny a téměř vždy „trestat“ ostatní (Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 93).

A pomáhají nám také vysvětlit, proč veřejná politika, která by měla být pro společnost prospěšná, někdy – a často záměrně selhává ve své účelnosti, v řešení důležitých veřejně politických problémů, proč udržuje a často i prohlubuje nespravedlnost, selhává v podpoře demokratických ustanovení a produkuje nerovné postavení občanů ve společnosti (Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 93).

3.1.1. Podstata přístupu SKCP pro danou problematiku

SKCP představuje vhodné východisko k výzkumné části práce především díky tomu, že přístup pojímá veřejnou politiku jako výsledek politických a společenských procesů, výsledek diskurzu, určité argumentace aktérů, kterou dochází ve společnosti k reprodukci hodnot a významů. Do popředí tedy staví důležitost argumentů a argumentačních strategií, které jsou používány při diskutování o problému při rozhodování o tvorbě politiky (Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 109-110, Schneider, Ingram, Sidney 2009, s. 106).

V rámci přístupu SKCP nejsou tedy podstatné až v takové míře sociální příčiny veřejně politického problému, ale spíše příčiny hlubšího původu, příčiny kulturní, pramenící ze stereotypů, předsudků, které jsou diskursem reprodukovány. Přístup SKCP je tedy vhodné aplikovat především v případech, kdy daná politika nemá svou historickou zkušenost, v případech, kdy je sociální konstrukce skupiny silně zakořeněná a kde na základě této konstrukce společnost a aktéři veřejné politiky neakceptují alternativní pohledy na problematiku, přestože jsou podloženy odbornými výzkumy a empirickými daty, tak jako je to v případě gay lesbického osvojování dětí v České republice (Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 96).

Podstatné pro naši práci je tak zejména to, že nám přístup SKCP pomáhá v objasnění toho, proč je veřejná politika neefektivní a neúčinná, k některým skupinám pozitivní a k jiným naopak negativní, proč je často neúspěšná v plnění svých cílů, jako je snižování sociální nespravedlnosti a sociálních nerovností a naopak se často stává jejich hlavním distributorem - jako je to v případě osvojování dětí, které je v českém právním řádu pro registrované homosexuály explicitně vyloučeno (Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 93).¹⁷

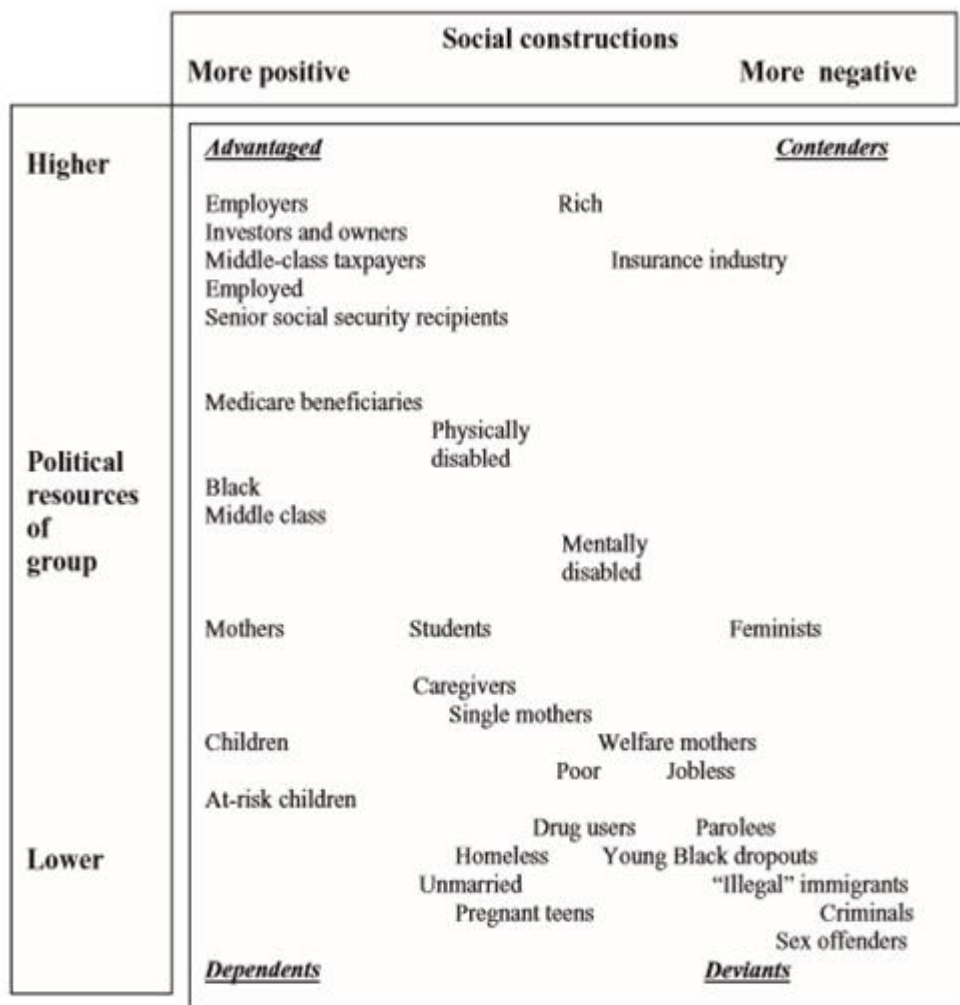
Pomáhá nám také ve vysvětlení toho, jak veřejná politika ovlivňuje prvky demokracie ve společnosti, v našem případě (ne) rovnost všech obyvatel bez ohledu na sexuální orientaci. Odpovídá ale také na otázku, jakým způsobem dochází ke změnám sociálních konstrukcí a jaké důsledky tyto změny mají na výsledný design politiky (Ingram, Schneider, deLeon 2007, s. 97).

¹⁷ §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství „*Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.*“

3.1.2. Typologie cílových skupin

Alokace benefitů nebo naopak zátěží ve veřejné politice záleží na dvou hlavních dimenzích – na *pozitivní* nebo *negativní sociální konstrukci* skupiny a *rozsahu politické moci* (ta se vyznačuje především možností ovlivňovat podobu veřejné politiky). Na základě těchto dvou dimenzí Schneider a Ingram (1993, s. 335-337, Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 97-104, Schneider, Ingram, Sidney, 2009, s. 106-108) rozlišují čtyři ideální typy cílových skupin dle moci a konstrukce, kterou disponují. Autorky rozlišují *devianty* (*deviants*), negativně konstruované skupiny bez politické moci, *závislé* (*dependents*), kteří sice mají konstrukci pozitivní, ale nemají v podstatě žádnou politickou moc. Dále vymezují skupinu tzv. *uchazečů* (*contenders*), kteří ačkoliv nemají pozitivní konstrukci, disponují silnou politickou moc. A jako poslední skupinu definují skupinu *zvýhodněných* (*advantaged*), kteří mají jak politickou moc, tak i pozitivní sociální konstrukci.

Obr. č. 2: Sociální konstrukce a politická moc cílových populací

Zdroj: Schneider, Sidney 2009, s. 107

3.1.3. Sociální konstrukce, politické nástroje a odůvodnění politik

Zvýhodnění („*advantaged*“) jsou silná skupina disponující velkou politickou mocí a pozitivní sociální konstrukcí, jsou konstruováni jako „zasloužilí“ lidé, kteří jsou důležití v politické a sociální hierarchii a mají také značný vliv a zdroje k tomu, aby mohli svoji konstrukci přímo ovlivňovat a zabránit tak negativnímu vyobrazení (Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 99). Zvýhodnění jsou přímými adresáty distributivní politiky, která je nepřiměřeně zvýhodňuje oproti jiným skupinám. Politiky, které jsou prospěšné pro zvýhodněné populace se zvyšují na všech úrovních vlády a politické strany spolu navzájem soutěží o poskytování výhod pro zvýhodněné. Politiky směřem k této cílové skupině jsou tak často nadhodnocené (více než je nutné ke splnění aktuálních společenských potřeb) a přefinancované (je vynaloženo více prostředků než je nutné). Distribuce výhod (*benefits*) jsou většinou aktéry veřejné politiky ospravedlňovány jako všeobecné dobro či veřejný zájem výhodný pro celou společnost, případně ekonomickou situaci v zemi. Pro politické představitele je politika odměňování pozitivně konstruovaných a naopak trestání znevýhodněných *příležitost* (*opportunity*), jak získat politické body (Schneider, Ingram, 1993, s. 337-339, Schneider, Ingram, 2005, s. 18).

Problémy zvýhodněných se tedy snadno dostávají do legislativní agendy problémů a na program politických jednání, jelikož s nimi většinová společnost souhlasí a pro tvůrce politik tak nepředstavují politický risk. Proto se často politiky, které podporují negativně konstruované skupiny snaží o podporu nepřímo, právě skrze tyto skupiny pozitivně konstruované (Schneider, Ingram 1993, s. 335).¹⁸ Pokud politika k této skupině přestane být výhodná a veřejně politická opatření začnou být neúčinná, zvýhodnění volají po změně systému a obviňují z těchto problémů vládnoucí skupinu. Často také protestují proti výhodám, které jsou poskytovány jiným, negativněji konstruovaným, znevýhodněným skupinám (Schneider, Ingram, 1993, s. 337-339, Schneider, Ingram, deLeon, 2007, s. 99, Schneider, Ingram, 2005, s. 11).¹⁹

Co se týče naší problematiky, můžeme jako *zvýhodněné* identifikovat heterosexuální jedince a páry, respektive manželé (potažmo tradiční rodinu), tato skupina disponuje jak pozitivní sociální konstrukcí, tak politickou mocí.

¹⁸ Tento fakt můžeme spatřit v argumentační strategii *obhájců*, která se snaží o propojení s lépe konstruovanou skupinou dětí, které ve stejnopohlavních rodinách vyrůstají

¹⁹ Jako reakci na přípravu novely zákona o registrovaném partnerství byla stranou KDU ČSL v roce 2010 iniciovaná petice vystupující proti osvojování dětí stejnopohlavními páry „*Dobro dětem především*“, v roce 2014 byla v souvislosti s novelou zákona o registrovaném partnerství umožňující přiosvojení předložena petice „*Proti zákonu adopci homosexuály*“ iniciovaná poslankyní Nytrovou (ČSSD) (www.petice-adopce.cz)

Muž či žena, kteří společně vstoupí do manželství, mají i po dobu trvání manželského svazku právo si individuálně osvojit dítě „právně volné“ z ústavní péče (§ 800 odst. 1 a 2 OZ), pouze je k osvojení navíc vyžadován souhlas manžela či manželky (Gender Studies, 2009). Na rozdíl od individuálního osvojení se u osvojení společného rodiči dítěte stávají vždy oba partneři, v České republice občanský zákoník připouští taktéž pouze společnou adopci manželů, tedy adopci dvěma osobami odlišného pohlaví (§ 800 odst. 1 a 2 OZ).

Heterosexuální, manželské páry mají také právo na přisvojení biologického dítěte svého partnera, tímto způsobem je možné osvojit biologické dítě manžela či manželky, které má z předchozího heterosexuálního vztahu, případně manželství nebo dítě, které se partnerce narodilo po umělém oplodnění (§ 833 odst. 2 OZ) (Gender Studies, 2009).

Devianti mají ze všech zmiňovaných skupin nejhorší pozici, jsou negativně konstruováni a nedisponují politickou mocí, nemají skoro žádnou kontrolu nad policy designem, který je vůči nim uplatňován, představují tak přímé příjemce často nepřiměřených trestů a sankcí (*burdens*). Aktéry veřejné politiky jsou často využíváni jako tzv. obětní beránci (*scapegoats*), kteří nemají pro společnost žádnou hodnotu. Hledání obětních beránců politickými představiteli je často alternativním způsobem, jak získat podporu a „politické body“ ve veřejně politickém prostoru a odlišit se tak od ostatních politických subjektů. *Devianti* jsou konstruováni jako „špatní lidé“ a původci (nejen) vlastních problémů, jejichž chování představuje problém pro ostatní zmíněné skupiny. Důvodem pro distribuci trestů je jejich „nezodpovědná a nemorální“ činnost a právě politika trestů/zátěží má zásadní význam pro odrazení od takového jednání či chování (Schneider, Ingram, 1993, s. 334).

K deviantům je přímo vysílána zpráva (*message*), že jejich problémy nejsou problémy veřejné politiky, že cíle, které mohou být důležité pro ně, se neshodují s veřejnými zájmy a tedy, že vláda, potažmo veřejná politika pro ně nápravu nepříznivé situace sjednávat nehodlá (Schneider, Ingram, 1993, s. 334).

Problémy skupiny deviantů se tedy na rozdíl od zvýhodněných dostávají do agendy problémů velmi obtížně. Typická je také nízká míra pravomoci, dlouhé rozhodování politických představitelů a komplikovaná implementace – což je v rámci našeho problému patrné na strnutí obou novel zákona o registrovaném partnerství (Schneider, Ingram, 2005, s. 19). Obhájci benefitní politiky pro deviantní skupiny politiku legitimují nejčastěji odvoláváním se na práva jedince. A tak pokud už jsou směrem k deviantům distribuovány výhody (*benefits*) je to obvykle vysvětleno jako nezbytné k ochraně základních ústavních práv a plnění základních lidských potřeb (Schneider, Ingram, 1993, s. 340).

Autorky navíc zmiňují, že když už dojde k alokaci benefitů skupině deviantů, jsou stanoveny velice přísné podmínky pro jejich čerpání, takže celkový dopad na skupinu je stejně spíše omezený (Schneider, Ingram, 1993, s. 341).

Za *devianty* můžeme označit homosexuální jedince a páry, respektive registrované partnery, kterým je zákonem znemožněna jakákoliv forma osvojení dítěte. Registrované partnerství bylo přijato s explicitním zákazem (§13 odst. 2 ZRP)²⁰ (Sloboda, 2016).

V České republice tak mohl dle zákona o rodině individuálně adoptovat dítě každý jednotlivec, bez ohledu na sexuální orientaci, nicméně vstupem do registrovaného partnerství byl z této možnosti vyloučen (Wintr, 2009).

Také společnou adopci dítěte připouští občanský zákoník pouze manželskému páru, tedy dvěma osobám odlišného pohlaví (§ 800 odst. 1 a 2 OZ). A stejná situace pro registrované partnery nastává i v případě adopce biologického dítěte partnera/partnerky, legislativa České republiky umožňuje pouze adopci dítěte manžela či manželky (§ 833 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb.). Homosexuálové, respektive registrovaní partneři jsou tak příjemci „trestů“, jejichž důsledkem je diskriminace gay mužů a lesbických žen pouze na základě jejich odlišné sexuální orientace, potažmo stvrzení jejich homosexuálního vztahu uzavřením registrovaného partnerství a nerovné postavení stejnopohlavních rodin, kdy jsou dětem a rodičům upírána práva a povinnosti, která jsou pro heterosexuální rodiny běžná.

Jako *závislé* autorky definují malé neorganizované skupiny, které jsou charakteristické především nízkou politickou mocí, která je ale na druhé straně vyvažována pozitivní sociální konstrukcí, alespoň z hlediska sympatií a soucitu (Schneider, Ingram, deLeon, 2014 s. 112). Ve vztahu k závislým je prováděna „paternalistická“ politika, jelikož jsou považováni za „bezmocné“ a „neschopné“ řešit vlastní problémy, jsou tak konstruováni jako žadatele o nárok na pomoc od státu (Schneider, Ingram 1997, s. 112-140). Politici se také často staví do role ochránců této skupiny, zájmy „závislých“ jsou totiž společností vnímány jako oprávněné a pro každého politika je velkým plusem, podaří-li se mu vyvolat dojem, že zájmy této skupiny hájí (Hejzlarová, 2014, s. 113).

Skupinu *závislých* představují v rámci naší práce zejména děti žijící ve stejnopohlavních rodinách, případně v ústavní péči, obě výše uvedené skupiny pak usilují o nejlepší zájem dětí, ačkoliv každá skupina (devianti/zvýhodnění) z jiných pozic.²¹

²⁰ „Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.“

²¹ Viz. kapitola 8.

Poslední skupina, tzv. *uchazeči* mají přístup k politickým zdrojům a moci, ale disponují negativní sociální konstrukcí. Jsou považováni za poměrně sobecké, nedůvěryhodné a nemorální (Schneider, Ingram, deLeon, 2014). Uchazeči jsou právě kvůli své politické moci příjemci výhod (*benefits*), nicméně tyto benefity jsou často distribuovány skrytě, tzv. „*sub rosa*“, jsou pohřbené v detailech právních předpisů a jsou obtížně identifikovatelné, protože není vždy shoda mezi zájmy této skupiny a zájmy celospolečenskými a podpora této skupině tak není společensky žádoucí. Autorky zmiňují, že uchazeči mohou obdržet v rámci legislativy také zátěže (*burdens*), které jsou však díky jejich politické moci následně napadány během implementace a to převážně „*sub rosa*“ - skrze soudní žaloby (Schneider, Ingram 1993, s. 76-78, Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 110).

Hlavním důvodem, proč tvorba politiky funguje dle uvedených pravidel je fakt, že se tvůrci politiky snaží především minimalizovat politické riziko. Distribuce výhod (*benefits*) pro skupiny deviantů by byla pro tvůrce politiky značně riskantní a nepřinášela by dostatečný politický zisk. Politici představitelé se ji proto raději vyhýbají a naopak se snaží jednat v souladu s cíli zvýhodněných skupin a to opět čistě účelně, aby si zajistili „politické body“ a podporu a chránili tak své budoucí politické uplatnění (Schneider, Ingram, 1993, s. 33).

Schneider a Ingram dále upozorňují na fakt, že typologie ideálních cílových skupin není neměnná. Naopak, v průběhu času, v souvislosti se změnou společenského kontextu a sociální konstrukce se jednotlivé skupiny mohou posouvat mezi uvedenými kategoriemi, zásadní roli při procesu změny sociální konstrukce pak hrají *obhájci* (*advocates*) a *odpůrci* (*opponents*), kteří se danou sociální konstrukcí snaží buď změnit nebo legitimovat (Schneider, Ingram, 1997, s. 72 – 74).

3.1.4. Policy design a jeho vliv na cílové skupiny

Jak jsme si ukázali v předchozí kapitole, výsledný policy design je velkou měrou ovlivňován tím, jaký postoj k cílové skupině zaujímá společnost a její představitelé. Sociální konstrukce cílové skupiny v politickém procesu tak obvykle vede k radikálně odlišnému zacházení s různými skupinami (Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 105).

Dle Schneider a Ingram (2005, s. 23) konstrukce prostřednictvím obsahových sdělení veřejných politik (*policy designu*) navíc neovlivňují jen materiální blaho skupiny, ale mají také značný vliv na občanskou roli skupiny, skupinovou mobilizaci, participaci občanů a jejich identitu.²² Schneider, Ingram a deLeon (2014, s. 116) pro tento aspekt používají termín *feed forward*, neboli *zpětná vazba*.

Politika benefiční, zahrnující převážně *odměny/výhody* pro skupinu zvýhodněných vyvolává větší politickou participaci skupiny a míru identifikace s danou skupinou, protože předává členům skupiny a široké veřejnosti *sdělení/zprávu*, že jde o „dobré“ lidi, kteří si to zaslouhují a kteří jsou pro společnost potřební a důležití. Naopak represivní politika *trestů/zátěží* vede často k odcizení dané skupiny politickému systému a společnosti jako takové, protože ve členech skupiny vyvolává pocit, že nejsou důležití a navíc, že nemají velkou šanci svoji nepříznivou situaci zlepšit (Schneider, Sidney 2009, s. 109-111). Represivní politika takovým jednáním podněcuje skupinu buď k politickému nezájmu - znevýhodnění rezignují a začnou věřit, že nerovnoměrné rozdělení zdrojů a moci je prostě způsob jak věci fungují, případně negativně konstruovanou skupinu opustí či skrývají, že jsou jejími členy. Může ale také podněcovat k politické mobilizaci skupiny (Schneider, Ingram, 2005, s. 8).

Policy design má tedy zásadní dopad na jednání a identitu skupiny a tím i na čtyři základní aspekty demokracie - a to *spravedlnost* (poctivost, kvalita života) *míru občanství* (politický vliv, participace), *demokratické instituce* (rozsah, hloubka, autenticita) a *řešení problému* (účinnost, relevance) (Schneider, Ingram, 1997, s. 84, Schneider, Ingram, Sidney, 2009, s. 110).

Stručně řečeno, policy design reprodukuje převládající institucionální kulturu, mocenské vztahy a sociální konstrukce. Můžeme tedy říci, že veřejné mínění přímo ovlivňuje veřejnou politiku a ta zase následně veřejné mínění, ale i sebehodnocení, společenské postavení a míru participace cílové skupiny (Schneider, Ingram 2005).

²² Identifikace je proces, který se v kontextu homosexuality nejčastěji nazývá jako *coming out*. Do momentu identifikace vstupují kulturní představy, znalost a stereotypy o jednotlivých skupinách a také pocit bezpečí a představa o míře anonymity. Identita je tak cílovým stavem tohoto procesu identifikace (Sloboda, 2016)

Jako *degenerativní* můžeme pak dle Schneider a Ingram (2005, s. 8) definovat takovou politiku, která přerozděluje *výhody (benefits)* pouze pozitivně konstruovaným skupinám a naopak *zátěže (burdens)* skupinám s horší sociální konstrukcí, čímž dochází k prohlubování nerovností ve společnosti. Ale i takovou politiku, která manipuluje se symboly a logikou, používá klamnou komunikaci, maskuje skutečný účel politiky a nepřináší alternativní sociální konstrukce a možné definice problémů.

Schneider a Ingram naopak považují za důležité, aby proces definice sociální konstrukce byl procesem dynamickým a konkurenčním. Autorky naznačují, že návrhy politik – policy designy "nejlépe slouží" demokracii, když cíle reflektují rovnováhu mezi demokratickými hodnotami nebo pokud se zaměřují na jeden nebo více aspektů demokracie, které jsou nedostačující ve společenském kontextu (Schneider, Ingram, 1997, s. 84).

Argumentační strategie obhajující určité politické designy by měly naopak vytvářet různé konstrukce cílových skupin – pozitivní, ale i negativní, čehož se docílí především zahrnutím všech relevantních aktérů, například odborníků, neziskových organizací, tak aby si mohly navzájem konkurovat a soupeřit ve veřejně politickém prostoru o uznání. Měly by být také citlivé k různým alternativním pohledům na problematiku a především by měly být také imunní vůči zakořeněným stereotypům, mýtům a předsudkům (Schneider, Ingram 1993, s. 84 - 86, Schneider, Ingram 1997).

Vytváření alternativních sociálních konstrukcí však může být pro aktéry značně riskantní, ať už z hlediska budoucí politické podpory či z hlediska politické průchodnosti designu politiky. A tak než vytvářet nové, je pro ně často jednodušší a méně riskantní využívat konstrukce a stereotypy, které ve společnosti dominují. Výsledkem takové politické (ne) dynamiky je však to, že se veřejná politika stává neefektivní, neúčinná a nespravedlivá (Schneider, Ingram, 2005, s. 17).

3.1.5. Potenciál změny sociální konstrukce

Jak jsme si ukázali v předchozích kapitolách, veřejná politika má velký vliv na prohlubování sociálních nerovností, ale zároveň poskytuje prostor pro změnu negativních sociálních konstrukcí, která se následně odráží na designu politiky a postavení skupin ve společnosti. Změna přístupu k moci a tedy i postavení cílové skupiny je závislé na změně sociální konstrukce skupiny z negativní na pozitivnější. Sociální konstrukce, zejména ty silně kulturně zakořeněné jsou vůči změnám poměrně odolné, zejména kvůli své iracionální povaze, proces tedy může být značně komplikovaný, nicméně konstrukce jsou ze své podstaty nestabilní a v průběhu času a proměnách společenského kontextu mohou změnám podléhat²³ (Schneider, Ingram 1997, s. 66-80).

Schneider a Ingram (2005, s. 10) upozorňují, že historie opakovaně ukázala, že i skupiny bez moci ji byly schopny získat, když se spojily a prostřednictvím sociálního hnutí se mobilizovaly a společně se postavily proti dominantním sociálním konstrukcím a proti represivní politice. Tuto skutečnost autorky ilustrují také na příkladu gay lesbické komunity, která byla schopná za poměrně krátkou dobu změnit svoji negativní konstrukci na pozitivní a zajistit si tak základní práva, jako je právní ochrana jejich svazku ve formě registrovaného partnerství (Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 126).²⁴

Základním předpokladem pro změnu zakořeněné sociální konstrukce skupiny a tedy i společenského postavení a přístupu k moci, je změna uvažování o cílové populaci způsobená posunem v myšlení, změně stěžejních hodnot a chápání světa, v ideálním případě podpořená dostatečně silnou argumentací politických elit. Stěžejní roli v tomto procesu hrají *obhájci (advocates)* a *odpůrci (opponents)* a jejich argumentační strategie, které soupeří ve veřejně politickém prostoru s jinými strategiemi o uznání a konečnou definici sociální reality (Schneider, Ingram, 1997, s. 66-81, Schneider, Ingram, 2005). Pokud tedy lidé dominantní sociální konstrukce přestávají akceptovat, věřit v ně a brát je jako samozřejmost, začínají se postupně měnit (Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 106).

Je tedy patrné, že sociální konstrukce cílové populace přímo ovlivňuje tvorbu policy designu vůči skupině, na stranu druhou je však nutné zmínit, že také zvolený policy design má zásadní vliv na sociální konstrukci skupiny.

²³ Změnu mohou iniciovat také důležité události, případně aktivity organizací, které se cílovými skupinami zabývají (Schneider, Ingram, deLeon 2014).

²⁴ Viz. kapitola 4

Tvůrci politiky tak jen pasivně neodráží mínění společnosti, ale naopak implementací policy designu mohou veřejné mínění o sociálních skupinách značně ovlivňovat (Schneider, Ingram, 2005, s. 8, Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 124).

V následujících kapitolách se budeme snažit výše představený teoretický přístup sociální konstrukce cílových populací aplikovat na problematiku homoparentality.

Pokusíme se identifikovat argumentační strategie klíčových aktérů dané politiky, které používají při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí za účelem odstranění překážek nebo naopak s cílem udržení statusu quo. Snažíme se tedy porozumět tomu, proč má rodinná politika v osvojování dětí homosexuály, respektive registrovanými partnery, negativní charakter. Proč nezachází se všemi skupinami stejným způsobem, proč je neefektivní a přispívá k šíření stereotypů, předsudků a nerovností o homosexuálech, což negativně ovlivňuje nejen sociální spravedlnost, ale i podmínky demokracie (Ingram, Schneider, deLeon 2007, s. 94).

Přičemž základ přístupu tvoří myšlenka, že sociální konstrukce cílové populace, tedy mýty, stereotypy a předsudky převládající ve většinové společnosti o sociálních skupinách, přímo ovlivňují veřejnou politiku ve vztahu ke skupině, zejména to, jakou pozornost ji tvůrci politik budou věnovat a jaké budou využity nástroje (Schneider, Ingram, 1993, s. 334, Schneider, Ingram, 2005, s. 8, Hejzlarová, 2014, s. 112).

Základním předpokladem pro následnou analýzu a pro porozumění sociální konstrukci homosexuálů a zachycení její proměny a policy designu v čase bude však ukotvení této problematiky do historicko společenského kontextu.

4. „Homosexuálové jako občané „*druhé kategorie*“, zasazení problematiky do společensko-historického kontextu

V podstatě od dob Karla IV. až do pádu komunistického režimu veřejná politika reagovala na homosexualitu pouze formou trestů a sankcí ve snaze potlačit skutečnou identitu členů této skupiny. Stát, potažmo veřejná politika tak dávala homosexuálům najevo, že jsou „druhořadí“, nemocní občané, jejichž chování je zavrženíhodné a nežádoucí.²⁵

Na českém území tak po několik desítek let upravovalo postavení homosexuálů pouze právo trestní. Úplně první zmínka týkající se homosexuálních vztahů v Čechách je již z roku 1353, kdy byl Karlem IV. vydán tzv. Karolinský trestní kodex, který homosexuály zahrnul pod pojmem „sodomité“ (Malý, 1979, s. 245). Nástroje, které měly homosexuály odradit od stejnopohlavních styků byly vymezeny velmi krutě, homosexuálové měli být trestáni nejtěžšími hrdelními tresty, například upálením. Zákon jako takový však nebyl právně závazný, představoval tak pouze ideové východisko (Janošová, 2000, s. 44).

První právně závazný zákon, který se přímo dotýkal homosexuality byl trestní zákoník vydaný Josefem I. v roce 1707, stimulum, který měl od homosexuálního chování odradit zákoník vymezil jako trest nejvyšší, trest smrti.

V dobách rakouského císařství, v roce 1803 a následně v roce 1852 byl přijat nový, mnohem „mírnější“ zákon proti homosexualitě, který ji zahrnul v zákoně pod termínem § 129 „*smilstvo proti přírodě*“ ačkoliv neurčil co se vlastně všechno za smilstvo proti přírodě považuje, zákon trestal vězením od 6 měsíců do jednoho roku (Himl et. al., 2013, s. 36). Už ze samotné podstaty zařazení homosexuality jako trestného činu a smilstva proti přírodě je možné pozorovat jejich značně negativní sociální konstrukci, homosexuálové byli považováni za osoby přinejmenším nemravné, osoby které odporují přírodním zákonitostem. Tento zákoník platil na našem území až do roku 1950.

Po převratu v roce 1948 došlo k rekonstrukci právního řádu. V novém zákoníku bylo homosexuální chování dle paragrafu 241 trestního zákoníku č. 86/1950 Sb. označeno za trestné jako „*čin proti lidské důstojnosti*“ trestaný vězením v délce až jednoho roku. Homosexuálové měli stále velmi negativní sociální konstrukci, byli chápáni jako „zvrácení“ a trestnost homosexuality byla legitimována jako „boj proti sexuálním zvrácenostem“ (Janošová, 2000, s. 48). Mohli tak být v podstatě pouze na základě realizování své odlišnosti legálně perzekuováni, což vylučovalo jakoukoliv politickou moc skupiny.

²⁵ Americká psychiatrická asociace v roce 1952 řadila homosexualitu v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch (DSM) mezi sociopatické poruchy, v druhém vydání z roku 1968 mezi sexuální deviace

Baršová (2004, s. 67) citující nizozemského badatele Keese Waaldijka navrhuje chápat proces změny sociální konstrukce a moci prostřednictvím setření právních rozdílů mezi homosexuály a heterosexuály jako triádu, v níž je první fáze dekriminlizace následována druhou fází přijetí antikriminačních zákonů a završena třetí fází (od roku 1989), legalizací partnerských vztahů homosexuálně orientovaných osob. Podle Waaldijka je tento vývoj veden železnou logikou, kdy každá změna přímo generuje další. Jinými slovy, „čím více práv gayové a lesbičky mají, tím nepřijatelnější se jeví zbývající rozdíly.“

K dovršení první fáze dekriminlizace homosexuálního chování u nás došlo v roce 1961, kdy vešel v platnost nový zákoník č. 100/1960 Sb., který říká, že „*pohlavní styky osob téhož pohlaví starší osmnácti let nejsou trestným činem, dojdeli k nim dobrovolně, bez úplaty a za okolností, které nebudí veřejné pohoršení*“ (Fanel, 2000, s. 434).²⁶

Přijetím zákona se Československo zařadilo mezi jedny z nejprogresivnějších zemí, např. ve Spolkové republice Německo došlo k dekriminlizaci až v roce 1969, v Německé demokratické republice a v Anglii v roce 1967 (Baršová, 2004, s. 71).

I přes benefit v podobě dekriminlizace a legislativního ukotvení se však homosexualita neslučovala s „morálkou socialistického člověka.“ Negativní sociální konstrukce homosexuálů nepodlehla v podstatě žádné změně, homosexualita je za období komunistického režimu označována za druh onemocnění (Seidl et al., 2012, s. 306).

Socialistický stát proti ní nevystupoval přímým zákazem, nicméně stále považoval homosexualitu za nežádoucí jev a homosexuálové jako menšina tak nemohli počítat se státní podporou či snad legislativní ochranou. Kriminlizace homosexuality byla přesunuta do tzv. šedé zony, trestána mohla být vzbudí li veřejné pohoršení, případně dojde li k nabídnutí nebo přijetí úplaty za sex, zákon však přesně nedefinoval, co to konkrétně znamená, mohl tak být velmi svévolně použit podle zájmů komunistického režimu (Himl et al., 2013, s. 287). Státní bezpečnost navíc vlastnila seznamy gayů, s nimiž mohla manipulovat a zneužívat je (Janošová, 200, s. 48). Mnoho homosexuálů se tak drželo v pozadí a nedávalo svou orientaci najevo ze strachu před možným postihem, případně byly homosexuální projevy vytlačeny do nočních parků, nočních klubů, veřejných toalet aj. (Fanel, 2000, s. 434). Zátěže v podobě cenzorských zásahů státu zakazovaly informování o homosexualitě v médiích, do konce 80. let bylo zakázáno také otiskování stejnopohlavních inzerátů, režim tak znemožňoval vizibilitu homosexuality, což značně posilovalo negativní stereotypy a předsudky o gay lesbické komunitě (Stehlíková et al., 1995).

²⁶ Novelizace trestního zákonu byla do jisté míry způsobena neúspěchem české sexuologie léčit homosexualitu (tzv. blicími injekcemi) (Sloboda, 2016)

Další zátěž designu politiky představoval zákaz sdružování homosexuálně orientovaných lidí, který tak přímo vylučoval jakékoliv možnosti skupiny ovlivnit design politiky (Komenda, 1999). Stálá hrozba trestního stíhání tak značně zkomplikovala formování emancipačního hnutí, protože pouhou účastí na takovém hnutí mohli homosexuálové vyvolat nežádoucí zájem policie. Pokud tedy byla homosexualita vnímána jako něco negativního a nežádoucího, nemohla se dočkat podpory ze stran veřejné moci a stejně tak to vylučovalo i sebeorganizaci homosexuálů (Himl et. al., 2013, s. 274 - 291). Ve všech oblastech života homosexuálů tak lze stále identifikovat segregáčnický a diskriminační policy design, který je navíc přímo podporován režimem a politickými představiteli a stále nemá žádnou protiváhu ze strany zastupujících organizací. Skupina se tedy i přes svou dekriminální vyznačuje minimální politickou mocí a negativní sociální konstrukcí, která tak předznamenává jejich nepříznivé životní podmínky.

Svým represivním charakterem tak veřejná politika produkovala negativní předsudky a stereotypy a měla zpětně negativní vliv na jednání a chování cílové skupiny, zejména formování osobní i skupinové identity, protože znemožňovala jejich identifikaci jak s většinovou – heterosexuální společností, tak i s vlastní skupinou.²⁷ Policy design tak produkoval nedůvěru gay lesbické komunity ve společnost a možnosti politické participace a způsoboval politickou apatii, odcizení od politického života a společnosti jako takové. Většina homosexuálně orientovaných lidí po dlouhá léta svou orientaci skrývala a prožila svůj život v izolaci či v hluboce ilegální subkultuře, tímto způsobem tak reflektovala negativní konstrukci, kterou jim připisovala jak společnost, tak design politiky, který se snažil potlačit homosexuální identitu jako něco negativního a nežádoucího (Pechová, 2007). Zátěže politiky a společenské klima vedly mimo jiné k tomu, že homosexuálové ve snaze o popření vlastní sexuální orientace zakládali heterosexuální vztahy, nicméně je nutné poznamenat, že tyto „sňatky z rozumu“ vedly jen k oddálení coming outu, nikoli však k přijetí heterosexuální orientace (Šedivý 2004, s. 17). Popření vlastní identity se tak stalo mimo jiné příčinou mnoha psychických a sociálních problémů gayů a leseb, jako jsou deprese, neurotické obtíže, ale i patologické závislosti (Janošová, 2000, s. 48).

Postavení homosexuality značně ovlivnil následný rozvoj vědy a medicíny, medicínské výzkumy nakonec pomohly k tomu, že byla homosexualita v roce 1973 vyškrtána ze seznamu nemocí Americké psychiatrické asociace (Braun et al., 2003).

²⁷ Do momentu identifikace vstupují kulturní představy a stereotypy o skupinách a také pocit bezpečí a představa o míře anonymity

K úplnému dovršení procesu dekriminalizace však došlo v České republice až po dalších šestnácti letech, po tzv. Sametové revoluci, kdy se změnou režimu přišla i značná změna společenského postavení osob s homosexuální orientací. Porevoluční doba překypovala diskusemi o lidských právech, rovnosti a antidiskriminaci, což se odrazilo přirozeně také v designu politiky. Polistopadová změna s sebou přinesla nejen základní společenské a politické podmínky, ale také vhodné právní podmínky, které umožnily rozvoj občanské společnosti a posílení moci gay lesbické menšiny. První fázi reakce gay lesbické komunity na design politiky a příznivé podmínky ve státě tak můžeme nazvat fází *konstituční*. Došlo k rozvinutí především defenzivního aspektu hnutí v souvislosti s přijetím liberálních hodnot a v návaznosti na mezinárodní systém ochrany lidských práv začalo docházet k „sebeuvědomění“ a emancipaci gay lesbické komunity a formování organizovaného zastoupení (Vráblíková, 2001 – 2002).²⁸

Během prvních několika dní po Sametové revoluci se v Praze zformovala skupina tzv. Hnutí tolerance (Hnutí za rovnoprávnost homosexuální občanů), která dala v roce 1990 zásadní impuls k živé politické diskuzi o gay lesbické menšině a orámovala tak počátek intenzivního boje za práva gayů a leseb – již v demokratické společnosti. Hnutí se v několika dalších měsících přejmenovalo na Gay iniciativu – hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů a v červnu roku 1990 se zúčastnilo parlamentních voleb v čele s předsedou hercem Jiřím Hromadou. Hnutí za občanskou svobodu se do Federálního shromáždění nedostalo, přesto Jiří Hromada výrazně pomohl rozšířit povědomí společnosti o základních požadavcích gay lesbické komunity (Seidl et al., 2011, s. 318).

V návaznosti na tuto skutečnost byl v roce 1990 schválen vládní návrh novely trestního zákona č. 175/1990 Sb., jehož největší benefit představoval zrovnoprávnění homosexuálního styku s heterosexuálním a nastavení stejné věkové hranice 15 let (Baršová, 2002, s. 180). O zdůvodnění novelizace právní věda v podstatě mlčí. Wintr (et. al., 2013, s. 455) nalezl jediné krátké zhodnocení „ (...) *Chápeme li podle poznatků medicíny homosexuální náklonost jako organickou úchylku od normálu, není k takovému zpřísnění důvod.* “

Tímto okamžikem tak homosexuální orientace jednou provždy zmizela ze zorného úhlu trestního práva.

²⁸ Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO), Svaz Lambda, Lesbická literární kavárna, SOHO, Gay Iniciativa (GI), STUD

V roce 1990 vzniklo Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO),²⁹ které si kladlo za cíl zajistit homosexuálům lidskou důstojnost, pocit bezpečí a sociální jistoty, které jim komunistický režim odpíral (Fanel, 2000, s. 453, 454).³⁰

Druhou fází reakce gay lesbické komunity můžeme chápat jako taktiku *politiky afirmace*, uznání odlišnosti a „sebeuvědomění si své homosexuální orientace“ - *coming outu*³¹, tato fáze se vyznačovala zejména pořádáním LGBT akcí zdůrazňujících roli „hrdosti“ homosexuálů³² (Císař, Vráblíková, 2012).

O pouhé dva roky později, v roce 1992 také Mezinárodní klasifikace nemocí WHO přestala homosexualitu považovat za nemoc, v České republice byly následně přerušeny pokusy o její léčbu, nová klasifikace nemocí v České republice vstoupila platnost v roce 1994 (Seidl et. al., 2012, s. 379). Homosexualita tak je od této chvíle chápána jako „přirozený, avšak minoritní projev lidské sexuality“ a homosexuálové jako přirozená součást společnosti (Janošová, 2000, s. 48-49).

Také stále více významných osobností uměleckého či sportovního světa se hlásí ke své homosexuální orientaci, což má za následek zvyšující se míru tolerance a postupnou změnu sociální konstrukce homosexuální menšiny na celospolečenské úrovni (Janošová, 2000). Zásadní roli na tomto faktu hrají také masmédia, která přispívají nejen k lepší informovanosti, ale také vytváří pozitivnější obraz o gay lesbické komunitě a to se posléze zásadní měrou podepisuje na postojích společnosti k této menšině (Himl et. al., 2013, s. 480).

Posun veřejného mínění společnosti v době předrevoluční a porevoluční zmapoval Tuček a Holub (1994), kteří porovnávali postoje společnosti k homosexualitě z průzkumů v letech 1988 a 1994. Výsledky výzkumu naznačují, že s porevolučními změnami a zviditelněním homosexuální menšiny výrazně klesl také počet těch, kteří homosexualitu považují za úchylku či deviaci, počet klesl z 23 % na 6 %. Snížil se ale také počet lidí, kteří požadují její opětovnou trestnost a to z 11 % na pouhých 2 %. Celé tři pětiny populace dokonce souhlasí s uzákoněním registrovaného partnerství (Janošová, 2000, s. 50).

²⁹ SOHO vznikla spojením čtyř organizací bojujících za práva sexuálních menšin: Svaz LAMBDA, politického Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO), LEGA Pardubice a slovenského Hnutie Ganymedes

³⁰ SOHO pokračovalo do roku 2000, v roce 2001 jako nástupnická organizace začala působit Gay Iniciativa, která činnost ukončila v roce 2006 po přijetí zákona o registrovaném partnerství (Beňová et al., 2007)

³¹ Označení procesu, během kterého člověk rozpoznává a akceptuje svoji menšinovou sexuální orientaci

³² SOHO od roku 1992 pořádalo soutěže o nejzajímavějšího gaye v ČR „Gay Man“, pořádalo také výpravy na tzv. Gay games (Olympiáda gayů)

Pro druhou polovinu 90. let 20. století je pak příznačné prosazování požadavků této sexuální menšiny i na poli politiky, další fázi vývoje lze tedy nazvat fází *ofenzivní*. Významnou roli gay lesbické komunity v této fázi sehrálo Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO). V České republice se začaly objevovat první snahy o odstranění největší záteže designu politiky a to přechod od právní tolerance k legalizaci homosexuálních svazků, což se stalo do budoucna nejviditelnějším programovým cílem hnutí. Cíl tedy v podstatě „*spočíval v nároku na respekt a všeobecné uznání ze strany heteronormativní společnosti*“ (Seidl et al., 2012, s. 379).

Hlavní benefity pro problematiku života gay lesbické komunity najdeme ve sledovaném policy designu především v nejdůležitějších dokumentech České republiky, tedy v Ústavě, která ve své první hlavě čl. 3 odkazuje na Listinu základních práv a svobod, nevyjímají ze své působnosti ani homosexuálně orientované osoby. Již v roce 1995 se však objevily i první snahy o vyjednání benefitů pro homosexuály prostřednictvím kodifikace registrovaného partnerství. SOHO využilo toho, že vláda Václava Klause připravovala návrh tzv. rodinně-právní novely občanského zákoníku a přišlo s požadavkem, aby bylo soužití osob stejného pohlaví postavené na stejnou úroveň jako manželství (Baršová, 2004, s. 73). Nutno podotknout, že návrh měl již od začátku podporu široké veřejnosti, petice na podporu přijetí návrhu iniciovaná SOHO čítala na pět tisíc podpisů (Seidl et al., 2012, s. 371-372). Vláda Václava Klause však požadavek SOHO neakceptovala, ve svém oficiálním rozhodnutí oznámila, že není ochotná připouštět jakési „*manželství nižšího stupně*“ (Stehlíková et al., 1995, s. 69). První pokus o získání benefitu ve formě legislativní úpravy svazků stejnopohlavních párů tak byl odsouzen k nezdaru.

Navazující fázi Waaldijkovi triády patrnou od konce 90. let je také postupné zavádění benefitů založených na zákazu diskriminace na základě sexuální orientace, čímž se Česká republika snaží naplnit ideály rovnosti a nediskriminace v běžném životě.

První zákaz diskriminace je poprvé zanesen v roce 1999 v zákoně č. 1/1991 Sb. o zaměstnanosti. Snaha o naplnění zásad nediskriminace poté na několik let ustrnula, největším benefitem je tak v roce 2009 přijatý zákon č. 198/2009 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací tzv. *antidiskriminační zákon*.³³ I když je v této souvislosti nutno dodat, že hlavním cílem prosazování zákazu diskriminace bylo zejména přizpůsobení právního řádu České republiky požadavkům pro vstup do Evropské unie (2004) (Baršová, 2002, s. 71).

³³ Viz. kapitola 5

Dle Baršové (2004, s. 72) bychom tak mohli říci, že *„hnacím motorem druhé vývojové fáze byla spíše píle úředníků, nežli skutečným odraz posunu vědomí české společnosti.“*

Několik dalších let po prvním neúspěšném požadavku na kodifikaci svazku stejnopohlavních párů tak bylo ve znamení snah o odstranění zátěží v podobě komplexní a strukturální nerovnosti postavení párů stejného pohlaví prostřednictvím uzákonění registrovaného partnerství. Zákon o registrovaném partnerství tak, jak ho známe dnes, prošel během následujících deseti let různými peripetemi, během nichž bylo Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky projednáno celkem pět návrhů zákona. Z důvodu obsahového zaměření práce se budeme zabývat zejména právní úpravou návrhů zákonů ve vztahu k rodičovství.

V roce 1997 byl předložen Zuzanou Rujbrovou (KSČM), Janou Gavlasovou (ČSSD) a Jaroslavem Zvěřinou (ODS) první návrh zákona o registrovaném partnerství, který navrhoval registrované partnerství jako smluvní vztah dvou osob stejného pohlaví. Nesporným benefitem registrovaného partnerství měly být stejné právní důsledky jako manželství, zátěže pak představovala úprava vztahů k nezletilým dětem, registrovaní partneři například nemohli osvojit děti (Sněmovní tisk č. 359/1997). Předložený návrh se nedočkal podpory a byl poslanci zamítnut již v prvním čtení. Argumenty uplatňované odpůrci návrhu se již tehdy nesly zejména ve znamení obav ve vztahu k rodičovství homosexuálů. Dle poslankyně Fišerové (ČSSD) *„zákon neřeší ohrožení podmínek výchovy dítěte - mělo by být znemožněno uzavírání partnerství osobám, které mají dítě ve vlastní péči“* (Sněmovní tisk č. 359, 1997). Pan poslanec Benda (ODS) dále vyjádřil obavu nad budoucím rozšiřováním práv homosexuálních osob *„Nejpozději do pěti let přijde požadavek vypustit z normy zákaz adopcí“* (Sněmovní tisk č. 359, 1997)

Téměř identický návrh zákona o registrovaném partnerství byl podán v roce 1999 Janem Zahradilem (ODS), Monikou Horákovou (US), Jitkou Kupčovou (ČSSD) a Zuzkou Rujbrovou (KSČM). Návrh upřesnil úpravy vztahů k nezletilým dětem; zátěž stále představovalo vyloučení společného osvojení, pěstounské péče i společného poručnictví (Seidl et al., s. 429- 448).

V následné parlamentní diskusi vynikly z nesouhlasných názorů především argumenty poslance Jiřího Karase (KDU-ČSL), který tvrdil, že *„jestliže se dnes k politickému tažení za zrovnoprávnění homosexuálních dvojic s manželstvím propůjčují i někteří zástupci stran, kterým jsme si zvykli říkat demokratické, je to vážný symptom intoxikace našeho hodnotového systému“* (Sněmovní tisk č. 1076, 1999).

Mimo to také pan poslanec Karas argumentoval tím, že „*homosexualita je nemoc a stále opakování neměnnosti sexuální orientace je demotivující pro ty, kteří by rádi podstoupili léčbu, aby se stali heterosexuály*“ (Sněmovní tisk č. 1076, 1999).

Negativní argumenty se opět dotýkaly také otázky rodičovských práv stejnopohlavních párů „*Nechci se dožít okamžiku, ve kterém dva pánové budou mladému chlapci vysvětlovat, který z nich je maminka*“ (Vlastimil Tlustý, Sněmovní tisk č. 1076, 1999). Druhý návrh zákona sice postoupil do druhého čtení, nicméně byl po několika peripetiích zamítnut těsnou většinou čtyř hlasů na návrh poslance Cyrila Svobody (KDU-ČSL) (Baršová, 2004, s. 74).

V roce 2000 vydala Rada vlády pro lidská práva - ve které měla gay lesbická komunita přímé zastoupení v podobě Jiřího Hromady - usnesení, ve kterém vyzvala vládu, aby se tematikou svazků stejnopohlavních párů začala znovu zabývat a připravila návrh zákona. Rada ve svém usnesení vyjádřila přesvědčení, že je nutné homosexuálům „*zajistit podmínky rovnosti v požívání práv a svobod, rovnosti v důstojnosti a základní předpoklady svobodného rozvoje osobnosti, a že nezbytnou součástí těchto podmínek je přijetí zákona, kterým bude upraveno právní postavení partnerů téhož pohlaví ve společnosti*“ (Rada vlády, 2000).

V reakci na usnesení předložila vláda Miloše Zemana v roce 2001 návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví a vládní návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví. Dle návrhu zákona již nemohlo partnerství vzniknout smluvně, ale pouze souhlasným prohlášením před matričním úřadem a o zániku rozhodoval výhradně soud. Hlavním benefitem návrhu byla jasně vymezená práva a povinnosti partnerů včetně vyživovací povinnosti a ošetření majetkových poměrů. Partnerství dle návrhu stále neumožňuje svěřeni dítěte do péče osobě, která není jeho biologickým rodičem, neumožňuje také osvojení, pěstounství a ani poručenství (Seidl et al., 2012, s. 429-448).

Kromě argumentů již uvedených se dostalo z úst poslanců i na slova poněkud ostřejší. Jiří Payne (ODS) například návrh komentoval slovy: „*To je parodie na rodinu, kde si někdo hraje na rodinu asi tak, jako když malé děti na pískovišti si začnou hrát na maminku a tatínka. Tento zákon tedy ponižuje homosexuální páry na dvojice, které si hrají na manželství*“ (Sněmovní tisk č. 1076, 2001).

Po prvním čtení tak byl zákon vrácen k přepracování, ke kterému ale kvůli parlamentním volbám nikdy nedošlo (Seidl, et al., 2012, s. 439).

Verzi, která vznikla jako jakýsi kompromis návrhů minulých a zahrnovala jen mírné úpravy ve spolupráci se zástupci Gay a lesbické ligy, předložila roku 2004 skupina poslanců, Jitka Kupčová (ČSSD), Taťána Fischerová (US-DEU), Kateřina Konečná (KSČM), Jan Zahradil (ODS), Jaroslav Zvěřina (ODS), Zdeněk Jičínský (ČSSD), Vladimír Koníček (KSČM), Pavel Svoboda (US-DEU) a Vlastimil Ostrý (US-DEU) jako sněmovní tisk č. 650. Co se týká rodičovských práv, zátěže, které z návrhu plynuly byly stejné jako v letech minulých, úprava i nadále neumožňovala žádnou z forem osvojení dítěte, hlavní benefit, který byl poprvé zapracován do návrhu představoval možnost pěstounství (nikoli společného), poručnictví, opatrovnictví a nevylučoval ani svěření dítěte do péče. Ani tento návrh však v roce 2005 neprošel úspěšně poslaneckou sněmovnou a nebyl schválen ve třetím čtení, a to pouze o jeden jediný hlas – pro přijetí hlasovalo 82 ze 165 přítomných poslanců (Seidl et al., s. 443-444).

V podstatě identický s návrhem předchozím byl poslanecký návrh zákona o registrovaném partnerství z roku 2005, návrh podala o necelé tři měsíce později skupina poslanců: Anna Čurdová, Jitka Kupčová, Zdeněk Jičínský (všichni ČSSD); Taťána Fischerová, Pavel Svoboda, Vlastimil Ostrý (všichni US-DEU); Kateřina Dostálová, Lucie Talmanová a Vladimír Doležal (všichni ODS); Kateřina Konečná a Vladimír Koníček (KSČM). Návrh se již od počátku těšil velké podpoře ze strany veřejnosti, petici na podporu přijetí návrhu podepsalo 486 významných osobností veřejného života (Gay iniciativa, 2006).

Vláda v čele s tehdejší předsedou Jiřím Paroubkem zaujala k návrhu neutrální stanovisko. Následně byl v Poslanecké sněmovně návrh zákona schválen v poměru 86:54 (35 poslanců se nezúčastnilo hlasování, 7 se hlasování zdrželo), návrh se tak stal prvním, který postoupil k projednání Senátu Parlamentu České republiky a i ten nakonec vyjádřil souhlas a to v poměru 45:14 (16 senátorů se nezúčastnilo, 6 se zdrželo hlasování) (Seidl et al., 2012, s. 449). Přesto je však nutné podotknout, že i poslední návrh zákona čelil kritice a homosexuálové neměli ještě vyhráno, schválení zákona totiž vetoval tehdejší prezident Václav Klaus, který se jakožto dlouhodobý kritik právní úpravy homosexuálních vztahů vyjádřil takto: „*Manželství považuji za tradiční instituci jednoho typu, jsem pro to, ať si udělají jakékoliv uspořádání ostatních vztahů. Ale plést to s rodinou a manželstvím, jsem zásadně a fatálně proti*“ (Seidl et al., 2012, s. 423).

Obtížné přijímání zákona a vetování prezidentem republiky přilákalo také zájem médií. V české televizi bylo dokonce přerušeno vysílání a místo toho zařazen přímý přenos projednání zákona z jednacího sálu (Seidl et al., 2012, s. 424).

Tlak sílil také ze strany veřejnosti, dle výzkumu veřejného mínění z roku 2005 právo homosexuálů na uzavření registrovaného partnerství podporuje celých 61 % populace. (CVVM, 2005).

Prezidentské veto bylo nakonec Poslaneckou sněmovnou přehlasováno, nicméně pro schválení zákona bylo nutné přistoupit na podmínku poslanců, a to břemeno v podobě zákazu adopcí pro stejnopohlavní páry vyjádřeným v § 13 odst. 2 zákona, který uvádí, že *„Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte“*. V souvislosti s tímto požadavkem na explicitní zákaz adopcí je také nutno podotknout, že nejen zákonodárci, ale ani společnost nebyla rodičovství gayů a leseb příliš nakloněna a konstrukce homosexuálů jako případných osvojitelů dětí zůstala spíše negativní. Dle zmíněného výzkumu veřejného mínění je proti jakékoli formě adopce homosexuály celých 70 % populace, pouze 19 % by toto právo gay mužům a lesbickým ženám přiznalo (CVVM, 2005).

Samotné hlasování poslanců proběhlo 15. března 2006 a pro přijetí zákona hlasovalo 101 poslanců, tedy nejtěsnější nadpoloviční většina. Největší zásluhu na přijetí zákona měla Česká strana sociálně demokratická a Komunistická strana Čech a Moravy (Seidl et al., 2012, s. 448-459). Na rozhodnutí poslanecké sněmovny reagoval prezident Václav Klaus prohlášením, *„že zákon nepovažuje za porážku svou, ale za porážku všech nás, kteří věříme, že rodina je v naší společnosti základní, jedinečná a bezkonkurenční a kteří věříme v práva univerzální, nikoli skupinová a v práva zajišťující svobody, nikoli nároky“* (Václav Klaus, 2006).³⁴

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství tak vstoupil v platnost 1. července téhož roku a stal se bezesporu největší změnou policy designu vůči cílové skupině a zároveň největším benefitem v právech homosexuálů v České republice. Česká republika se tak stala první postkomunistickou zemí, která homosexuální svazky zlegalizovala.

Dochází tak k rychlé změně v sociální konstrukci skupiny, přičemž hlavní impuls pro změnu konstrukce, jak jsme již zmínili, můžeme nalézt v oblasti vědy. Vědecké důkazy na biologické bázi různých forem sexuality poskytují možnost argumentovat tím, že žádný typ sexuální orientace nemá nárok na „normalitu“ a proto by žádný typ sexuální orientace neměl být veřejnou politikou privilegovaný. A tedy že si homosexuální svazky zaslouží stejná práva a ochranu jako svazky heterosexuální (Schneider, Ingram, 2005).

³⁴ <https://www.klaus.cz/clanky/2296>

Schneider a Ingram zmiňují, že zásadní podíl na této změně má také vyšší příjem a vzdělání gay lesbické menšiny, které jim umožňuje mobilizovat se, mimo to gayové a lesby již nejsou ghettoizováni a stávají se mnohem viditelnějšími, což pomáhá měnit, případně odmítnout negativní stereotypy a předsudky této menšiny (Schneider, Ingram, deLeon, 2014, s. 126).

Cílová skupina tak participací na tvorbě politiky prostřednictvím svých zástupců dokázala vyjednat takové benefity, které stojí na dodržování základních lidských práv, na rovném přístupu a také zákazu diskriminace. Legislativní systém České republiky tak nahlíží na *„homosexualitu jako na plnohodnotnou a rovnoprávnou variantu sexuální orientace.“* (Polášková, 2009, s. 31).

Veřejná politika tak učinila velký krok vpřed a vyslala gay lesbické komunitě zprávu (*message*), že jejich svazky respektuje a zaručuje jim určitou míru právní ochrany. A tak i přestože zákon o registrovaném partnerství nepřinesl příliš uspokojivé řešení v otázkách rodičovských práv partnerů a dětí v homoparentálních rodinách, aktivismus se přijetím zákona na několik let utlumil.

5. Homoparentální osvojování: prostor pro zkoumání přístupu SKCP

Současná legislativa se homoparentality jako takové specificky nijak nedotýká. Homosexualita a jevy s ní spojené tak stojí především na dodržování základních lidských práv, na rovném přístupu a především zákazu diskriminace zakotvených zejména v právu ústavním a lidskoprávních regulacích.

Benefity, které nevyjímají ze své působnosti ani homosexuálně orientované osoby jako právo na osobní svobodu, rovnost a nediskriminaci jsou zaručena na ústavní úrovni v Listině základních práv a svobod, která v čl. 1 přímo stanovuje, že „(l)idé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech“ (LZLPS 4 Čl. 1). Zákaz diskriminace je v rámci Listiny obsažen v čl. 3 odst., který přímo zakotvuje rovný přístup k řadě práv bez diskriminace z mnoha konkrétních důvodů nebo i jiného postavení, přičemž sexuální orientaci lze podřadit pod „jiné postavení“ (Beňová et. al., 2007).

Benefit v podobě explicitního zákazu diskriminace na základě sexuální orientace byl zakotven zákonem č. 198/2009 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací tzv. *antidiskriminačním zákonem*, který výslovně znemožňuje diskriminaci na základě sexuální orientace, přičemž zákon v § 2 odst. 3 uvádí, že přímou diskriminací se rozumí „takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to mimo jiné z důvodu sexuální orientace.“

Zásadním dokumentem z hlediska ochrany před diskriminací je také mezinárodní dokument Rady Evropy, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zejména článek 14, který stanovuje, že „(u)žívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnost nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“ Článek č. 14 tedy stejně jako Listina přímo nepracuje s kategorií sexuální orientace, nicméně ta je opět zahrnuta pod pojem „jiné postavení“. V případě homosexuálních osob je důležitý také čl. 8, který zakotvuje, že „každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

V analyzované problematice je zásadní Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP) ve věci E. B. versus Francie (stížnost č. 43546/02) ze dne 22. ledna 2008. ESLP vynesl významné rozhodnutí ve věci žaloby lesbické ženy, která žalovala Francii za neumožnění adopce dítěte.

Paní E. B., učitelka mateřské školy žijící ve stabilním lesbickém vztahu v roce 1998 požádala francouzské úřady o zahraniční adopci, nicméně i přes rozhodnutí o jejích dostatečných schopnostech jí adopce nebyla umožněna. Důvodem měla být skutečnost, že lesbická žena a její registrovaná partnerka nejsou v dostatečné míře schopné poskytnout dítěti otcovský vzor. Soud z celé kauzy dovedl, že Francie nebyla schopná prokázat nediskriminační charakter, odlišná sexuální orientace tak byla hlavním kritériem pro zamítnutí žádosti. Velký senát ESLP tak shledal porušení zákazu diskriminace podle čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 8. (Boučková, 2008, s. 46-52). Z rozhodnutí ESLP tak vyplývá, že v rozhodování o povolení individuálního osvojení se orgány „nesmějí dopustit přímé ani nepřímé diskriminace na základě sexuální orientace; sexuální orientace tu působí jako zakázané kritérium rozlišování“ (Wintr, 2009, s. 3).

Z hlediska úpravy práv stejnopohlavních párů je nejdůležitějším zákonem bezpochyby Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Výše zmíněné peripetie při přijímání zákona však vedly k tomu, že je výsledkem velkých kompromisů. Zákon jako takový nepřináší registrovaným partnerům rozsáhlá práva, zákon je tak spíše symbolickým vyjádřením akceptace skutečnosti, že partnerské svazky homosexuálů jsou stejně hodnotné jako svazky heterosexuální a je tedy nutné, aby jim stát poskytl určitou míru právní ochrany (Beňová et. al., 2007).

Co se týče výhod (*benefits*) pro registrované partnery, současná zákonná úprava ošetřuje například právo na informace o registrovaném partnerovi, dědické právo a další.

Přesto je však mnoho právních aspektů, které nejsou v rámci zákona obsaženy. Zátěže (*burdens*), které plynou ze svazku osob stejného pohlaví spočívají v odlišné úpravě v oblasti daňového práva (zejména u daně dědické a darovací), mezi registrovanými partnery také nevzniká institut společného jmění a stejně tak pozůstalé partnerky/partneři nemají nárok na vdovský či vdovecký důchod (Beňová et. al., 2007). Největší zátěž však představují otázky rodinného práva.

6. Policy design ve vztahu k homoparentálnímu osvojování v České republice – „partnerství nepřátelské rodičovství“

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů umožňuje osobám stejného pohlaví vstoupit do registrovaného partnerství. Benefitem v otázkách rodičovství je především skutečnost, že registrované partnerství netvoří překážku výkonu rodičovské zodpovědnosti vůči biologickým dětem a není ani překážkou pro svěřeni dítěte do výchovy (§ 13 odst. 1). Zákon také partnerovi, který žije ve společné domácnosti s biologickým rodičem, přímo stanoví povinnost podílet se na výchově a stanoví také povinnosti pokud jde o ochranu vývoje dítěte (§ 13 odst. 3).

Je tedy z explicitního znění zákona více než patrné, že předpokládá reálnou situaci, že spolu registrovaní partneři vychovávají děti (Novela ZRP, 2014). Přičemž v České republice je v homoparentálních rodinách na základě údajů ze Sčítání lidu z roku 2011 vychováváno přibližně 925 dětí, v realitě se však bude jednat o vyšší počet. Již například v analýze situace LGBT menšiny z roku 2007 se odhaduje počet lesbických párů, které na základě plánovaného rodičovství počaly děti, v řádech stovek či dokonce tisíců (Beňová et al., 2007). Děti ve stejnopohlavních rodinách jsou buď biologické děti z předchozího heterosexuálního vztahu jednoho z rodičů, případně děti adoptované za svobodna jedním z partnerů, či děti – a to čím dál častěji, narozené plánovaně přímo do homoparentální rodiny (Procházka 2014, s. 14). Je tedy patrné, že děti ve stejnopohlavních rodinách žijí a je více než pravděpodobné, že tento počet bude do budoucna narůstat.

Homosexuálně orientovaní jedinci bezesporu považují stejně jako heterosexuálové výchovu dítěte za důležitou životní hodnotu. Přirozenou touhu po dětech u gayů a leseb dokládá například výzkumné šetření Radky Hájkové, kdy se ze 408 respondentů celých 290 vyslovilo, že určitě uvažuje o pořízení dítěte v budoucnosti a 71 respondentů odpovědělo možná, tedy 71 %, respektive 17,5 % z celkového počtu (v součtu 88,5 %). Důležité je v této souvislosti také zmínit, že hlavní obavy z pořízení dítěte znamenaly pro více než polovinu respondentů právní aspekty, tedy již zmíněná neukotvenost a nejistota stejnopohlavního rodičovství (Hájková, 2014). O to více absurdní se jeví design politiky, kdy jak jsme již uvedli - osoby v registrovaném partnerství nejsou oprávněny dle §13 ZRP osvojit dítě, přičemž se tento bod vztahuje jak k adopci z institucionální péče (společné, individuální) tak i k adopci biologického potomka partnera/partnerky.³⁵

³⁵ Osvojení upravuje OZ (89/2012 Sb.) v § 794 až 854, osvojení je nejvyšší formou náhradní rodinné péče, kdy přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli jeho rodiči (Bubleová, Vávrová, Vyskočil a kol. 2014, s. 7).

6.1. Společné osvojení („joint adoption“)

Za společné osvojení se považuje adopce dvěma osobami, přičemž rodiči se stávají oba dva partneři (Gender Studies, 2009). Dle občanského zákoníku však v České republice mohou společně osvojit dítě pouze manželé, tedy dvě osoby odlišného pohlaví (§ 800 odst. 1 a 2 OZ), přičemž dítě má po osvojení postavení společného dítěte manželů (§ 832 odst. 1 OZ).

Společnou adopci dětí stejnopohlavními páry umožňuje např. Belgie, Nizozemí, Španělsko, Velká Británie, Dánsko, Francie, Finsko, Estonsko, Island, Lucembursko, Malta, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švýcarsko a Švédsko.

Přesto je společná adopce homosexuálním párem zpravidla problematictější. I ve výše uvedených zemích, kde je společné osvojení legální, se homosexuální páry potýkají často s tím, že jsou před nimi upřednostňovány páry heterosexuální a párům stejnopohlavním jsou „nabízeny“ děti, jejichž výchova a péče je nejnáročnější, přestože jsou homosexuálové někdy paradoxně označováni kritiky za méně schopné a vhodné rodiče, jedná se tak například o děti staršího věku, děti s etnicky minoritními kořeny případně s nějakou formou fyzického či mentálního postižení (Polášková 2009, s. 60 – 62)

6.2. Individuální osvojení („single adoption“)

V případě individuálního osvojení jako osvojitel vystupuje pouze jedna individuální osoba, která se stává jediným rodičem dítěte, přičemž občanský zákoník přímo stanovuje, že „výjimečně může osvojit i jiná osoba“ než li jeden z manželů (§ 800 odst. 1 a 2 OZ). Již ze samotného vymezení v občanském zákoníku je tedy patrné, že se jedná pouze o výjimečnou alternativní formu osvojení k preferované formě společného osvojení manželi.

Jak jsme již zmínili, klíčovým ustanovením v rámci individuálního osvojení byl na počátku vzniku této práce § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, který uváděl, že „trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte“, Ustanovení zákona tedy přinášelo břemena (*burdens*) v tom smyslu, že přímo znemožňovalo registrovaným partnerům individuálně osvojit dítě právně volné, nejčastěji z ústavní péče. Zdůvodnění (*rationales*) designu politiky můžeme nalézt přímo v důvodové zprávě k zákonu o registrovaném partnerství, ta uvádí, že „zákaz osvojení registrovanými partnery reaguje na preferenci náhradní výchovy dítěte heterosexuálním párem.“ (Důvodová zpráva ZRP, sněmovní tisk č. 969). Zpráva však blíže nespecifikuje důvody, které k preferenci osvojení heterosexuálními páry při přijetí zákona vedly.

Můžeme tedy předpokládat, že sexuální orientace rodičů byla pro zákonodárce podstatným faktorem pro určení kvality rodičovské péče (Pospíšil, 2016, s. 456)

Hlavní potíží právní úpravy však tkvěla v tom, že občanský zákoník na straně jedné umožňoval osvojení dítěte i „jinou osobou“ než li manželem (§ 800 odst. 1 a 2 OZ), přičemž dle úpravy zákona o registrovaném partnerství (§ 13 odst. 2 ZRP) touto „jinou osobou“ nesměla být osoba žijící v registrovaném partnerství. Sporné ustanovení tak vedlo k paradoxní situaci, kdy bylo přímo umožněno osvojení dítěte i „jinou osobou“, tedy jedincem, který nežije v manželském svazku a nebylo stanoveno ani žádné jiné omezení ohledně sexuální orientaci žadatele, na straně druhé však paragraf zákona o registrovaném partnerství přímo zakazoval, aby tento jedinec žil v registrovaném partnerství (PROUD 2013).

Konečným výsledkem tak byl stav, kdy bylo homosexuálně orientované osobě žijící společně s jedincem stejného pohlaví umožněno zažádat o zařazení do evidence uchažečů o adopci – a jedinci bylo po splněních podmínek vyhověno, nicméně „registrací“ byl jedinec práva požádat o adopci zbaven (Nález ÚS č. 234/2016). Díkce zákona tak mohla v důsledku způsobit i takové absurdní případy, kdy stejná homosexuálně orientovaná osoba podala žádost o osvojení, o níž bylo zahájeno správní řízení, a až po podání žádosti „zlegalizovala“ svůj třeba několik let dlouhý vztah tím, že uzavřela registrované partnerství, v důsledku čehož jí však vyplynula zátěž v tom smyslu, že tato osoba přestala splňovat základní podmínku pro zařazení do evidence žadatelů o osvojení dítěte a této osobě tak nemohlo být dle zákona vyhověno (Nález ÚS č. 234/2016).

Na základě poznatků plynoucích z právní úpravy se tak dá říci, že pokud si chtěli homosexuálně orientovaní jedinci osvojit dítě, tlačil je český právní řád iracionálně spíše k tomu, aby žili v neformalizovaných svazcích (Beňová et. al., 2007).

Z laického pohledu by se dalo domnívat, že se jedná o diskriminaci na základě sexuální orientace, situace je však v rozporu se základní hodnotou demokratického právního státu, a to principem rovnosti (viz. čl. 1 Listiny základních práv a svobod České republiky), bude-li totiž žádat o osvojení lesba, popřípadě gay, může být žádost akceptována a jednotlivec – homosexuál se může stát osvojitelem dítěte.³⁶ A právě z tohoto důvodu se sporný odstavec zákona o registrovaném partnerství stal v roce 2016 předmětem zájmu Ústavního soudu, který svým rozhodnutím tuto práci značně zasáhl.

³⁶ Čl. 1 přímo stanovuje, že „(l)idé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech“ (LZLPS 4 čl. 1)

6.3. Přiosvojení („*second parent adoption*“)

Osvojení (přiosvojení) druhým rodičem je forma individuální adopce, kdy jednotlivec osvojí dítě, kterého rodičem je jeho druh. Přiosvojit dítě však může dle legislativy České republiky pouze manžel/manželka rodiče dítěte (§ 833 odst. 2 OZ) . (Kutálková, 2015, s. 22).

Problém, který v tomto případě pro homoparentální rodiny nastává je, že dítě žijící v homoparentální rodině, které se do tohoto vztahu narodilo nebo vzniklo v předešlém heterosexuálním vztahu jednoho z partnerů, má ve stejnopohlavní rodině z hlediska práva jen jednoho rodiče, což přináší komplikace nejenom pro registrované partnery, ale především děti, které v tomto svazku žijí. Druhý partner biologického rodiče, tedy sociální rodič nemá vůči společně vychovávanému dítěti plnohodnotná práva ani povinnosti, není zákonným zástupcem dítěte a to i přes to, že například mnoho let sdílí společnou domácnost a dítě sociálního rodiče vnímá jako svého rodiče a stejně tak partner považuje dítě partnera citově za své (Novela ZRP, 2014). Tento právní stav poškozují nejlepší zájem dítěte a vede k mnoha zátěžím (*burdens*) v praktickém životě duhových rodin, sociální rodič není oprávněn dítě zastupovat a řešit mnoho životních situací, v rámci zdravotní péče³⁷, vzdělávání³⁸, případně jednání jménem dítěte a zastupování při právních jednáních (Vláda, 2016).

Další zátěže z designu politiky plynou homoparentálním rodinám také v systému sociálního zabezpečení, například o peněžitou pomoc v mateřství nemůže v případě potřeby žádat sociální matka dítěte žijící s biologickou matkou ve společné domácnosti, okruh oprávněných osob je zúžen pouze na otce dítěte nebo manžela matky, bez ohledu na biologickou vazbu k dítěti. Největší míra nejistoty je však stejnopohlavními rodinami pocíťována v případě úmrtí biologického rodiče, ve stejnopohlavní rodině neexistuje právní jistota, že dítě bude moci zůstat se svým sociálním rodičem, případně i se svými sourozenci, naopak hrozí riziko odebrání dítěte sociálnímu (nebiologickému) rodiči, aniž by měl rodič jakoukoliv pravomoc se o dítě postarat, pro dítě, ale i sociálního rodiče se tak jedná o dvojnásobné citové strádání a nejistotu³⁹ (Kutálková, 2015, s. 7).

³⁷ Partner nemá právo na informace o zdravotním stavu dítěte, pokud jej rodič nezmocní, rovněž nemůže udělit souhlas s poskytnutím zdravotních služeb dítěti (§ 35 zákona o zdravotních službách), partner nemá právo na umožnění pobytu ve zdravotnickém zařízení s dítětem (§ 47 odst. 1 zákona o zdravotních službách) (Novela ZRP, 2016, Sněmovní tisk č. 950)

³⁸ Partner nemůže obdržet relevantní informace ani průběh vzdělávání ovlivnit – vybrat školu, žádat o úpravy způsobu vzdělávání, podílet se na jeho průběhu a podobně (Novela ZRP, 2016, Sněmovní tisk č. 950)

³⁹ Po smrti biologického rodiče může být dítě svěřeno do péče druhého biologického rodiče, případně dalších příbuzných či dalších vhodných osob jako např. poručníků či pěstounů (Viz § 928 OZ)

Zátěže design politiky ale představuje také v případě úmrtí sociálního (nebiologického) rodiče. Dítě, které sociální rodič vychovával nemá právo na sirotčí důchod po zemřelém sociálním rodiči (viz § 52 odst 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění). Dále dítě nemá automaticky nárok na podíl na dědictví po zesnulém sociálním rodiči, zemře li bez závěti – dítě není neopomenutelným dědicem ani dědicem v první třídě⁴⁰ (Kutálková, 2015, s. 7).

Další znevýhodnění vystupují na povrch v případech, kdy se stejnopohlavní rodina rozpadne. Každý rozvrat rodiny s sebou nese dopady na ekonomický stav rodiny, obzvláště v situaci kdy rodina sestává z malých dětí, o které je třeba pečovat, což způsobuje jen omezené možnosti výdělečné činnosti a zároveň nese vysoké náklady na péči o dítě. V homoparentální rodině je situace ještě komplikovanější, jelikož při rozpadu partnerství rodičů dítě nemá právo na výživné od sociálního rodiče, což celou rodinu staví do sociálně zranitelné situace, která může vést k jejímu sociálnímu propadu. Mimo to nemá dítě ani sociální rodič v případě rozpadu partnerství automatické právo na udržování vzájemného kontaktu, což může nést pro děti a sociální rodiče další psychickou zátěž (Kutálková, 2015, s. 8).

Nemožnost zmíněné adopce tedy homoparentální rodiny vystavuje právní nejistotě a do největšího rizika staví právě dítě, které v rodině vyrůstá a kterému je a priori odepřeno právo na dva plnoprávné, ač z části nebiologické rodiče (Novela ZRP, 2016).

Absurdní na celé situaci je pak zejména to, že i přestože sociální rodič nemá dle zákona k dítěti žádná práva, je mu dle ustanovení § 13 odst. 3 zákona o registrovaném partnerství ukládána explicitní povinnost podílet se na výchově biologického dítěte druhého partnera, zákon v této souvislosti uvádí, že „pokud jeden z partnerů pečuje o dítě a oba partneři žijí ve společné domácnosti, podílí se na výchově dítěte i druhý partner; povinnosti týkající se ochrany vývoje a výchovy dítěte se vztahují i na tohoto partnera“ (§ 13 odst. 3).

⁴⁰ Burešová (2013) připomíná, že dítě by teoreticky mohlo dědit ve druhé dědické skupině jako osoba žijící ve společné domácnosti, o dědictví by se dělilo s rodiči zůstavitele a partnerem, čímž by přišlo o velkou část dědictví, na kterou by mělo nárok ve skupině první, ve které by se dělilo jen s partnerem/partnerkou zůstavitele

7. „*My versus oni*“: homosexuálové jako *devianti* versus heterosexuálové jako zvýhodnění a rozdílné návrhy politik (*policy designu*)

V předchozích kapitolách jsme si ukázali, že homosexuálové byli v minulosti značně znevýhodněnou skupinou s negativní sociální konstrukcí a minimální politickou mocí. Následná dekriminlizace a právní ukotvení partnerských vztahů ve formě institutu registrovaného partnerství a tedy zlepšení jejich sociální konstrukce a posílení moci bylo značně komplikovaným procesem. Tento komplikovaný vývoj však „přinesl ovoce“ v podobě přijetí jejich práva na stvrzení partnerského svazku většinovou společností. Od roku 2006, tedy od schválení registrovaného partnerství se většina populace v otázce registrovaného partnerství vyjadřuje pozitivně, podpora registrovanému partnerství se pohybuje stabilně v rozmezí od 60 % do 74 % populace (CVVM, 2016).⁴¹

Otázka adopce dětí pro stejnopohlavní páry však rozděluje společnost podstatně více. Sokolová (2009) tento stav nazývá tzv. „podmínečnou tolerancí“, homosexuálové jsou většinovou společností akceptováni, ale jen dokud nepřekračují určité hranice, které vymezuje tradiční chápání rodiny a manželství.

Sociální konstrukce homosexuálů jako osvojitelů dětí měla jednoznačně negativní charakter, od roku 2005 až do roku 2013, tedy do předložení první novely zákona o registrovaném partnerství, byla proti jakékoliv formě adopce dětí homosexuály většina populace. V roce 2005 se jednalo o dokonce o 70 % populace, v roce 2008 počet klesl na 65 %, o dva roky později, v roce 2010 se nesouhlasně k osvojování dětí vyjadřovalo stále 60 % populace a situace se příliš nezměnila ani v roce 2013, k adopcím se negativně vyjadřuje stále nadpoloviční většinu populace, celých 57 % (CVVM, 2016).⁴²

V závislosti na typologii Schneider a Ingram tak můžeme homosexuály ve vztahu k osvojování dětí označit za *devianty*. Také vstup do registrovaného partnerství nepřináší homosexuálům, respektive registrovaným partnerům stejná práva jako mají páry manželské, tvořené mužem a ženou (Kutálková, 2005, s. 64).

V rámci přístupu sociální konstrukce cílových populací tak můžeme dle získaných poznatků veřejnou politiku ve vztahu k homoparentálnímu osvojování označit za tzv. *degenerativní*.

⁴¹ Viz. tabulka č. 1, kap. 7.1.

⁴² Viz. tabulka č. 1, kap. 7.1.

Z výše uvedeného je patrné, že veřejná politika nezachází se všemi skupinami stejným způsobem, přerozděluje *výhody* pouze pozitivně konstruovaným skupinám a naopak *zátěže* těm s horší sociální konstrukcí.

Jak jsme si již uvedli, registrované partnerství bylo přijato s explicitním zákazem adopcí (13 odst. 2 ZRP). V České republice tedy mohl podle zákona o rodině adoptovat dítě každý občan, muž nebo žena bez ohledu na sexuální orientaci, k zásadní změně však došlo v okamžiku, kdy gayové a lesby vstoupili do registrovaného partnerství - jedinou a priori znevýhodněnou osobu tak představoval jeden z registrovaných partnerů (Wintr, 2009). Ustanovení zákona tedy jednoznačně znevýhodňovalo homosexuálně orientované jedince, jelikož jim uzavřením registrovaného partnerství upíralo právo, které jim před jeho uzavřením, případně po skončení partnerství opět přiznávalo (Beňová et. al., 2007).

Veřejná politika tak popírala princip rovnosti a nediskriminace, prohlubovala nerovnosti ve společnosti, ale především tak negativně ovlivňovala sociální spravedlnost a podmínky demokracie. Ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, podle kterého registrovaný partner nesmí osvojit dítě, je „...*ve zjevném rozporu s Evropskou úmluvou i s ústavním pořádkem České republiky, protože představuje zakázanou diskriminaci na základě sexuální orientace ve vztahu k právu na ochranu rodinného a soukromého života*“ (Beňová et. al., 2007).

Také společné osvojení dítěte připouští občanský zákoník pouze heterosexuály - manželi, tedy dvěma osobami odlišného pohlaví (§ 800 odst. 1 a 2 OZ). A stejným způsobem je ošetřeno i tzv. přiosvojení, tedy adopce biologického dítěte partnera/partnerky, legislativa České republiky umožňuje pouze adopci dítěte manžela či manželky (§ 833 odst. 2 OZ.). Český právní řád tedy v souladu s Ústavním pořádkem a mezinárodními dokumenty respektuje fungování stejnopohlavní rodiny, nicméně jim ho neumožňuje legalizovat po stránce právní v podobě přiosvojení dítěte druhým partnerem a vytvoření plnoprávného rodinného celku. V důsledku se tak právní ochrana dítěte odvíjí od toho, zda je vychováváno osobami heterosexuálními či homosexuálními, tedy zda je vychováváno manželi či registrovanými partnery (Novela ZRP, 2016). Tento stav nejenže znevýhodňuje stejnopohlavní páry, ale je zcela jednoznačně také v rozporu s nejlepším zájmem dítěte (Viz čl. 2 odst. 1, čl. 3 odst. 2 a čl. 19 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), jehož práva jsou, jak jsme si demonstrovali - ve stejnopohlavní rodině krácena (Beňová et. al., 2007).⁴³

⁴³ Tento fakt potvrzuje např. Americká pediatriká akademie, která vydala podložené prohlášení, ve kterém nabádá, aby diskriminace dětí vychovávaných stejnopohlavními páry byla zrušena <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/content/full/109/2/339>

Znemožnění osvojení registrovanými partnery tedy nejen, že nebere v úvahu nejlepší zájem dětí, které ve stejnopohlavních rodinách žijí, „*respektive je podřizuje blíže neodůvodněnému záměru – a to, aby děti nebyly vychovávány homosexuálními páry*“ (Pospíšil, 2016 s. 458).

Zároveň veřejná politika neposkytuje alternativní pohledy na problematiku homoparentálního osvojení, nerovného postavení homoparentálních rodin a ohrožení zájmu dětí, které v těchto rodinách vyrůstají, tím, že nebere v potaz zahraniční,⁴⁴ ale i české⁴⁵ odborné společnosti, které ve svých stanoviscích dlouhodobě komunikují veřejnosti a politické reprezentaci podporu homoparentálním rodinám a ve svých výzkumech dokazují, že děti stejnopohlavních rodičů prospívají naprosto srovnatelným způsobem jako děti v rodinách heteroparentálních. Nicméně vědecké a politické cíle se v tomto případě značně rozcházejí a tak přestože je nerovné postavení na základě odlišné sexuální orientace dle českého právního řádu nepřijatelné – politici projevují jen malou snahu tuto situaci změnit.

Jaké sdělení (*message*) je tedy veřejnou politikou vysíláno o rodičovských právech homosexuálně orientovaných jedinců, „*pokud gayům a lesbám a priori bráníme v uzavírání stejně hodnotných partnerství a realizaci představ o spokojené rodině a zabezpečené budoucnosti? Ano, narodili jste se a jste plnohodnotnými členy a členkami společnosti, ale nerozmnožujte se a nepřenášejte „své“ hodnoty či vlastnosti na příští generaci*“ (Sokolová, 2004, s. 82). Současná legislativní úprava tak v podstatě dává členům skupiny, ale i celé společnosti najevo, že homosexuálové nejsou plnohodnotnými lidmi, přičemž základ jejich méněcennosti je právě v argumentu, že nejsou vhodné pro výchovu dětí - „*řeceno „bez obalu“, gayové a lesbičky mohou žít v přítomnosti, když už se narodili, ale neměli by zasahovat do budování budoucnosti (tj. působit na děti)*“ (Sokolová, 2004, s. 81).

Jako hlavní problém je konstruována odlišná sexuální orientace, která „snižuje“ jejich rodičovské schopnosti, přestože znevýhodnění homosexuálů v oblasti rodičovství prokazatelně pochází z dlouhodobé diskriminace ze strany státu.

⁴⁴ Např. A statement of American Academy of Pediatrics: Coparent or SecondParent Adoption by SameSex Parents Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health (2002). Same Sex Marriage – Position Statement Canadian Psychological Association (2006), Brief of American Psychological Association, The California Psychological Association, The American Psychiatric Association, and the American Association for Marriage and Family Therapy (2010)

⁴⁵ Profesní komora sociálních pracovníků (2014)

http://stejnarodina.cz/dokumenty/profesni_komora_socialnich_pracovnikustanovisko.pdf

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu (2014)

http://stejnarodina.cz/dokumenty/Spolecnost_pro_planovani_rodiny_a_sexualni_vychovu_stanovisko.pdf

Toto tvrzení ilustruje Procházka, který tvrdí, že:

„Děti, jejichž rodiče jsou neheterosexuální nejsou z nějaké podstaty znevýhodněny oproti dětem z rodin heterosexuálních rodičů. (...) Ve skutečnosti jedinou opravdovou nevýhodou, které čelí, jsou neuvědomělé stereotypy, zbytečné předsudky a neomluvitelná diskriminace. Ti, co takové rodiny kritizují, více než jen nepomáhají – skutečně děti v těchto rodinách poškozují. Pokud by naší prioritou byl opravdu „zájem dítěte“, můžeme se přestat zabývat genderem rodičů a zaměřit se na to abychom se ujistili, že všechny rodiny dostanou takovou podporu a prostředky, které potřebují“ (Jiří Procházka, Národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství, 2014)

Naopak heterosexuální jedinci a páry, potažmo tradiční rodina, představují optikou SKCP skupinu *zvýhodněných*, protože disponují jak pozitivní sociální konstrukcí, tak i politickou mocí. Aktéři veřejné politiky hájí jejich zájmy a poskytují jim prostřednictvím designu politiky pouze výhody (*benefits*) - muž či žena, kteří uzavřou manželství, mají i po dobu jeho trvání právo si individuálně adoptovat dítě právně volné, z ústavní péče (§ 800 odst. 1 a 2 OZ), pouze k tomu je vyžadován souhlas druhého z manželů (Gender Studies, 2009). Také společnou adopci připouští český právní řád pouze heterosexuálnímu - manželskému páru (§ 800 odst. 1 a 2 OZ). Heterosexuální manželské páry mají rovněž právo na vytvoření plnohodnotné rodiny přiosvojením biologického dítěte svého manžela/manželky, které se narodilo do předchozího manželství či vztahu, případně z umělého oplodnění (§ 833 odst. 2 OZ).

Pomoc či podpora ze strany státu znevýhodněné skupině je odpůrci často interpretována jako zbytečná či prosazována na úkor většinové populace, tedy *zvýhodněné* cílové skupiny, nejčastěji jako podryvání hodnot tradiční rodiny a ohrožení „nejlepšího zájmu dítěte“ (PROUD, 2013). Toto tvrzení můžeme ilustrovat na výroku paní poslankyně Golasowské, která tvrdí, že:

„Děti jsou nejzranitelnější částí naší společnosti a naším úkolem je chránit je, a ne je podrobovat nebezpečným experimentům. Dítě potřebuje vyrůstat v rodině, kde jsou jasně dané role, a to je role ženy jako matky a role muže jako otce. Tento model registrované partnerství nesplňuje, ale přesto si jeho zastánci přisvojují právo na výchovu dětí ve vztahu, který chtějí označit za rodinu, a to navzdory naší kultuře a tradici našich předků, jež bychom si měli vážit. Homosexuální loby se tak snaží veřejnosti předkládat model homosexuálního registrovaného partnerství, jako vhodné místo pro výchovu dětí a považují tento model za normální“ (Pavla Golasowská, KDU-ČSL, www.petice-adopce.cz)

Dle Slobody (2016, s. 123) tak vzniká jakýsi paradoxní stav, kdy zatímco heterosexuální páry mají tendenci odkládat rodičovství, případně jej vůbec nerealizovat (Kolařík, Šmahaj, 2014, Hašková, 2010) a zároveň, když rodičovství realizují, tak ač v páru, činí tak často mimo manželské svazky – podle Eurostatu se až 43 % dětí rodí do nesezdaných soužití (Kolařík, Šmahaj, 2014) – stejnopohlavní páry dlouhodobě touží po dostatečném právním ošetření, které by dalo právní a symbolický rámec jejich vztahu, do nějž by rády přivedly dítě.

V souvislosti s charakterem zákona o registrovaném partnerství můžeme spatřit také zajímavý vliv policy designu na jednání gay lesbické komunity, tento vliv na jednání skupiny Schneider a Ingram nazývají termínem (*feed forward*). Dle údajů Českého statistického úřadu z roku 2013 v domácnostech partnerů stejného pohlaví, kteří uzavřeli registrované partnerství žilo celkem 46 závislých dětí, naopak v domácnostech partnerů stejného pohlaví, kteří uvedli, že spolu žijí jen ve faktickém partnerství, tzv. „na hromádce“, pak žilo celkem 879 závislých dětí (ČSÚ, 2013).

Možným sociologickým vysvětlením by tak mohlo být to, že registrované partnerství je také homosexuálně orientovanými osobami vnímáno jako tzv. „rodičovství nepřátelské“, právě kvůli explicitnímu zákazu adopcí, přičemž adopce je u stejnopohlavních párů všeobecně chápána jako v podstatě jediný způsob, jak si homosexuální pár může pořídit dítě – a tak páry, které touží po dětech, případně již děti mají - do partnerství preventivně nevstupují. Zároveň je samozřejmě uzavřením registrovaného partnerství složitější svoji odlišnou sexuální orientaci tajit, páry se tak brání konfrontaci s nepochopením případně odsouzením jejich odlišného rodinného uspořádání (Sloboda, 2016, s. 111).

Vzhledem k reálnější možnosti stát se rodiči a to i bez nutnosti adoptovat dítě z ústavní péče je také u homosexuálních, lesbických žen možné vnímat reakci, která je jakýmsi potvrzením nedůvěry vůči institutu registrovanému partnerství a to tím, že do něj vstupují podstatně méně než muži, do současnosti do něj vstoupilo celkově 2x více mužských párů než těch ženských, od roku 2006, tedy od uzákonění registrovaného partnerství, do konce roku 2016 se registrovalo 1635 párů mužských a pouze 875 párů ženských (Sloboda, 2016, s. 122).⁴⁶

⁴⁶ Data pocházejí od bývalého aktivisty Mildy Šlehofera, který data každý půl rok sbírá od příslušných matričních úřadů

7.1.Potenciál změny sociální konstrukce homosexuálů

Jak jsme uvedli v předchozích kapitolách, sociální konstrukce a veřejná politika jsou úzce spojené a navzájem se ovlivňují. Základním předpokladem pro změnu zakořeněné sociální konstrukce cílové skupiny a tedy i společenského postavení skupiny, je posun v myšlení, změna stěžejních hodnot a chápání světa, s tím jde ruku v ruce změna přístupu k moci a tedy i změna veřejné politiky ke skupině (Schneider, Ingram, 1997, s. 66-81, Schneider, Ingram, 2005). V předchozích kapitolách jsme si ukázali, že negativní sociální konstrukce homosexuálů je ve společnosti silně zakořeněná a po dlouhá léta vůči této skupině převažoval degenerativní charakter politiky, kdy byli homosexuálové za svou odlišnou sexuální orientaci různými způsoby trestáni. Logickým důsledkem je, že změna sociální konstrukce je velice komplikovaným a dlouhodobým procesem. Trvalo tedy mnoho let, než došlo k dekriminálníci a uznání homosexuálního chování a následně přiznání základních práv a stvrzení stejnopohlavních svazků ve formě institutu registrovaného partnerství (2006). Nejkontroverznější otázky, spojené s rodičovskými právy gay lesbické komunity však zůstávají, jak jsme si výše demonstrovali, problematické i v současnosti.

První požadavek na osvojování dětí stejnopohlavními páry přišel již několik měsíců po přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2007, kdy byla jako první společná platforma pro setkávání zástupců nevládních LGBT organizací, odborníků a zástupců veřejné správy zřízena Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin. Ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamila Stehlíková tehdy veřejně oznamuje, že bude usilovat o prosazení adopcí pro stejnopohlavní páry. Ve stejném roce její pracovní skupina pro sexuální menšiny a lidská práva vypracovala tzv. „Analýzu situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v České republice“, která obsahovala mimo jiné konkrétní změny zákonů, které měly přispět k odstranění diskriminace a zrovnoprávnění stejnopohlavních rodin. Hlavní změnou měla být adopce dětí homosexuálními páry ať už cizích dětí z ústavní péče nebo biologických dětí partnera/partnerky (Beňová et. al., 2007).

Aktivisti však na tyto snahy reagovaly s opatrností, zejména proto, že veřejné mínění společnosti adopticím homosexuály není nakloněno, dle výzkumu veřejného mínění bylo v roce 2007 pro možnost adoptovat děti homosexuály pouze 22 % populace (proti bylo celých 67 %) (CVVM, 2008). K původnímu záměru předložení analýzy vládě tak nakonec nedošlo.

K určité změně společenského kontextu a konstrukce homosexuálů v rámci veřejné politiky došlo v roce 2009, kdy Rada vlády pro lidská práva na základě analýzy JUDr. Mgr. Jana Wintra pro Gender Studies došla k závěru, že § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství znemožňující individuální adopci registrovaným osobám, je v přímém rozporu s Evropskou úmluvou o lidských právech a základních svobodách a také ústavním pořádkem České republiky. „*Poté, co Evropský soud pro lidská práva rozsudkem E. B. proti Francii v lednu 2008 nově vyložil čl. 14 ve spojení s čl. 8 Evropské úmluvy (...) ocitlo se ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, podle kterého registrovaný partner nesmí osvojit dítě, ve zjevném rozporu s Evropskou úmluvou i s ústavním pořádkem České republiky, protože představuje zakázanou diskriminaci na základě sexuální orientace ve vztahu k právu na ochranu rodinného a soukromého života. Evropská úmluva je součástí ústavního pořádku České republiky a tedy i postačujícím důvodem pro zrušení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství Ústavním soudem pro jeho rozpor s ústavním pořádkem*“ (Wintr, 2009, s. 6).

Wintr (2009) v analýze také upozorňuje na fakt, že do budoucna budou moci homosexuálové v případě individuální adopce hledat zastání u Ústavního soudu.⁴⁷

V návaznosti na analýzu byla Radou vlády pro lidská práva na podnět výboru pro sexuální menšiny 18. června 2009 vládě České republiky doporučena náprava stávající situace, tedy příprava novely zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, spočívající ve vypuštění výše zmíněného diskriminačního § 13 odst. 2 ze zákona (Usnesení Rady vlády pro lidská práva, 2009). Následně byl v roce 2010 vládní radou pro lidská práva tehdejší ministr pro lidská práva a národnostní menšiny Michael Kocáb vyzván k předložení novelizace zákona, která by zákaz individuálního osvojení registrovanými partnery odstranila. Ministr Kocáb vzhledem ke značné kontroverzi tématu svolal kolokvium odborníků z řad psychiatrů, psychologů, teologů a právníků, které mělo za cíl prodiskutovat změnu zákona na širší odborné platformě (Vláda ČR, 2010). Kolokvium však nevedlo k žádným legislativním změnám, připravovaná novela zákona se setkala s odporem jak ze strany konzervativních politických stran (KDU – ČSL)⁴⁸, tak z řad odborné veřejnosti, především dětských psychologů a psychiatrů⁴⁹ (STUD, 2010).

⁴⁷ Tato prognóza se naplnila v roce 2014, kdy se na Ústavní soud obrátil pan Ing. P. Laně, který byl vyřazen z evidence uchazečů vhodných stát se osvojiteli kvůli trvajícím registrovanému partnerství

⁴⁸ KDU - ČSL připravila petici „*Dobro dětí především*“, která reflektuje nesouhlas se záměrem umožnit adopci dětí registrovanými partnery. K protestu se připojilo celkem 14 962 občanů.

⁴⁹ Například dětská psycholožka Leona Němcová k návrhu namítá, že: „*Dítě se ve své rodině učí základům lidského fungování. Právě od rodičů přebírá vzorce chování a ty pak uplatňuje ve svém životě. Neříkám, že*

O několik měsíců později došlo k uznání problému nerovného postavení homosexuálů a stejnopohlavních rodin i na mezinárodní úrovni, dne 31. března 2010 Výbor Ministrů Rady Evropy přijal Doporučení členským státům „o opatřeních k boji proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity.“ Doporučení legislativní povahy vztahující se k našemu tématu byla zejména: změna zákona o registrovaném partnerství (zákon č. 115/2006 Sb.) tak, že bude zrušeno ustanovení §13 odst. 2 zákona, které zakazuje registrované osobě individuálně osvojit dítě a dále úprava občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) tak, aby bylo umožněno registrovanému partnerovi/partnerce osvojit si dítě partnera nebo partnerky („*second parent adoption*“) (PROUD, 2013).

V rámci veřejné politiky se tak jednalo o nejdůležitější podněty „zvenčí“, které znamenaly posun sociální konstrukce homosexuálů jako možných osvojitelů z negativní na pozitivnější. V rámci veřejné politiky došlo také ke změně toho, kdo je za problém zodpovědný, homosexuální jedinci a páry jsou tak konstruováni jako oběti legislativního systému, který je neprávem a zcela iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě pouze na základě odlišné sexuální orientace.

V rámci typologie cílových skupin se tak posouvají spíše ke skupině *závislých*, kteří disponují pozitivnější sociální konstrukcí, ale nízkou politickou mocí a jsou tak odkázáni na pomoc ze strany politických představitelů, zákonodárců v rámci prosazení legislativních změn. Naopak za *viníka* je označen stát, který se zněním § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, podle kterého registrovaný partner nesmí osvojit dítě dostává do rozporu s Evropskou úmlouvou, ale i ústavním právem České republiky, protože porušuje „nediskriminaci na základě sexuální orientace ve vztahu k právu na ochranu rodinného a soukromého života“ (Wintr, 2009).

České legislativní úprava tak nejenže diskriminuje homosexuály a znevýhodňuje stejnopohlavní páry, ale nemožnost přiosvojit dítě partnera/partnerky (§ 833 odst. 2 OZ) je zcela jednoznačně také v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, jehož práva jsou ve stejnopohlavní rodině krácena (Beňová et. al., 2007).⁵⁰

by vyrůstání v rodině, kde jsou partneři stejného pohlaví, nutně změnilo například sexuální orientaci dítěte, ale může to silně deformovat jeho pohled na soužití dvou lidí. Může pak například mít i problém s hledáním životního partnera nebo vůbec s navazováním vztahů s ostatními lidmi“ (Lidové noviny, 2010).

⁵⁰ Tento fakt zároveň potvrzují odborné společnosti jako např. Americká pediatriká akademie, která vydala prohlášení, ve kterém nabádá ke zrušení diskriminace dětí vychovávaných stejnopohlavními páry, dokument je k dispozici na adrese <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/content/full/109/2/339>

Nicméně i přestože došlo formálně k uznání diskriminace homosexuálů a nerovného postavení homoparentálních rodin na národní i mezinárodní úrovni, gay lesbická komunita a její práva byla na okraji zájmu odpovědných státních subjektů ještě několik let poté. Legislativní doporučení tak zůstala ze strany odpovědných orgánů v podstatě bez odezvy (PROUD, 2013).

Do povědomí společnosti se stejnopohlavní rodičovství dostalo až teprve v posledních letech a to především zásluhou g/l organizací. Důkazem je v roce 2011 založená Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu PROUD, která je v současné době jediná LGBT organizace, která přímo usiluje o systémové právní změny, k jejímž cílům patří především legalizace adopcí pro stejnopohlavní páry, ale také radikálnější cíle – a to úplné zrovnoprávnění heterosexuálů a homosexuálů a povolení sňatků pro osoby stejného pohlaví (Seidl et al., 2012, 473 - 474). .

Legislativní kroky, které by směřovaly k naplňování samotných doporučení, v tomto případě vztahujících se k tzv. přiosvojení biologického dítěte partnera/partnerky, se na zákonodárné půdě v České republice poprvé objevily v květnu roku 2013, kdy byla poslankyní Janou Černochovou (ODS) a poslancem Viktorem Paggiem (LIDEM) ve spolupráci s PROUDEM předložena novela zákona o registrovaném partnerství.

Součástí kampaně na podporu novely zákona byly mimo jiné osvětové spoty na téma gay lesbického rodičovství, součástí projektu je také mediální kampaň *Různé rodiny, stejná práva*, v rámci níž byla inovována tematická webová stránka www.stejnarodina.cz. Do mediální kampaně se zapojila také řada významných osobností ze světa ekonomiky, politiky, ale i showbyznysu, vznikly tak fotografie, na kterých známé osobnosti vysvětlují důvody, pro které novelu zákona o registrovaném partnerství podporují (PROUD, 2013).

Návrh novely zákon byl zaslán vládě k vyjádření stanoviska 17. 6. 2013. (Sněmovní tisk č. 1080). Vláda k návrhu nezaujala žádné stanovisko. Krátce na to byla rozpuštěna Poslanecká sněmovna a návrh novely zákona se tak nedostal ani do prvního čtení.

Následně byla v září 2014 zákonodárci a představiteli PROUDu předložena v pořadí již druhá novela zákona o registrovaném partnerství, umožňující přiosvojení biologického dítěte partnera/partnerky. Součástí kampaně na podporu novely byl také petiční sběr podpisů, archy s celkem 9450 podpisy byly následně předány v říjnu 2014 Petičnímu výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (PROUD, 2014).

Novelu se však do dnešního dne nepodařilo sněmovnou úspěšně projednat.

Jen o několik měsíců později se otázka adopcí pro stejnopohlavní páry otevřela znovu. V roce 2014 Veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová na základě podnětu stěžovatele, Ing. P. Laně, šetřila postup správního orgánu při rozhodování o žádosti stěžovatele o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli.⁵¹ Veřejná ochránkyně na základě šetření došla k závěru, že „otázky spojené s institutem registrovaného partnerství jsou řešeny zejména z pohledu předsudků a falešných dojmů (...) stěžovateli nebylo dopřáno rovné zacházení ve věci osvojení dítěte, neboť mu byla kvůli sexuální orientaci upřena možnost osvojit dítě, aniž by byly objektivně posouzeny jeho předpoklady být osvojitelem. Toto nerovné zacházení bylo způsobeno aplikací ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství. Dospěla jsem tak k závěru, že toto ustanovení je v rozporu s Listinou a Úmluvou a mělo by být jako protiústavní zrušeno“ (Šabatová, 2014).

Na základě podnětu veřejné ochránkyně se rozporuplný paragraf zákona dostal k Ústavnímu soudu, který svým rozhodnutím zasáhl do předmět této práce.⁵²

Pokud hovoříme o potenciálu změny sociální konstrukce je důležité sledovat také vývoj veřejného mínění, tedy nakolik česká populace souhlasí nebo naopak nesouhlasí s adopčními právy pro homosexuálně orientované jedince, respektive registrované partnery, což je podstatným indikátorem sociální konstrukce skupiny.

Určitý posun ve výsledcích veřejného mínění nastal právě v době, kdy byla předložena novela zákona o registrovaném partnerství. Ve výzkumu CVVM v červnu 2014 byly otázky týkající se osvojení homosexuály poprvé rozděleny na dva typy, na otázky, které se vztahují k tzv. second parent adoption, tedy adopci dítěte registrovaného partnera a na adopci dítěte „volného“, z ústavní péče (zejména dětské domovy). V provedeném výzkumu na první skupinu otázek odpovědělo kladně 58 % respondentů (21 % odpovědělo rozhodně ano, 37 % spíše ano). Naproti tomu u adopcí dětí z ústavní péče mírně převážilo nesouhlasné stanovisko, proti bylo 48 % respondentů (24% odpovědělo rozhodne ne, 24% spíše ne), naopak pro adopci se vyslovilo 45 % z celkového počtu respondentů (14 % odpovědělo rozhodně ano, 31 % spíše ano) (CVVM, 2014). Pokud však srovnáme data z roku 2013, které zjišťovaly postoj všeobecně k právu na adopci, můžeme spatřit, že se jedná o skokový nárůst kladných odpovědí o 25 % (34 % kladných odpovědí) (CVVM, 2013).

⁵¹ Stěžovatel žije v registrovaném partnerství a právě kvůli této skutečnosti bylo řízení o jeho žádosti zastaveno. Stěžovatel se domnívá, že tím správní orgány porušily jeho právo na rovné zacházení a to z důvodu jeho sexuální orientace (Šabatová, 2014)

⁵² Viz. kapitola

V podobném duchu se nesl i průzkum realizovaný v květnu 2015, pozitivněji občané opět vnímají adopci dítěte partnera či partnerky, podporují ji celé tři pětiny českých občanů, 59 % (23% odpovědělo rozhodně ano, 36% odpovědělo spíše ano), proti se postavila třetina dotázaných (33 %). Stejně jako v letech minulých se adopce dětí z institucionální péče jevila jako kontroverznější, bylo zaznamenáno více nesouhlasných odpovědí, celých 49 % (28 % odpovědělo rozhodně ne, 21% odpovědělo spíše ne) odpověď rozhodně či spíše ano pak zvolilo 44 % dotázaných (CVVM, 2015).

Poslední výzkumné šetření CVVM bylo provedeno v červnu 2016. Pro adopci biologických dětí partnera/partnerky, s nimiž partner žije ve společné domácnosti a na jejichž výchově se podílí se vyslovilo historicky nejvíce respondentů, celkem 62 %. V případě adopce dětí z ústavní péče, především dětských domovů byl stejně jako ve výzkumech minulých podíl menší, nicméně poprvé v historii výzkumných šetření CVVM více respondentů, (48 %) souhlasilo s adoptací dětí tzv. právně volných, proti pak bylo 43% (CVVM, 2016).

Také v porovnání s realizovanými průzkumy v letech minulých je patrné, že česká společnost ustupuje od svého negativního postoje. V roce 2005 bylo proti adoptcím dětí homosexuály celých 70 % populace, o čtyři roky později, v roce 2009 již pouhých 60 %, po předložení novely zákona, v roce 2014 pak počet klesl na 32 % a dle posledního výzkumu veřejného mínění v roce 2016 pak dokonce na 29 % (CVVM, 2016).

Tabulka č. 2: **Homosexuální ženy a muži by měli mít právo...** (časové srovnání v %)

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
uzavřít registrované partnerství	61/30	69/24	75/19	73/23	72/23	72/23	75/21	72/23	73/23	74/22	74/21
uzavřít sňatek	38/51	36/57	38/55	47/46	49/45	45/48	51/44	51/44	45/48	49/47	51/43
adoptovat děti	19/70	22/67	23/65	27/63	29/60	33/59	37/55	34/57	-	-	-
adoptovat děti partnera/partnerky	-	-	-	-	-	-	-	-	58/32	59/33	62/29
adoptovat děti z institucionální péče	-	-	-	-	-	-	-	-	45/48	44/49	48/43

Pozn.: Součet odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ a součet odpovědí „spíše ne“ a rozhodně ne“. Dopočet do 100 % u jednotlivých položek v každém roce tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Nicméně je nutné poznamenat, že i tyto výzkumy veřejného mínění mají své limity a situace homosexuální menšiny není tak úplně jednoznačná. Podle výzkumu CVVM z roku 2015 se celých 56 % lidí se domnívá, že *coming out* v jejich okolí homosexuálům způsobí problémy. Dle výzkumu realizovaného v roce 2016 se pak číslo mírně snížilo a to na 48 % populace (CVVM, 2016). Sloboda (2016, s. 48) také zmiňuje Evropský výzkum hodnot z roku 2008, který přináší odpověď na otázku, zda si respondenti myslí, že je homosexualita ospravedlnitelná. Na desetibodové škále si 29 % populace myslelo, že není ospravedlnitelná nikdy, skoro polovina 48,3 % se vyjádřila v hodnotách v části neospravedlnitelná na dané škále (EVS, 2008).

Také výzkumy tolerance homosexuálů CVVM z roku 2015 a 2016 hovoří o tom, že celých 23 % v roce 2015 a 21 % v roce 2016 by nechtělo mít homosexuálně orientované za sousedy. Toto číslo se významně snížilo oproti roku 2003, kdy se jednalo o celých 42 %, nicméně od roku 2007 se sousedská netolerance pohybuje stabilně mezi 29 a 23 % (CVVM). Podle výzkumu Eurobarometr z roku 2012 si také 23 % české populace myslí, že diskriminace na základě sexuální orientace je rozhodně a 67 % spíše rozšířená (Eurobarometr, 2012). Dohromady se tedy jedná o 90 % populace, která tak vyjadřuje nedůvěru v českou společnost, respektive důvěru v to, že je společnost diskriminující nebo homofobní. Nutno podotknout, že tyto čísla pak pohled na předešlá ideální čísla podpory, která z České republiky vytvářejí zdánlivý duhový ráj - značně oslabují (Sloboda, 2016, s. 48).

7.2.Snahy o změnu policy designu homoparentálního osvojování

Jak je popsáno v předchozích kapitolách, v českém prostředí není postavení registrovaných partnerů ve vztahu k osvojování dětí zcela ideální. Sloboda (2016, s. 102) k této věci uvádí, že pokud vycházíme z toho, že rozdíl heterosexuality a homosexuality je pouze v preferenci objektů zájmu a nikoli ve zcela odlišné lidské identitě vyhledávající odlišný způsob života, pak je zcela jasný požadavek na uznání rovných práv, jak ve stejnopohlavních tak v různopohlavních rodinách.

Níže si tedy představíme již naznačené návrhy, kterými veřejně političtí aktéři usilují o změnu designu politiky homoparentálního osvojování.

7.2.1. Přisvojení („*second parent adoption*“)

První návrh novely zákona o registrovaném partnerství vypracovaný občanským sdružením PROUD – Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, z.s., který měl umožnit tzv. *second parent adoption*, přisvojení dítěte partnerky/partnera byl předložen poslankyní Janou Černochovou (ODS) a Viktorem Paggiem (LIDEM) v květnu 2013. Návrh byl zaslán vládě k vyjádření stanoviska dne 17. 6. 2013. (Sněmovní tisk č. 1080). Vláda k návrhu nezaujala stanovisko a krátce na to byla rozpuštěna Poslanecká sněmovna, návrh novely zákona se tak nedostal ani do prvního čtení (Sloboda, 2016).

Dne 11. září 2014 byl předložen v řadě druhý návrh 27 poslanců – hlavní předkladatelky Radky Maxové, Jana Hamáčka, Jany Pastuchové, Jaroslavy Jermanové, Jany Hnykové, Soni Markové, Jany Černochové, Františka Váchy, Margit Balaščíkové, Martiny Berdychové, Marka Černocho, Radima Holečka, Pavla Ploce, Jiřího Dolejše a dalších poslanců napříč politickým spektrem, vyjma konzervativní KDU – ČSL. Na tvorbě novely zákona o registrovaném partnerství se opět účastnil také spolek PROUD.

Zásadní výhodou (*benefits*), se kterou novela ZRP přichází je ustanovení § 13a, které by znamenalo výjimku ze zákazu osvojení dítěte během registrovaného partnerství, nově by tak registrovaní partneři měli možnost osvojit dítě svého partnera/partnerky, přičemž § 13a, zní:

- (1) Partner může osvojit dítě svého partnera, přičemž se obdobně použijí ustanovení občanského zákoníku o osvojení, s výjimkou ustanovení § 800 odst. 1.
- (2) Dítě, které bylo osvojeno partnerem svého rodiče, má postavení společného dítěte partnerů (Novela ZRP, 2014)

Opatření by tedy směřovala pouze na tzv. „*second parent adoption*“, nevztahovala by se na osvojení právně volného, cizího dítěte z ústavní péče. Cílovou skupinou tak budou zejména stejnopohlavní rodiny, ve kterých má dítě pouze jednoho biologického rodiče, avšak je vychováváno oběma partnery, přičemž druhý partner vystupuje v roli sociálního rodiče a nemá k dítěti žádná práva ani povinnosti (Novela ZPR, 2014). Může se jednat o děti z předchozího heterosexuálního vztahu, případně o děti narozené přímo do homoparentální rodiny. Typické pro stejnopohlavní, především lesbické páry je to, že dítě má zapsanou v rodném listě pouze svou biologickou matku a místo druhého rodiče (obvykle dárce) zůstává prázdné (Sloboda, 2016).

„Získání“ dítěte formou asistované reprodukce na klinikách je ošetřeno občanským zákoníkem (Zákon č. 89/2012 Sb.) a zákonem o specifických zdravotních službách (viz § 6 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách), přičemž zákon předjímá muže – otce, který je automaticky ze zákona otcem narozeného dítěte. Jak uvádí Sloboda (2016, s. 112) lesbické páry tento fakt obcházejí tak, že zapřou své partnerství a na kliniky asistované reprodukce přicházejí s mužem, který s jednou z partnerek předstírá vztah a zájem o potomka prostřednictvím asistované reprodukce, také kliniky tento fakt z finančních nebo empatických důvodů často přehlíží.

Další možností získání dítěte pro lesbické páry je asistovaná reprodukce „podomácku“, kdy je sperma dárce dopraveno do dělohy prostřednictvím různých pomůcek. Nicméně tato forma asistované reprodukce s sebou nese to, že kolonka druhého rodiče zůstává při narození dítěte zpravidla nevyplněna. V případě schválení novely zákona se tak na toto prázdné místo procesem přiosvojení připíše sociální rodič stejného pohlaví (Sloboda, 2016, s. 114). Řešením pro gay páry je tzv. „darování dítěte“, tedy náhradní nebo surogátní mateřství, tato varianta je však problematická z toho důvodu, že institut matky je kodifikován v českém právním řádu a tak je matka, která dítě porodila vždy zapsána v rodném listě. Na rozdíl od některých zahraničních zemích (Kalifornie, Indie) tedy není možné tuto variantu rodičovství v České republice legálně realizovat protože nelze na člověka (dítě) uzavřít smlouvu (Sloboda, 2016, s. 114).

Zdůvodnění (*rationales*) změny policy designu je dle důvodové zprávy k novele zákona takové, že „současný stav ohrožuje samotnou rodinu a je nepochybně v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, pro které je žádoucí, aby osoby, které od narození považuje za své rodiče, a které miluje, byly jeho rodiči nejen de facto, ale i de iure“ (Novela ZRP, 2014). Hlavním cílem (*goals*) změny designu tak má být „právní stav vztahů mezi partnery a jejich dětmi, který plně odpovídá faktickému sociálnímu stavu a umožňuje podporovat plný rozvoj mezilidských vztahů mezi rodiči a dítětem“ (Novela ZRP, 2014).

Dítě se tak přiosvojením stane společným dítětem partnerů, zachová si původní vazby k biologickému rodiči a jeho rodině. V praxi jde tedy především o to, aby mělo dítě ve stejnopohlavní rodině v případě smrti biologického rodiče zajištěno setrvání v rodinném prostředí, ve kterém vyrůstalo. A stejně tak, aby se sociálnímu rodiči dostalo veškerých rodičovských práv a povinností, což by zjednodušilo mnoho situací z běžného života duhových rodin, ale především dítěti poskytlo zákonný nárok na výživné v případě rozpadu rodiny, právo dědické nebo právo pobírat sirotčí důchod v případě smrti sociálního rodiče (Kutálková, 2015, s. 64).

Implementační struktura návrhu předpokládá, že samotný proces osvojení bude probíhat stejným způsobem jako osvojení dítěte manžela. K osvojení by mohlo dojít pouze v případě, že by partner – rodič dal přiosvojením souhlas. Pokud by dítě mělo biologické rodiče oba, tedy v rodném listě zapsanou matku i otce, byl by nutný výslovný souhlas nahrazujícího rodiče (§ 809 – 822), případně by bylo možné souhlas nahradit souhlasem soudu např. v případě dlouhodobého nezájmu o dítě. V případě osvojení dítěte staršího dvanácti let se bude v souladu s § 806 OZ požadovat také jeho souhlas s osvojením. Novela zároveň počítá s tím, že konečné slovo při osvojení by měl vždy soud, který se musí řídit „nejlepším zájmem dítěte“ (Novela ZRP, 2014). V případě, že registrované partnerství skončí, bude soud postupovat obdobným způsobem jako v případě rozvodu manželství (§ 906 odst. 1 OZ). V případě rozpadu registrovaného partnerství bude muset soud určit, jak bude každý z rodičů pečovat o dítě a to opět s přihlédnutím k „nejlepším zájmům dítěte“ (Novela ZRP, 2014).

Poslanecký návrh novely byl 12. září 2014 zaslán poslancům jako sněmovní tisk č. 320 a následně 15. září 2014 předložen vládě. Vláda k návrhu nezaujala žádné stanovisko, návrh tak byl po uplynutí třicetidenní lhůty postoupil k projednání. V květnu 2015 poslanci hlasovali o zařazení novely jako pevného bodu na program schůze, hlasování nebylo úspěšné, poslanci se shodli, že budou vyčkávat až na návrh přijde řada (Sloboda, 2016).

Samotné projednání návrhu novely zákona proběhlo 13. července 2016, nicméně bylo po bouřlivé poslanecké debatě přerušeno.⁵³ Následný pokus o znovu zařazení novely na pevný bod programu poslanecké sněmovny byl učiněn 17. ledna 2017, přičemž ze 165 přítomných poslankyň a poslanců bylo pro zařazení novely 60 poslanců, proti pak 61, ostatní nebyli přítomni nebo se zdrželi hlasování. Většina poslanců „pro“ je z ANO, KSČM a Úsvitu, ČSSD je rozpolcená. Konzervativní strany, ODS, KDU-ČSL a TOP 09 jsou v naprosté většině „proti“. (PSP, 54 schůze, 2017).

V reakci na přerušování projednávání výše uvedené poslanecké novely ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier spolu s ministrem spravedlnosti Robertem Pelikánem předložil v roce 2016 vládní návrh novely zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, pod číslem sněmovního tisku 957/0. Vládní návrh je obdobný jako poslecký návrh, nicméně zákonodárci si slibují, že by mohl být projednán rychleji.

⁵³ Argumenty zaznívající v poslanecké debatě při projednání novely zákona jsou podrobně rozbrány v kap. 8.

Novela stejně jako poslanecký návrh dopadá na případy, kdy jeden nebo i oba registrovaní partneři mají své dítě z předešlého vztahu, které žije s partnery ve společné domácnosti, ale také na případy, kdy se plánovaně narodí dítě do stejnopohlavní rodiny, zejména lesbickému páru a otec tak není znám nebo si nepřeje být uveden jako otec v rodném listě dítěte (Novela ZRP, 2016).

Implementační struktura návrhu je v podstatě stejná jako v případě poslanecké novely. Návrh předpokládá, že v každém případě přiosvojení partnerem rodiče podá partner návrh soudu, ten musí návrh vyhodnotit z hlediska „nejlepších zájmů dítěte“ a všech dalších osob, kterých se osvojení přímo dotýká – rodiče dítěte, jeho partnera i druhého biologického rodiče dítěte, pokud jej dítě má. Druhý biologický rodič dítěte bude muset s osvojením vyslovit souhlas, případně je možné souhlas nahradit souhlasem soudu. Pokud dá soud k osvojení souhlas, stane se partner spolu s dosavadním rodičem – druhým rodičem se všemi právy a povinnostmi k dítěti (Novela ZRP, 2016).

Výhoda (*benefits*), která ze změny designu plyne je, že dítě bude moci vyrůstat ve stabilním rodinném svazku se dvěma plnoprávními rodiči. Hlavním cílem (*goals*), který novela sleduje, je tedy, aby v „rámci partnerství byla zajištěna stejná ochrana práv dětí jako v manželství a děti tak měly rovné postavení bez ohledu na sexuální orientaci svých rodičů“ (Novela ZRP, 2016). Jedním z přidaných prvků oproti původnímu poslaneckému návrhu je navíc benefit v podobě vzniku věcného břemena na byt či vyživovací povinnosti vůči dítěti po zrušení registrovaného partnerství (Sloboda, 2016).

24. října roku 2016 byl návrh zákona vládou schválen, nicméně dosud nebyl předložen k hlasování v poslanecké sněmovně a je ve stádiu „připraven k prvnímu čtení“. Tedy prakticky úvzl v šedé zóně mezi tlakem aktivistických skupin, strachem a nezájmem politických aktérů a nechutí politické reprezentace vést diskuzi o kontroverzním tématu. Pravděpodobně poslední pokus o zařazení vládní novely zákona jako pevného bodu debaty poslanecké sněmovny proběhl 21. února 2017. Pro projednávání novely zákona bylo potřeba 88 hlasů z celkem 174 přítomných poslanců, pro se ve sněmovně vyslovilo pouze 64 poslanců, proti bylo 60. Proti zařazení na program hlasovaly strany konzervativní, TOP 09, KDU-ČSL a ODS. Pro hlasovalo ANO a polovina poslanců ČSSD (PSP, 55 schůze, 2017). Projednání novely tak bylo poslanci zamítnuto, čímž byla změna policy designu kvůli blížícím se parlamentním volbám a konci mandátu prakticky zapovězena.

7.2.2. Individuální osvojení („*single adoption*“)

Jak jsme si ukázali v předchozích kapitolách, § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství *“Trvající partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte“* registrované partnery po dlouhých deset let zcela iracionálně jako jedinou skupinu osob vylučoval z možnosti individuálně osvojit dítě.

Z tohoto důvodu byla právní úprava v roce 2016 přezkoumávána Ústavním soudem České republiky na základě žaloby pana Ing. Petra Laně, žijícího v registrovaném partnerství, jemuž byla odborem sociální péče a zdravotnictví Úřadu městské části Prahy 13 zastavena žádost o zařazení do seznamu osob vhodných stát se osvojiteli, právě kvůli trvajícimu registrovanému partnerství.⁵⁴ Stěžovatel Ing. Petr Laně ve své žalobě Ústavnímu soudu poukázal především na zákaz jakékoliv formy diskriminace – zakotvený v čl. 1 Listiny základních práv a svobod a na čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Svého práva vstoupit do řízení o zrušení diskriminačního paragrafu zákona využila i veřejná ochránkyně práv Anna Šabatová, která žalobu zdůvodnila tím, že neshledává žádný objektivní a racionální důvod zakázu individuálního osvojení pro registrované partnery a zároveň neshledává důvod, proč by měli být partneři „trestáni“ za rozhodnutí svůj partnerský vztah institucionalizovat (Nález ÚS č. 234/2016 Sb.).

Veřejná ochránkyně zároveň poukázala na absurdnost celé situace, která je umocněna tím, že se zákonodárci snaží právní úpravou zabránit stavu, který již reálně existuje a není tedy nijak zákonem regulovatelný, a to aby děti žily ve stejnopohlavních rodinách a byly vychovávány gay a lesbickými páry. Registrovaní partneři totiž mohou výchovy dítěte dosáhnout i jiným způsobem než li osvojením, nejčastěji tak, že se jeden z partnerů nebo i oba partneři stali rodiči ještě před vznikem partnerství a dítě mají i nadále svěřené ve své péči. Rozpolcenost zákona lze ilustrovat také explicitním zněním ustanovení § 13 odst. 3 zákona o registrovaném partnerství, které v případě výchovy dítěte ve stejnopohlavní rodině, stanoví sociálnímu rodiči povinnost o nebiologické dítě svého partnera pečovat (Nález ÚS č. 234/2016 Sb.). Ochránkyně odkázala rovněž na zmíněný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *E. B. proti Francii* (ze dne 22. 1. 2008, č. stížnosti 43546/02), ve kterém soud dospěl k závěru, že hlavním důvodem pro zamítnutí adopce dítěte homosexuálem nesmí být jeho odlišná sexuální orientace (Nález ÚS č. 234/2016 Sb.)⁵⁵

⁵⁴ Ustanovení § 800 OZ dle kterého se osvojiteli mohou stát manželé nebo jeden z manželů.

⁵⁵ Ochránkyně poukazuje také na zahraniční srovnání, kdy z 28 států Evropské unie mohou osoby stejného pohlaví uzavřít manželství v 11 zemích, v 6 státech mohou uzavřít registrované partnerství. Z těchto 17 států

Na základě uvedených důvodů tak Ústavní soud shledal neodůvodněnost, nelogičnost, nesrozumitelnost a iracionálnost napadeného ustanovení. „*Napadené zákonné ustanovení odporuje právu na lidskou důstojnost. Pokud je totiž založeno na tom, že z určitého práva vylučuje určitou skupinu osob jen proto, že se rozhodly uzavřít registrované partnerství, činí z nich de facto jakési osoby „druhého řádu“ a dává jim bezdůvodně určité stigma, které evokuje představu o jejich méněcennosti, zásadní odlišnosti od ostatních (zřejmě „normálních“) a zřejmě i o neschopnosti se - oproti osobám jiným – náležitě postarat o děti*“ (Nález ÚS č. 234/2016 Sb.).

V návaznosti na výše uvedenou žalobu tak dne 14. června 2016 Ústavní soud zrušil § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství, kdy znění odstavce dva tohoto paragrafu výslovně zakazovalo osvojení jedním z registrovaných partnerů. Na základě rozhodnutí Ústavního soudu se tak odstavec vypouští z důvodu diskriminace a to především kvůli přímému rozporu s právem na lidskou důstojnost a s právem na soukromý život a se zákazem diskriminace zakotvenými v čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 10 odst. 1, 2 Listiny a v čl. 8 odst. 1 a čl. 14 Úmluvy (Nález ÚS č. 234/2016 Sb.). Aktuální znění zákona o registrovaném partnerství tak již netvoří překážku pro individuální osvojení registrovaným partnerem. Změna zákona je datována k 22. červenci 2016, novým benefitem designu politiky tak je možnost registrovaných partnerů žádat o osvojení dítěte jako samostatný osvojitel (§ 800 odst. 1) a získat k dítěti veškerá práva a povinnosti.

Na tomto místě považujeme za důležité zmínit, že ač byl nález Ústavního soudu přijat většinou soudců - disentující stanovisko uplatnil pouze jediný soudce,⁵⁶ je samotné odůvodnění (*rationales*) rozhodnutí Ústavního soudu a zrušení diskriminačního paragrafu poněkud rozpačité. Před samotným posouzením sporného paragrafu s ústavním pořádkem, Ústavní soud několikrát zdůraznil své konzervativní hodnoty a příklon k tradičnímu pojetí rodiny (Pospíšil, 2016).

připouští společné osvojení i osvojení dítěte partnera již 13 států a pouze přiosvojení 2 státy. Výjimku představuje pouze Česká republika a Maďarsko.

⁵⁶ Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Sládečka (Nález ÚS č. 234/2016 Sb.): *Nemyslím si, že by o této věci měl rozhodovat Ústavní soud, a tak nahrazovat vůli 281 členů Parlamentu České republiky. Patnáct (v daném případě 13) soudců Ústavního soudu by si podle mého mínění nemělo osobovat postavení jakéhosi sboru nebo rady (nezávislých) moudrých či spravedlivých, neřku-li mudrců, ani – jak je Ústavnímu soudu někdy vyčítáno – hrát roli třetí komory parlamentu. (...) Ostatně když ponecháme stranou teprve vládou projednávaný návrh zákona, který se dotýká i napadeného ustanovení, je třeba upozornit na tisk 320, který obsahuje návrh novely zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a k dané problematice má bezprostřední vztah. Projednávání tohoto tisku je navrženo na pořad 48. schůze (od 28. června 2016). Ústavní soud by měl zaujmout vyčkávací postoj – jak již nezřídka učinil v minulosti – nebo návrh zamítnout.*

„Upřednostnění právě této formy vzájemného soužití považuje Ústavní soud za plně ústavně konformní, neboť odpovídá podstatě institutu manželství coby nejtěsnější formy soužití dvou osob různého pohlaví, k níž dochází na základě jejich svobodného rozhodnutí a s níž je spojena nejen řada práv, nýbrž také povinností, a rozhodnutí uzavřít manželství je proto zcela zásadní. Tím se manželství zcela jednoznačně odlišuje od jiných forem vzájemného soužití, a proto také právě institut manželství dává a priori největší předpoklad pro naplnění účelu osvojení, kterým je a musí být především nejlepší zájem dítěte“ (Nález ÚS č. 234/2016 Sb. odst. 39)

A tak hlavním důvodem pro zrušení paragrafu a konstatování porušení práva na rovné zacházení byla zejména iracionalita právní úpravy, kdy se jednotlivec - homosexuál mohl stát osvojitelem, avšak po uzavření registrovaného partnerství byl z této možnosti explicitně vyloučen. Takovým stanoviskem se Ústavní soud v podstatě vyhnul odpovědi na kontroverzní otázku srovnání registrovaných partnerů a manželů ve vztahu k osvojení dítěte, tedy jejich vhodností být rodiči – tyto závěry by totiž mohly přivést na otázku společného osvojení registrovanými partnery či přiosvojení dítěte partnera/partnerky (Pospíšil, 2016, s. 459).

V rámci práv homosexuálů se nepochybně jedná o zlomové rozhodnutí. Nicméně je nutné podotknout, že reálný dopad rozhodnutí Ústavního soudu nebude příliš velký, neboť individuální osvojení jako takové je v praxi, ale i dle dikce zákona využíváno pouze ve výjimečných případech a je preferováno osvojení společné, které je, jak jsme již uvedli, v České republice stále umožněno pouze manželskému páru (§ 794 - § 854 OZ).

8. Sociální konstrukce a argumentační strategie obhájců a odpůrců, používané při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí

V následujících kapitolách se pokusíme ve veřejném diskurzu identifikovat sociální konstrukce a argumentační strategie klíčových aktérů dané politiky, které používají při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí s cílem rozšířit práva homosexuálů ve vztahu k homoparentálnímu osvojení⁵⁷ či zachovat současný *status quo*. Pokusíme se také vysvětlit, jak sociální konstrukce formované prostřednictvím argumentačních strategií ovlivňují politiku a opatření na poli homoparentálního osvojení. Pokusíme se tedy objasnit, proč má veřejná politika ve vztahu k homoparentálnímu osvojení stále negativní charakter, proč je návrh politiky (policy design), směřující k odstranění nerovného postavení rodičů a dětí v těchto rodinách v současné době méně úspěšný, než *status quo*, který se snaží zachovat skupina odpůrců? A tedy proč není prosazení homoparentálního osvojení v Česku tak snadné, jak by se z podpory společnosti mohlo zdát? Níže se pokusíme identifikovat určité „příběhy“ (*storylines*) odpůrců a obhájců, které využívají za cílem prosadit konkrétní návrh politiky.

8.1. Sociální konstrukce a argumentační strategie odpůrců používané s cílem zachovat současný policy design

Podstatou argumentačních strategií odpůrců osvojení dětí stejnopohlavními páry je snaha tuto cílovou skupinu konstruovat negativně, tak aby ospravedlnili současnou podobu homoparentální politiky a zachová *status quo*. Proto odpůrci vykreslují homosexuální jedince a páry jako problematické, promiskuitní, v partnerském vztahu často nestabilní a nevybavené dispozicemi, které by jim umožnily rodičovskou roli zvládnout. Odpůrci se současně snaží zhoršit sociální konstrukci homosexuálů tím, že je propojují s hůře konstruovanými skupinami deviantů, s osobami duševně nemocnými, trpícími sexuální úchylností, pedofilii apod. Sami sebe zároveň konstruují jako ochránce tradiční rodiny a koncept navrhovaný obhájci je dle jejich mínění jen homosexuální lobby, které se snaží postavit institut registrovaného partnerství na roveň manželství a dát homosexuálním párům práva, která náleží výlučně biologickým rodičům, případně manželům. Odpůrci tak konstruují homosexuály jako ničitelské hodnoty, na kterých naše společnost stojí a vehementně se snaží strašit veřejnost argumenty, že osvojení dětí homosexuály přinese zkázu tradiční rodině, ale i celé společnosti.

⁵⁷ Ve formě přijetí novely zákona o registrovaném partnerství umožňující tzv. second parent adoption, tedy osvojení biologického dítěte partnera/partnerky

8.1.1. Strategie rozměňování hodnot tradiční rodiny

Prostřednictvím strategie se odpůrci snaží o zhoršení sociální konstrukce homosexuálů, tím, že je vykreslují jako **ničitele tradičních hodnot** v tom smyslu, že se svými požadavky dožadují práv, která náleží pouze biologickým rodičům, případně institutu manželství a prolamují a znehodnocují tak osvědčený model tradiční rodiny. *„Homosexuály lobby usilují plíživými postupnými kroky ničit staletí osvědčený model, fungující model rodiny“ (Pavčina Nytrová, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)*

Jedna z nejčastějších argumentačních strategií - podrývání hodnot, na kterých stojí skupiny lépe konstruované, tedy hodnot tradiční rodiny tvořené mužem a ženou a ideálně jejich biologickými dětmi, staví na tradičních, konzervativních hodnotách, které určují porozumění světu a jeho uspořádání. Touto strategií odvolávající se na "tradice" mají odpůrci tendenci rodinu konstruovat jako jev kulturně a historicky neměnný a jako jediný vhodný model pro výchovu dětí. Sokolová (2004, s. 85) v této souvislosti uvádí, že *„pohlížení na homosexuální rodinu jako na znehodnocující či urážející je tedy způsob a prostředek, jak pohlížet a konstruovat heterosexuální rodinu jako hodnotnou a úctyhodnou.“*

„Otcem a matkou jsou muž a žena, ne registrovaní partneři! Novými alternativními variantami bychom mohli zpochybnit staletí osvědčený a fungující model rodiny. Naopak vytvářením nových, alternativních variant můžeme snadno dospět k výraznějšímu zpochybnění a postupnému rozměňování základního modelu rodiny. Tento model je třeba mít v úctě, chránit jej, aby zůstal i nadále pevným pilířem naší společnosti.“ (Pavčina Nytrová ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

Tradiční rodina si dle odpůrců zaslouží výsadní postavení. Přidělení stejných práv rodinám stejnopohlavním je tak odpůrci vnímáno jako ničení hodnot a idejí naší společnosti, které přímo přispívá k erozi tradiční rodiny a má za následek rozklad celé společnosti. Odpůrci sami sebe zároveň konstruují jako strážce těchto tradičních hodnot a zájmů většinové společnosti. Argumentační strategii si můžeme ilustrovat na výroku poslankyně Nytrové:

„Naší povinností je usilovat o to, abychom vytvořili co nejlepší podmínky pro výchovu dítěte, a nevytvářet jiné alternativy, které nikdy nemohou nahradit základní buňku rodiny, již tvoří jeden otec a jedna matka. (Pavčina Nytrová ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Byl bych velice rád, **abychom neoslabovali tradiční rodinu**, o které tak často hovoříme, že **rodina je základ státu**. Nevytvářejme další argumenty pro to, jak tuto rodinu posílat do stále horší situace ve společnosti“ (Marian Jurečka, ministr zemědělství ČR, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

“**..děti, rodič, matka, otec, to jsou základní pojmy tohoto světa, na těch svět byl vystavěn, na těch stojí. Příroda sama určuje dvě bytosti, aby se stávaly jednou a z ní vzešlo dítě, a vy chcete říct, ne, my to teď zrušíme, my legalizujeme tyto svazky a nejen, že je legalizujeme, ale dokonce, protože nemají si s čím hrát, tak jim dáme ty děti, který prostě jsou hezkou hračkou a jsou jistou ozdobou a z toho se stává rodina** (Petr Hájek, Máte slovo, 2013)

8.1.2. Strategie homosexualitou proti přírodě

Argumentační strategie odpůrců se nevztahuje jen k adopcím, ale týká se rodičovství homosexuálních párů obecně a úzce se pojí s předchozí strategií o *podrývání hodnot tradiční rodiny*. Prostřednictvím argumentační strategie jsou homosexuálové konstruováni jako **hříčky přírody**, které si v podstatě nezaslouží stejné možnosti jako heterosexuální jedinci a páry, protože se svou homosexuální orientací staví „proti přirozenému řádu“ společnosti, proti základním přírodním zákonům. Homosexuálové jsou konstruováni jako lidé, kteří si dobrovolně zvolili homosexuální orientaci a nyní by měli přijmout fakt, který z toho plyne, a to ten, že pokud nemohou přirozenou cestou společně zplodit dítě, ztrácí tak automaticky nárok na výchovu (nebiologického) dítěte.

„**Jen proti čemu já bojuji, je abychom všechny tyto věci nepokládaly za přirozené, oni přirozené nejsou (...)** Zkrátka je to zařízeno v přírodě tak. **A všechno co je proti přírodě nejenom tyto věci, tak se nám nevyplatí, ale hrubě nevyplatí.** Proto věci, které nejsou přirozeně jaksi přijatelné pro tuto společnost tím, že oni ji netvoří a všechno jsou to anomální věci, **proto je potřeba podpora úplně normální rodiny a všichni, kteří mají svou cestu, cestu s určitým handicapem, protože nežijí v normálním svazku muže a ženy a nemohou zplodit dítě spolu, tak se tomu musí přizpůsobit a musí na sebe vzít ten kříž, že prostě děti mít nebudou.**“ (Jiří Čuněk, Máte slovo, 2016)

„Homosexualita a chování gayů je samozřejmě proti přírodě a biologii. Proč tedy ti gayové neakceptují tu svou homosexualitu i s důsledkem toho, že děti mít nemůžou a nebudou je mít? Proč by je najednou měli vychovávat, když je nemůžou zplodit? Děti má zplodit a vychovávat normální rodina složená z mužského a ženského elementu“ (Pavel Lebeda, rozhovor pro parlamentní listy, 2014)

Hlavní prvek strategie odpůrců je biologická, reprodukční funkce rodiny, odpůrci staví svou argumentaci na tom, že pouze muž a žena spolu mohou zplodit dítě tudíž i následná výchova spadá do kompetencí muže a ženy. Naopak pár stejnopohlavní, složený ze dvou mužů či ze dvou žen nemůže bez přičinění jiné osoby zplodit dítě, z biologické podstaty a „přirozeného řádu“ je to nemožné a neschopnost reprodukce je tak dle odpůrců automaticky vylučuje z práva dítě osvojit a vytvořit plnohodnotnou rodinu. Rodina, jak už její název napovídá je společenská instituce reprodukčního a biologického charakteru a je právě na schopnosti rodit děti založena.

„Rodina je od slova rodit. Dva muži a dvě ženy nikdy nemůžou z přirozenosti zplodit dítě. Tudíž nevidím důvod, proč by se jim měly dávat děti na výchovu (...). Když nemáte možnost reprodukce, tak kde si berete důvod, že chcete to dítě“ (Jana Jochová, rozhovor pro DVTV, 2014)

„Pro zplození dítěte vždy stejně jako u ostatních savců je potřeba samec a samice, tedy muž a žena. Jsem přesvědčen, že i právo na jeho následnou výchovu má mít primárně muž a žena. Neexistuje možnost počít dítě mezi jedinci stejného pohlaví, a proto nevidím žádného práva dítě takto vychovávat (...) Kdybychom byli hermafroditi jako hlemýždi, mohli bychom o tom politicky rozhodnout, ale jsme savci“ (Boris Štastný ODS, rozhovor pro tyden.cz, 2013)

Stejnopohlavní rodina tak není rodinou v pravém slova smyslu, výchova dětí homosexuálními páry je tak proti přírodě a základům naší společnosti, které principiálně podrývá.

„Já vůbec nechci dělat kroky, coby zákonodárce, které by příliš umožňovali a favorizovali těm lidem, kteří se rozhodli pro tento nepřirozený způsob života, protože on přirozený není. Rodina je žena, muž a dítě a já nikomu nechci, kdo nerespektuje tento vzorec, ať si žije nějak jinak, ale nepokouší se napodobit tento vzorec. Protože oni tou rodinou, tou skutečnou rodinou nikdy nebudou“ (Jiří Čuněk, Máte slovo: Mají mít homosexuálové právo adoptovat dítě svého partnera?, 2016)

„Model manželské rodiny a ten model, kde dítě vidí vzor žena - muž, není důležitý jen pro dítě, jen pro manžele, ale také pro společnost. Jestli připustíme, že se má společnost vyvíjet směrem homosexuálního partnerství, tak si říkáme, že vymřeme. Anebo teda budeme muset usilovat úplně o jiné formy reprodukce. Model rodiny tradiční, to není model nějaký křesťanský. To je model přirozený... Protože nám jde přece o to, abychom existovali. A když připustíme, že to není jediný ten nejvhodnější model, no, tak pak si musíme klást otázku existenční. Jestli chceme vůbec přežít“ (Michaela Šojdřová KDU-ČSL, ČRo 6, Názory a argumenty, 2010)

8.1.3. Strategie práva rodičů nad zájmy dětí

Prostřednictvím argumentační strategie odpůrců adopcí stejnopohlavními páry jsou homosexuálové konstruováni jako *lhostejní k zájmu dětí*, jako lidé, kterým jde primárně o práva svá vlastní, práva dospělých a práva dětí jsou jimi přehlížena.

Základním předpokladem této konstrukce a argumentační strategie je myšlenka, že dítě má právo na matku a otce a právě toto základní lidské právo je mu pak ve stejnopohlavní rodině upřeno.

„Tady jsou snahy nadřazovat právo lidí na dítě nad právo dítěte na vyrůstání v dobré rodině (...) například muž vyrůstal u dvou otců, biologická matka nebo surrogátní matka nebo jak se to teď říká ho mohla navštěvovat, povolili jí teda ty návštěvy, ale velice ostře a velice agresivně mu zakazovali, aby ji říkal mami. On si přál mít maminku. On zcela přirozeně měl touhu mít maminku. A jak toto chcete nazvat, já tomu říkám sobectví, jestli mu upírají právo na matku.“ (Máte slovo, 2013)

„Je potřeba se podívat na celou tu záležitost z pohledu dítěte a tam je přesně ten moment, kdy já se opírám o to právo dítěte na to mít otce a matku. Chtěla bych podotknout, že každé dítě na světě má svého otce a svou matku. Žádné jiné dítě se ani při snahách o zrovnoprávnění homosexuálních párů rodičovství, nemůže narodit. A právo na dítě, není žádné lidské právo, ale právo dítěte na řádný vývoj, citový vývoj, vzor otce a matky. To je základní lidské právo.“ (Jitka Chalánková TOP 09, Hydepark, 2016)

„Když se tak argumentuje zájmy těch dětí, prosím pěkně - a mluví se často o dětech, které jsou v dětských domovech. Ptal se jich někdo? Má ministerstvo či předkladatel nějakou studii, kterou by opřeli o fakta, že tyto děti by opravdu chtěli být takto osvojovány a v takovýchto svazcích vychovávány? Já jsem nic takového v té diskuzi neslyšel. Dokud tyto věci také nemáme fakticky ověřené, nezaklínejme se tím, že pro dítě je takováto forma osvojení dobrá“ (Marian Jurečka, ministr zemědělství ČR, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

8.1.4. Strategie homosexualita rodičů jako stigma pro dítě

Tato argumentační strategie odpůrců se nezakládá přímo na problému homoparentálních rodin jako spíše na problému většinové společnosti, konkrétně na její netoleranci k odlišnostem. Strategie odpůrců *homosexualita rodičů jako stigma pro dítě*, předpokládá, že odlišná sexuální orientace rodičů může negativně ovlivnit postavení dítěte. Odpůrci staví svou argumentaci na tom, že se děti kvůli svému netradičnímu rodinnému uspořádání mohou stát terčem posměchu, obtěžování případně udsouzení a vyloučení například ve školním kolektivu. Odpůrci jsou homosexuálové vyobrazováni jako **sobečtí rodiče**, kterým nezáleží na tom, že by jejich děti byly vystaveny šikaně a posměchu, odpůrci tak prostřednictvím argumentační strategie *„přesouvají zodpovědnost za předsudky většinové společnosti z původce homofobických názorů zpět na jejich oběti, tj. homosexuály samotné“* (Sokolová, 2004, s. 93)

„Dvě ženy žijící v lesbickém páru, jedna biologickou matkou dítěte, biologický otec bude souhlasit s tím, aby druhá žena adoptovala to dítě, do kolonky "otec" bude zapsáno to ženské jméno? Představte si, že to dítě, dokud je malé, tak nic se neděje, ale pak mu bude čtrnáct, patnáct, oni se zeptají: Kdo je tvůj tatínek? A on řekne: Vlasta Nováková. (Smích v sále.) To pro to dítě musí být docela traumatizující.“ (Pavel Plzák, ANO, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Děti jsou vnímavé, citlivé a někdy i kruté. Nemusím být psycholog, abych dokázal odhadnout vývoj dítěte v homosexuálním prostředí a posměch a šikanu ostatních dětí,“ (Pavel Lebeda ČSSD, rozhovor pro parlamentní listy, 2013)

„Soutiží dvou mužů nebo dvou žen – je pro výchovu dětí nevhodné, může způsobit zmatek v dětských myslích i závažná traumata v dětském kolektivu a v celém pozdějším osobním životě dítěte vychovávaného homosexuálním párem“ (Ludvík Hovorka, KDU-ČSL, www.petice-adopce.cz)

„Představte si ale hlavně duši toho dítěte. Jeho kamarádi ze školy a ze školky mají doma tatínka a maminku a on má dva tatínky. A ty děti bývají všímavé a často kruté. Velmi brzy situaci pochopí a začnou se tomu dítěti posmívat, šikanovat ho (Pavel Lebeda, ODS, rozhovor pro parlamentní listy, 2014)

8.1.5. Strategie homosexualita rodičů jako hrozba pro dítě

Tato argumentační strategie využívaná odpůrci, spočívá v propojení cílové skupiny homosexuálů s hůře konstruovanou skupinou deviantů. Homosexuálové jsou vyobrazováni odpůrci jako nemocné, *deviantní osoby* s osobnostní patologií. *„Člověk není zvíře, když se páří ve zvířecí říši dvě stejnopohlavní bytosti, může se to stát, tu deviaci, tu neuměj ovládnout, ale člověk by tu deviaci ovládnout měl. Je to prostě nemoc“ (Petr Hájek, bývalý poradce prezidenta Klause, Máte slovo, 2013)*

Homosexuálům je připisována deviantní povaha vyznačující se sociálně patologickými jevy jako je vysoká promiskuita, alkoholismus, duševní a sexuální poruchy, které mohou být pro dítě vyrůstající ve stejnopohlavní rodinně nevhodné, případně nebezpečné. Homosexuální jedinci a páry tak nejsou způsobilí k rodičovství a ohrožují zdravý vývoj svých dětí. Hlavní podstatu argumentační strategie nejlépe vystihuje výrok paní poslankyně Nytrové: *„Homosexuálové se budou snažit zrealizovat sex s dětmi.“ (Pavlína Nytrová ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016).*

„Obecně platí, že homosexuálové mívají ve své minulosti mnohem větší procento zneužití a týrání než ostatní populace. S týráním a zneužíváním v dětství jde samozřejmě i větší pravděpodobnost opakování v těchto vzorců v jejich životě s případnými svěřenými dětmi. Bohužel je i větší pravděpodobnost doprovodných sexuálních úchylek...“

Je tedy těžké s uspokojivou pravděpodobností zaručit, že daný homosexuál nebude mít navíc ještě deviantní preference. Například netroufl bych si dát dvěma homosexuálními mužům do péče malého kluka, aby nevznikla trojka. Jenže dát dvěma mužům do péče dívku, je podobně absurdní. Vždyť nebude mít doma žádný ženský vzor“ (Jeroným Klimeš, psycholog, klimes.mysteria, 2013)

„Homosexuální páry se v drtivé většině vyznačují vysokou formou promiskuity, která je mnohonásobně vyšší než u běžných heterosexuálních párů. To znamená, že zde rozhodně nelze mluvit o stabilním prostředí, v němž by dítě mělo vyrůstat. To potvrzují i sami mnozí homosexuálové, případně samotné pochody pride (vysloveno sprajt) pochodů. V tomto případě lze spíše mluvit o neuváženém experimentování na dětech než o upřímnou snahu hájit práva těchto snadno zranitelných dětí. „(Pavčina Nytrová ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

8.1.6. Strategie „přirozené“ komplementarity

Odpůrci homosexuály vykreslují také jako *horší rodiče*, a to z toho důvodu, že nejsou schopni ve stejnopohlavní domácnosti dostatečně zajistit vzory druhého pohlaví. Odpůrci touto strategií upozorňují na nedostatečné zastoupení genderových vzorů v domácnosti.

Tato argumentační strategie pracuje s představou toho, že mateřská a otcovská role je nezpochybnitelně spojená s biologickým pohlavím muže a ženy. Vychází z představy, že všichni ženy a všichni muži mají shodné vlastnosti a chování, ze kterého následně plynou nezaměnitelné mužské/otcovské a ženské/mateřské role. Dle odpůrců je tak klíčové, aby dítě vyrůstalo s otcem i matkou a mělo oba vzory pohlaví. Dítě se tak identifikuje s rodičem svého pohlaví a tím si spoluvytváří vlastní identitu. V homoparentální rodině dítě kolem sebe neuvidí dostatečnou interakci obou pohlaví/rolí, což bude mít na jeho vývoj negativní vliv, takové dítě se pak dle strategie odpůrců není schopné správně a komplexně rozvinout (Sokolová, 2009).

„Pro vývoj a výchovu dítě je ideálním institucionálním prostředím úplná, stabilní rodina. Přitom otcovská a mateřská, mužská a ženská role nejsou identické, nýbrž se doplňují. Dítě by ideálně mělo zažít role obě; pokud jedna chybí, je dítě ve svém vývoji ochuzeno. V homosexuálním páru jedna z rolí chybí. Umožnit adopce homosexuálními páry by tak znamenalo experiment s dětmi. A s dětmi by se experimentovat nemělo“ (Roman Joch, rozhovor pro parlamentní listy, 2016)

„Společnost by se měla nějak rozvíjet a rozvíjí se vždycky když jsou nějaké kladné vzory, to že je i třeba tradiční rodina v rozkladu vám samozřejmě nahrává na tu argumentaci a tak, ale **tradiční rodina je vždycky ten kladný vzor, je to otec a matka. Nebude se setkávat s otcovskou rolí, já vím, že v některých rozpadlých rodinách otcovskou rolí taky nemůže setkat, ale pořád lze ten ideál stavně někde na příkladech. Ale já si prostě myslím, že dítě potřebuje otce i matku, že to je ten základ té civilizace. To je prostě to důležité. A všichni psychologové, nebo většina tady toto říká, že vzory pro dítě jsou ty zásadní a pokud nemá vzory, které jsou hodné následování, tak ta společnost nemá dobrou perspektivu.**⁵⁸ (Jana Jochová, rozhovor pro DVTV, 2014)

„Homosexuálové mají dnes práv dost. Nikdo jim nebrání, aby spolu nemohli žít a starat se jeden o druhého. Ale **zatahovat do tohoto prostředí děti je podle mě nevhodné. S manželkou vychováváme tři děti a každý den se přesvědčuji na vlastní oči, že každé dítě potřebuje mužský a ženský vzor, a oba se vzájemně doplňují. A ten nenahradí dva muži ani dvě ženy**“ (Štěpán Komárek KDU-ČSL, rozhovor pro parlamentní listy, 2016)

8.1.7. Strategie nadbytečnost právní úpravy

S uvedenou sociální konstrukcí homosexuálů jako **nečestných bojovníků za svá práva** se pojí další argumentační strategie, jejíž základnu tvoří myšlenka, že homosexuálové usilují o práva, která ve skutečnosti nejsou potřeba, čímž odpůrci v podstatě popírají závažnost celé problematiky dětí ve stejnopohlavních rodinách. Argumentační strategie odpůrců staví na smyšlenosti potřeby právní úpravy, odpůrci popírají fakt, že by současný stav přinášel rodičům a dětem komplikace v běžném životě. A pokud odpůrci komplikace uznávají, argumentují tak, že je možné je ošetřit stávajícími právními úkony. Zároveň tak odpůrci konstruují sami sebe jako odborníky na danou problematiku a připisují si tak jakýsi monopol na rozumění problematice.

„**Já opravdu tohle prostředí docela dobře znám, navštívila jsem třeba desítky jako ústavů, kde žijí děti, od kojeneckých ústavů po dětské domovy, tou problematikou se zabývám dlouhodobě a opravdu jsou liché ty argumenty, které používáte typu "nemůžu s tím dítětem jet na hory", "nemůžu s ním jet do ciziny"** (Helena Langšládlová TOP 09, ČRo Plus: Pro a proti, 2016)

⁵⁸ Poznámka moderátora: Dvě ženy nebo dva muži nejsou vzory hodné následování.? Odpověď Jochová: „No když spolu žijí tak ne, protože otec i matka se chovají jinak. Dvě ženy a dva muži se chovají stejně“

„Toto je ošetřeno v občanském zákoníku. (...) jako že se na tu osobu pohlíží jako na osobu blízkou. Vy to někdy v těch argumentech dovážíte do absurdních situací. Každý, nebo já jsem jela třeba mnohokrát na hory s dětma kamarádů, mnohokrát se tohle řeší a myslím si, myslím si, že není opravdu pravdou, že by prakticky tohle přinášelo těm dětem vážné problémy.“ (Helena Langšládlová TOP 09, ČRo Plus: Pro a proti, 2016)

„Opravdu nepotřebujete, když chcete vyzvednout dítě ze školy nebo z družiny, tam stačí nějaká ta delegace a škola se s tím spokojí. Takže je plná moc. Pokud chcete a žijete v takovém páru, dáte tu plnou moc, to, aby informace mohla být poskytnuta té konkrétní osobě, kterou uvedete do plné moci“ (Zdeněk Ondráček, KSCM stenoáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

Nadbytečnost novely je dle strategie odpůrců patrná i v krajních situacích, jako je smrt biologického partnera, dle odpůrců tyto situace vyřeší běžná soudní praxe, která se řídí nejlepším zájmem dítěte a tedy soud přihlíží k situaci rodiny a dítě primárně svěří do péče té osobě, se kterou má prokazatelně nejbližší vztah a která mu poskytne vhodné výchovné prostředí, v případě stejnopohlavní rodiny tedy (pravděpodobně) do péče sociálního rodiče.

„Když zemře biologický otec v registrovaném partnerství, tak sociální pracovníce by měla zhodnotit poměry a doporučit věci v nejlepším zájmu dítěte. A doporučit soudu, který rozhodne. To neznamená přece, že každé dítě, kterému umře biologický otec, nebo biologický rodič v registrovaném partnerství, půjde okamžitě do ústavu. (Pavel Plzák, ANO, stenoáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Opravdu všichni známe spoustu rozvodových sporů a víme, že soudy, teď obzvlášť už ne automaticky, nesvěřují biologickému otci, ale vždycky se zjišťují konkrétní poměry toho dítěte, a platí ta dobrá stará zásada z Úmluvy o právech dítěte, kterou je samozřejmě Česká republika vázána, že to musí být v zájmu dítěte... Takže ten případ, že zemře třeba biologická matka a ta lesbická partnerka by měla zájem o další výchovu dítěte, které s ní vyrůstalo deset let, pochopitelně není ohroženo nedostatkem právní úpravy. A pochybuji, že by soud v takovém případě to dítě přikázal, respektive by rozhodl ve prospěch biologického otce.“ (Helena Válková, ANO, stenoáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Není pravdou, že pokud biologický rodič dítěte zemře, že toto dítě je automaticky umístěno do dětského domova. Dnešní soudní praxe potvrzuje, že pokud biologický otec dítěte zemřel, pak je dítě homosexuálního partnera dáno do výchovy pozůstalému partnerovi, který by se stal pěstounem nebo poručníkem, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. Z toho plyne, že uzákonění adopce, o něž propagátoři zákona usilují, je absurdní“
(Pavlna Nytrová ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

Prostřednictvím argumentační strategie odpůrci konstruují homosexuály, ale také jejich děti jako **neviditelnou menšinu**, přičemž vychází z faktu, že se problém nerovného postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách dotýká jen velmi malého množství obyvatel a je tedy zbytečné právní upravu přijímat, či se dokonce celou záležitostí na zákonodárné půdě zabývat. Konstrukci prostřednictvím argumentační strategie velmi dobře ilustruje výrok Petra Jurčíka: *„Ano, fakticky zde existují stovky dětí, která se rodí do svazků registrovaných párů, ale tento stav není hodný legislativní podpory státu.“* (Petr Jurčík, *Mladí křesťanští demokraté, Dopis adresovaný KDU – ČSL, 2014*)

*„Jsem přesvědčen, že tak **minoritní mini problém**, který se dá vyřešit opravdu jiným způsobem a je řešitelný, tak tato společnost vnímá a nebo je jí předkládán spíš, hlavně i médiu jako by to byl nějaký celospolečenský problém. A já si myslím, že celospolečenským se stává proto, že my se domníváme, že to jsou naše hlavní problémy, ale **problémy naší společnosti jsou jinde (...)** Za sedm let, to znamená od roku 2006, kdy existuje zákon o registrovaném partnerství, se registrovalo 1500 párů, z toho jenom procento má tento **problém** a teď si vemte, že to řeší teď celý stát a hodinový pořad“* (Jiří Čunek, KDU ČSL, *Máte slovo, 2013*)

Dle odpůrců by zákonodárci naopak měli věnovat svůj čas a podporu vyřešení problémů dětí, které vyrůstají v rodinách heterosexuálních. Odpůrci se tak v podstatě snaží o zhoršení konstrukce cílové skupiny homosexuálů tím, že tvrdí, že jsou takto zvýhodňováni na úkor jiných, lépe konstruovaných skupin, v našem případě tedy heterosexuálních párů a dětí, které žijí v heterosexuálních, tradičních rodinách, a které si zaslouží pomoc a podporu státu více než ty, které jsou vychovávány stejnopohlavními rodiči.

*„Co kdybychom ten čas věnovali jiným starostem o děti. O matky, které marně vymáhají alimony, nemohou se jich dočkat, nevědí, jak zaplatí nájem, jak koupí dětem pomůcky do školy. Co kdybychom se starali o těch 10 procent dětí, jejichž rodiče nemají na obědy v družinách? To bychom ten čas, který tady marníme tímto nesmyslem, využili daleko lépe! Kolik je takovýchto případů? Deset procent dětí, jejichž rodiče nemají na zaplacení obědů. Jaký je to počet dětí? Co tady řešíme? Týká se to jakého segmentu společnosti? **Kolik je těch homosexuálních párů, kolik z těch homosexuálních párů potká ten případ, že jeden z těch rodičů zemře a bude se muset řešit? Nicotné procento! To tady řešíme! Tím se zabýváme! A tím, kolik tisíc, deset tisíc dětí žije ve složitých podmínkách, to tu neřešíme!** (Karel Fiedler, ÚSVIT, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)*

S výše uvedenou konstrukcí souvisí také specifická argumentační strategie spočívající v odkazování na výše uvedený náleží Ústavního soudu, který svým rozhodnutím zrušil 13 paragraf zákona o registrovaném partnerství a tedy umožnil registrovaným párům individuální osvojení. Dle odpůrců tak byla odstraněna jediná legislativní překážka ve vztahu k rodičovství homosexuálů a další zásahy ze strany zákonodárců již nejsou nutné.

*„Jestli jsem dobře porozuměl jeho obsahu a významu, tak **nález Ústavního soudu tady vlastně odstraňuje tu legislativní překážku zvláštní úpravy ve vztahu k obecné úpravě, která je obsažena v občanském zákoníku. Jinými slovy, pokud platí náleží Ústavního soudu, odstraní se ta překážka ve zvláštní právní úpravě, v zákoně o registrovaném partnerství, a veškeré jednopohlavní páry budou v režimu obecné právní úpravy občanského zákoníku a budou mít stejná práva jako oboupohlavní páry. Můžeme mít na to různý názor, jestli to je dobře, nebo ne, v každém případě nelze hovořit o tom, že by za takovéto právní situace byl kdokoliv diskriminován (...)** Já tvrdím, že **za současné legislativní situace a našeho právního řádu neexistuje žádná diskriminace a bariéra. Proto ten zákon je zbytečný v tuto chvíli.**“ (Štěpán Stupčuk, ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)*

Jak jsme si ukázali v předchozí kapitole, Ústavní soud otevřel cestu pouze tzv. individuální adopci dítěte cizího a ve svém náleží se nazabývá otázkou tzv. přisvojení biologického dítěte partnera/partnerky. Naopak otázka přisvojení zůstává nadále uspokojivě nevyřešena.

8.1.8. Strategie „salámová metoda“

Odpůrci strategií *salámová metoda* vyobrazují homosexuály jako **nečestné bojovníky za svá práva** a reagují tak na údajný „slib“, který měl být aktivisty dán při přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2006.⁵⁹ Odpůrci argumentují tím, že homosexuálové tehdy slibovali, že institut registrovaného partnerství je to jediné co chtějí, a že do budoucna nebudou přicházet požadavky na rozšíření práv gay lesbické komunity, a to zejména v oblasti rodičovství. „*Když se projednávalo schválení zákona o registrovaném partnerství tak jste tvrdili, že nechcete ani o krok více!*“ (Petr Hájek, *Máte slovo*, 2013)

Poukazují na fakt, že jen díky tomu bylo registrované partnerství schváleno, a to těsnou většinou potřebných hlasů.⁶⁰ Homosexuály tak konstruují jako lháře, kteří nedostali svým slibům a prosazují svá práva nad rámec původních požadavků, a kteří budou v rámci dalšího nečestného boje za svá práva i do budoucna přicházet s požadavky na rozšíření rodičovských práv, a to například ve formě osvojení dítěte z ústavní péče.

„Zákon o registrovaném partnerství prošel v roce 2006 jen těsnou většinou pouze o jeden hlas, a to proto, že nerozhodnutá část poslanců byla ubezpečena v tom, že si homosexuální páry nebudou klást žádné další požadavky. Dnes vidíme, že svému slibu nedostály a nyní požadují zmíněnou adopci. Sliby chyby, slibem nezarmoutíš.“ (Pavlína Nytrová ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Rád bych také zdůraznil, že někteří zde před zhruba deseti lety, ti, co zde byli, my všichni jsme tady nebyli, slyšeli přisežná prohlášení, že jde pouze o registrované partnerství a žádné další kroky, snahy a usilování nebudou následovat. Tak tady dobře vidíme, jak platí některé sliby, přísahy a já nevím, co všechno. Prostě bohužel, nedá se ničemu takovému věřit (...) obhájci tehdy výslovně ujišťovali, že v oblasti výchovy dětí nemá v žádném případě tento návrh konkurovat manželství. Snaha o adopci dětí partnerem v homosexuálním páru je pokusem tento konsenzus prolomit s vidinou dalšího postupu a takto salámovou metodou přiblížit registrované partnerství institutu manželství.“ (Jiří Mihola, KDU ČSL, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

⁵⁹ Viz kapitola 4.

⁶⁰ Viz. kapitola 4.

„Někteří poslanci, a proto se dneska cítí být trošku i podvedeni a proto někteří dneska už jsou velmi opatrní, protože už tenkrát jim bylo řečeno, ano, tady bude ošetřeno to, že nebudeme chtít adoptovat děti a umožníte registrované partnerství. To je jediné, co chceme. Dneska takovou salámovou metodou žádost vlastně ve sněmovně leží na to, aby byly vlastně uznáno manželství rovnoprávné zcela registrované partnerství, v případě adopce v rámci toho jednoho vztahu a nyní už vlastně se hovoří o tom, že by obecně měly mít homosexuální páry možnost adoptovat jakékoli dítě a k tomu se určitě ještě dostaneme.“ (Petr Hájek, Máte slovo, 2013)

„A tady se ukazuje, že to, co nám říkali před 10 lety, když návrh zákona prosazovali, kdy jsme znova, znovu kladli otázku, budete chtít adopci dětí? Vždycky nám všichni přísahali, že žádnou adopci dětí chtít nebudou. Neuplynulo ani 10 let a kulturní válka pokračuje. Teď je to adopce dětí, které v těch rodinách žijí, za chvíli to bude adopce dětí všech obecně, myslím, že je jasné, že každé dítě na světě má svého biologického otce a matku. To je nepochybné a není pravda, že tomu tak není, to tak bohužel je v přírodě zařízeno. A já si myslím, že celý, celé tohle tažení je úplný omyl“ (Marek Benda, ODS, Čro Radiožurnál, Ozvěny dne, 2016)

8.2. Sociální konstrukce a argumentační strategie obhájců používané za účelem prosadit změnu policy designu

Dle Schneider a Ingram je velmi komplikované vytvořit takovou strategii, která bude úspěšná a na jejímž základě budou benefity distribuovány i politicky slabším skupinám s horší sociální konstrukcí, zejména pak pokud se jedná o menšiny, v našem případě menšiny sexuální (Schneider, Ingram, 1993, Schneider, Ingram, 2005).

Přeměna postojů společnosti na akceptující je tak velmi dlouhou a komplikovanou cestou, doprovázenou dlouhodobým procesem ovlivňování vědomí společnosti, při kterém jsou prosazovány jak ideové tak medicínské a legislativní postavení menšiny, osobní zkušenosti a především prezentace expertních zjištění ve spojitosti s liberálním laděním společnosti (Stehlíková et al., 1995). Naprosto nutné je, aby obhájci homoparentálního osvojování využívali logickou a přesvědčivou argumentaci ve vztahu k současné podobě veřejné politiky, tedy prostřednictvím přesvědčivé rétoriky dostatečně prokázali, proč je zapotřebí změna policy designu v osvojování dětí stejnopohlavními páry.

Návrh politiky, který prosazují obhájci homoparentálního osvojení je navíc značně politicky riskantní, vzhledem k tomu, že znamená distribuci benefitů pro menšinu, navíc v oblasti osvojení dětí, tedy v oblasti, která byla do této doby vždy otevřena pouze heterosexuálům, potažmo manželům. V tomto názorovém táboře se tak obhájci ve snaze zlepšit sociální konstrukce homosexuálů odvolávají nejčastěji na stejná práva a to nikoliv ve vztahu k cílové skupině, ale především v kontextu dětí, které v těchto rodinách žijí, což je zároveň jedna ze specifických možností, jak získat benefity pro negativně konstruované skupiny. Obhájci tak cílovou skupinu podporují pouze nepřímo skrze skupinu s pozitivnější sociální konstrukcí. Obhájci tak nezdůrazňují prospěšnost navrhovaných změn pro homosexuály, ale především pro děti žijící ve stejnopohlavních rodinách, které jsou bezdůvodně hůře právně ošetřeny. Obhájci tak apelují na morální povinnost sledovat nejlepší zájem dítěte, negativní konstrukce tak je převedena na odpůrce, kteří dětem v právním vákuu odmítají pomoci. Neméně důležitou argumentační strategií obhájců je také odkazování na výsledky odborných výzkumů, tedy podávání důkazů, že i homosexuální jedinci a páry mohou poskytnout stejně dobré rodinné zázemí, které děti žádným způsobem neznevýhodňuje a nenarušuje jejich zdravý vývoj. Nekonfliktnost problematiky demonstrují také na liberálním ladění společnosti a výzkumech veřejného mínění, dle kterých s osvojením dlouhodobě souhlasí nadpoloviční většina populace. A v poslední řadě obhájci poukazují na fakt, že v naší společnosti neexistuje jeden univerzálně platný model rodin, ale jistá rozmanitost a různorodost, na kterou je potřeba právně reagovat.

8.2.1. Strategie rozmanitost rodiny

Konstrukce *homosexuálové jako přirozená součást společnosti* staví na argumentaci obhájců, která poukazuje na rozmanitost společnosti a současně s ní existenci různých modelů rodiny. Argumentační strategie se v podstatě snaží oponovat strategii odpůrců *tradiční rodina* a vychází z toho, že model tradiční rodiny není jediný správný a univerzální model a neměl by být tedy normou, na úkor které jsou posuzovány ostatní formy rodinného soužití. Dle strategie obhájců svět nefunguje podle tradičních dogmat, rodina není vždy tvořena otcem, matkou a biologickými dětmi, naopak realitou v české společnosti určitá rozmanitost rodiny - rodiny neúplné, rodiny nesezdané, rozvedené, vícegenerační a v neposlední řadě rodiny homoparentální - je tedy nutné se zaměřit na všechny rodinné modely a poskytnout jim dostatečnou oporu v právu.

„My nemůžeme cílit jenom na tradiční rodinu, protože tady půlka rodin prostě tradiční není (...) Taková je prostě situace. Ať se nám to líbí, nebo ne (Michaela Marksová, ČSSD, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Ten model (tradiční rodiny) není ten úplně klasický, ten který je starý zhruba 200 let, jen abychom byli sociologicky správní, tak to není univerzálně platný model posledních 40 000 let. Dříve se vychovávalo komunitně, mluví se o vícegeneračních rodinách, za feudalismu bylo standardní, že děti vychovávaly ti kteří už nemohli pracovat a ti kteří ještě nemohli pracovat.“ (Zdeněk Sloboda, DVTV, 2014).

„Ano, je to jiný druh rodinného modelu a zaměříme se na varianty, které se vyskytují v naší společnosti, kdy se o dítě stará osamělý rodič, vyrůstá například dítě ve vícegenerační rodině, vychovává se dítě nesezdanými páry nebo páry s jedním rodičem dlouhodobě žijícím v zahraničí. A žádný z modelů nevede automaticky k tomu, že dítě má nějaký patologický vývoj nebo výraznou dysfunkce“ (Jana Hnyková, ÚSVIT, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

8.2.2. Strategie kvality rodiče nad orientací

Sociální konstrukce **homosexuálové – kvalitní rodiče** vychází z představy, že sexuální orientace není stěžejním faktorem pro posouzení rodičovských schopností. Zjednodušeně řečeno, jinou sexuální orientací se nesnižuje schopnost kvalitně vychovávat dítě. Rozdíl heterosexuality a homosexuality je dle obhájců pouze v preferenci objektů zájmu a nikoli ve zcela odlišné lidské identitě vyhledávající zásadně odlišný způsob života. Homosexuálové jsou tak vyobrazeni jako kvalitní, milující rodiče, kteří stejně jako páry heterosexuální dokážou dětem poskytnout stabilní a láskyplné prostředí. Obhájci tedy argumentují tím, že rozhodující pro zdravý vývoj dětí není struktura rodiny a tedy ani její biologická, reprodukční funkce, ale především procesy v ní, tedy funkce sociální.

"Každé dítě potřebuje pro svůj zdravý vývoj milující a pečující lidi, které jsou tu pro něj, když je potřebuje. Je mu upřímně jedno, jakého jsou pohlaví. Vždy záleží na individuální osobnostní výbavě a rodičovských kompetencích, nikoliv na pohlaví pečující osoby, jak dobrým bude rodičem." (PhDr. Hana Pazlarová, předsedkyně Sdružení SOS dětských vesniček, stejnarodina.cz)

„Být dobrým rodičem nebo milovat svého partnera/svoji partnerku závisí jen minimálně na tom, jaké pohlaví u protějšku preferujete.“ (Zdeněk Sloboda, Očima expertů, 2016)

„Důležitější než sexuální orientace by měla být kvalita budoucího rodiče, jeho kompetence, schopnost zajistit dobrý a odpovídající vývoj dítěte, protože o dítě a jeho prospěch by nám mělo jít přednostně“ (Zuzana Jentschke Stöcklová náměstkyně ministryně práce a sociálních věcí, Očima expertů, 2016)

8.2.3. Strategie odkazování na odborné výzkumy

Jednou z nejdůležitějších argumentačních strategií obhájců je odkazování na odborné studie zabývající se vlivem stejnopohlavních rodičů na blaho dětí. Odkazováním se na odborné autority a expertní zjištění ve veřejné politice se snaží zlepšit konstrukce cílové populace, nabourat zakořeněné předsudky, stereotypy a prosadit navrhované politiky. Homosexuálové jsou stejně jako v předchozím případě konstruováni jako **kvalitní rodiče**, důkaz toho je pak spatřován v tom, že jejich děti prosperují stejně jako děti z heterosexuálních rodin. Obhájci dodávají, že neexistují žádné relevantní odborné poznatky, které by opravňovaly k domněnce, že stejnopohlavní páry mohou děti nějakým způsobem poškodit. Upozorňují na fakt, že naprostá většina českých i světových odborníků se na základě výzkumů probíhajících již mnoho let, shoduje na tom, že na děti nemá žádný negativní vliv to, že je vychovává stejnopohlavní pár a není tedy důvod se takové výchovy obávat. Dle obhájců tak stejnopohlavní rodiče mohou být stejně schopnými rodiči jako heterosexuálové a také jejich děti mohou prospívat stejně dobře či dokonce lépe.

„Rodiny lesbických matek ve srovnávacích výzkumech dosáhly výrazně více bodů, co se týká spolupráce a rodinné pohody. Stovky výzkumů realizovaných již více než 30 let dokazují, že děti mající stejnopohlavní rodiče neprospívají hůře ani nemívají horší kázeň. Jediná jinakost těchto dětí ve výzkumu těchto dětí je vyšší míra tolerance a citlivost vůči diskriminaci. Podle výzkumů s dnes dospívajícími či dospělými dětmi, které vyrůstaly s rodiči stejného pohlaví, vyplývá, že děti své rodiny jako nenormální nevnímají.“(Jana Hnyková, ÚSVIT, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Jestli mi dovolíte jednoho odborníka za všechny. Michael Lamb v roce 2004, profesor psychologie a vedoucí katedry sociální a vývoje psychologie na cambridžské univerzitě. Dřívější společenské domněnky o nadřazenosti tradičních rodinných forem byly kriticky zpochybněny empirickým výzkumem. Děti vychovávané stejnopohlavními rodiči nemají vyšší pravděpodobnost stejnopohlavní orientace, sexuální orientace neovlivňuje pravděpodobnost zneužívání dětí.“ (Viktor Paggio, LIDEM, Máte slovo, 2013)

„Děti, které vyrůstají s jednopohlavním rodičovským párem jednak nejsou neurotizovány, nemají vyšší neuroticismus než jejich vrstevníci, dále nemají horší postavení v kolektivu dětském a současně se samozřejmě zjišťuje, že se nijak neliší ve své sexuální orientaci nebo identitě“ (Petr Weiss, sexuolog, Český rozhlas plus, Vertikála, 2016)

„Existují výzkumy, jak už jsem to zmínil, paní profesorka /nesrozumitelné/, psychologka ze Spojených států, Susan Golombok z Británie, které dlouhodobě, od 70. let dělají výzkumy s rodinami, dělají je dlouhodobě, to znamená v současné době ty děti, se kterými dělají výzkumy, tak jim je 35 let a mají vlastní děti, navazují standardní vztahy, poměr heterosexuální a těch homosexuálních dětí je úplně stejně jako v běžné populaci, nemají žádnou jinakost.“ (Zdeněk Sloboda, Hydepark, 2014)

8.2.4. Strategie nejlepší zájem dítěte

Argumentační strategie obhájců poskytuje konkurenci strategii odpůrců, dle které se hájí v otázce osvojení především zájmy dospělých, nikoliv dětí.⁶¹ Homosexuálové jsou prostřednictvím strategie naopak konstruováni jako **obhájci zájmů dětí**, protože nejlepším zájmem dítěte je dle obhájců vyrůstat ve stabilní, fungující, milující rodině a především právně uznané a chráněné rodině – a dosáhnout tak maximálního právního uznání a to bez ohledu na sexuální orientaci rodičů. V podstatě se tak obhájci snaží – jak jsme již uvedli, o propojení negativně konstruované skupiny, pro kterou se snaží získat určitá práva - se skupinou s jasně pozitivní sociální konstrukcí a to skupinou dětí, které v těchto rodinách vyrůstají a které nejsou dostatečně právně ošetřeny a jsou tak znevýhodněny oproti dětem v rodinách heteroparentálních.

⁶¹ Argumentační strategie odpůrců práva rodičů nad zájmy dětí

„Opravdu pro mě osobně je nejdůležitější, aby ty děti vyrůstaly v rodině, která je miluje. Pro mě je opravdu podstatné, aby dítě bylo v bezpečí, mělo své rodiče, ať je to kdokoliv, rádo a ti rodiče měli rádi to dítě. To si myslím, že je to, oč tady běží“ (Michaela Marksová, ministryně práce a sociálních věcí ČR, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Druhá poznámka - zájem dítěte. Zájem dítěte je především, aby vyrůstalo v nějakých podmínkách, kde ho budou mít lidé rádi. A upřímně řečeno, heterosexuální tatínek či maminka, která chlastá, která je na to dítě agresivní, je mnohem horší rodič než ten, který si vezme homosexuálního partnera biologického rodiče. Já si to myslím. A kdyby náhodou se některé z mých vnoučat nebo pravnoučat dostalo do této situace, věřím, že se budu rozhodovat na základě zájmu tohoto dítěte a ne podle určitých floskulí“ (Jiří Dolejš, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)

„Dítě má určité potřeby a ty bychom mu my jako dospělí, jako společnost, měli uspokojovat. Je to potřeba lásky, potřeba bezpečí. Ale tam není napsáno, jestli to je maminka nebo tatínek, to je dospělá osoba, která to tomu dítěti poskytuje a v optimálním případě je to máma a táta. Ale když to je máma a babička, protože ten táta zmizel, tak pro to dítě to může být stejně dobré.... můj zájem je dítě“. (PhDr. Václav Mertin, dětský psycholog, Máte slovo, 2013)

„Dítě pro svůj zdravý vývoj a štěstí potřebuje dostatečně dobré rodiče, kteří ho milují a věnují se mu, správně ho vedou a jsou mu bezpečnou základnou pro život. A hlavně - ono může bezpečně milovat je a věřit jim. Takovou rodičovskou péčí a výchovu mohou dávat úplně stejně otec a matka jako dvě matky nebo dva otcové. Někdy také jenom jeden z nich“ (PhDr. Petra Winnette, Ph.D, psychoterapeutka, ředitelka Institutu náhradní rodinné péče NATAMA, stejnarodina.cz)

8.2.5. Strategie stejná práva

Se sociální konstrukcí homosexuálů jako *obhájců zájmů dětí* se pojí sociální konstrukce homosexuálů jako *obhájců práv dětí*. Stejně jako v v případě předchozí strategie se obhájci snaží propojit negativně konstruovanou skupinu se skupinou s jasně pozitivní konstrukcí – tedy skupinou dětí, které v homoparentálních rodinách žijí.

Nejčastější argumentační strategie odvolávání se na práva, staví na faktu, že homosexuálové nežádají žádná privilegia a zvláštní zacházení: „*Nechceme nic navíc, chceme stejně*“ (Zdeněk Sloboda, *Máte slovo*, 2014)

Zástanci osvojování dětí zdůrazňují, že žádají pouze to, co je v heteroparentálních rodinách považováno za samozřejmé, tedy aby jejich děti nevyrostaly v právním vákuu a nejistotě, ale aby vyrůstaly v právně uznané, ač z části nebiologické rodině.

Obhájci staví svou argumentaci na faktu, že děti ve stejnopohlavních rodinách mají co se lásky a péče týče dva rodiče, právně však pouze jednoho, což je staví do nevýhodné situace. Obhájci zdůrazňují, že sexuální orientace rodičů nesmí být překážkou právní ochrany dětí ve stejnopohlavních rodinách, je tedy nutné stejnopohlavní rodiny nejen respektovat, ale také právně chránit a zaručit rovná práva dětí a stabilitu vzájemných vztahů bez ohledu na homosexuální orientaci rodičů.

„Realitou i v České republice je, že existuje stále více rodin, kde oba rodiče mají stejné pohlaví. Navíc přibývá dětí, které se přímo stejnopohlavním, především lesbickým, pářím rodí. Tyto děti jsou již od svého narození oproti dětem narozeným v heterosexuálních svazcích znevýhodněny, neboť právo jako rodiče neuznává osobu, kterou oni jako svého rodiče přijímají. Právní neuznání nebiologického rodiče přináší dětem i jejich rodičům v životě celou řadu menších i velkých komplikací. Nebiologický rodič nejenže není zákonným zástupcem dítěte, a ačkoli ho obvykle od narození vychovává, není oprávněn rozhodovat o jeho životě ani řešit každodenní věci, jako je omluvenka do školy, rozhodování u lékaře. Nemá ani vyživovací povinnost vůči dítěti. Rodič ani prarodiče dítěte nemají právo na styk s dítětem v případě rozpadu partnerství.(...) Každý z vás, kdo máte děti, si zkuste představit, že nejste právními rodiči svých dětí a navzdory tomu, že byste pro ně udělali úplně všechno na světě, podle práva nejste vůbec nic.“ (Jana Pastuchová, *stenoáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320*, 2016)

„Děti v těchto rodinách mají horší právní postavení než děti v těch takzvaných klasických rodinách. A na to právě ta novela míří. Tedy upravuje práva dětí v těchto rodinách tak, aby například ten druhý z partnerů, který není biologickým rodičem, mohl pečovat plnohodnotně o dítě, aby například měl přístup ke zdravotní dokumentaci, běžně vyzvedávat dítě z školních a předškolních zařízení. Anebo v tom krajním případě, kdy by zemřel například ten biologický rodič, aby tady byl garantován ten vztah k tomu druhému z partnerů, kterého dítě považuje za rovnocenného rodiče, žije s ním v jedné domácnosti, tam, kde spolu bydlí, tak tam má dítě všechny předpoklady k svému dalšímu rozvoji. Tak aby například nedošlo k tomu, že takové dítě, protože doposud nemá s tím druhým partnerem vůbec žádný právní vztah, místo toho, aby zůstalo v těchto podmínkách a žilo tam, kde je zvyklé, tak aby nebylo třeba dáno do ústavní péče, což samozřejmě z pohledu zájmu, nebo chcete-li nejlepšího zájmu dítěte je samozřejmě nesmysl.“ (Jiří Diensbier, ČRo rozhlas, 2016)

8.2.6. Strategie veřejné mínění

Další argumentační strategií obhájců homoparentálního osvojování je odkazování na výsledky výzkumů veřejného mínění, ze kterých je v posledních letech patrný značný názorový posun v oblasti osvojování dětí homosexuály. Obhájci se tak snaží návrh politiky legitimitovat tím, že politika má podporu široké veřejnosti. Fakt, že nadpoloviční většina obyvatelstva souhlasí s adopcí biologického dítěte druhého z partnerů/partnerek, ale mimo to i s adopcí dítěte z ústavní péče, považují za jistý souhlas potenciálních voličů s liberálními hodnotami obhájců. Prostřednictvím strategie jsou tak **homosexuálové** konstruováni jako **lidé společnosti uznávaní**.

„Měsíc za měsícem se ukazuje, že značná část českých poslanců nepovažuje život stejnopohlavních rodin za důležitý. Poslance nepřesvědčila ani 60% podpora české veřejnosti v letošním výzkumu CVVM nebo jednoznačná podpora veřejnosti odborné.“ (Jan Kozubík, Proud, 2016)

„Ukazuje se dlouhá léta, že ten vývoj české společnosti se stále posouvá k větší a větší akceptaci gayů a leseb a jejich práv na zrovnoprávnění vlastně s majoritou. Poslední výzkum CVVM (...) je 60 % a ty výzkumy se dělaly v roce 2014, 2013 a neustále to vychází, že většina české populace již dnes jednoznačně stojí za právy gayů a leseb na osvojení dítěte, dítěte partnera. Není to jenom CVVM, je to například STEM a tak dále, a tak dále (Jan Kozubík, Čro Radiožurnál, Ozvěny dne)

8.2.7. Strategie malá změna

S uvedenou sociální konstrukcí, dle které jsou homosexuálové konstruováni jako **přirozená součást společnosti** se pojí také argumentační strategie *malá změna*. Obhájci upozorňují na fakt, že se stále diskutuje na teoretické rovině nad vhodností osvojování dětí homosexuály, přestože stejnopohlavní rodiny již reálně existují. Upozornují tak na podstatu novely, na to, že nemá vliv na adopci dětí právně volných z ústavní péče, ale pouze na přiosvojení dítěte partnera/partnerky a tedy, že přijetím nové úpravy zákona se pouze dodá právní rámec již existujícímu faktickému stavu ve stejnopohlavní rodině. Nedojde tak k zásadní změně, nebude vytvořena nová realita, ale pouze právně upraven již stávající faktický stav mezi rodiči a dětmi v homoparentálních rodinách, kdy je v současnosti v těchto rodinách v České republice vychováváno více než 900 dětí.

*„Ne všichni pochopili tu podstatu. Je tu boj proti symbolu, že by nám nějakí devianti, protože někteří poslanci to berou jako deviaci, vychovávali děti. Oni nepochopili, že se **jen legalizuje stav, aby se mohlo normálně fungovat tam, kde to jsou děti jednoho z páru.** Ale někomu to prostě stejně nejde přes srdce.“ (Jiří Dolejš KSČM, Echo24.cz, 2014)*

*„**Zákon se vůbec netýká adopci dětí, které jsou v ústavech, ale pouze dětí, které už žijí v rodinách tvořených párem rodičů stejného pohlaví, kdy jeden z toho páru je biologickým rodičem toho dítěte. Čili to je realita, která už v naší společnosti existuje. Tento zákon ji nechce vytvářet. Tento zákon pouze akceptuje realitu a jeho cílem je zajistit, aby děti v těchto rodinách měly stejná práva jako ostatní děti.** (...)Ten zákon doopravdy není o tom, že se ty děti budou brát z ústavů, ale v tomto extrémním případě naopak dítě, které v takové rodině žije, může v tom ústavu skončit, přestože by v té původní rodině i bez toho biologického rodiče mělo ty nejlepší podmínky pro svůj rozvoj.“ (Jiří Diensbier, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)*

Obhájci zároveň dodávají, že nelze očekávat, že by zrušením tohoto omezení došlo k enormnímu nárůstu dětí vychovávaných registrovanými partnery, jelikož možnost osvojení dítěte v rámci registrovaného partnerství zdaleka neznamena, že k němu fakticky dojde. A s tím souvisí také fakt, že odstraněním zákazu by nebyly pominuty práva dítěte a jeho postavení by se nikterak nezhoršilo. Posouzení nejlepšího zájmu dítěte a rozhodnutí o osvojení totiž náleží vždy pouze soudu.

„Práva dětí jsou v tomto zákoně ošetřena tak, že dítě, kterému například zemře jeho jediný biologický rodič, bude moci partner, s kterým je registrován ten stejnopohlavní rodič, si to dítě osvojit. Toto bude probíhat se souhlasem soudu, bude probíhat standardní soudní řízení o osvojení. Bez rozhodnutí soudu se žádné dítě osvojovat druhým partnerem nebude. A děti od dvanácti let věku se k tomu budou moci vyjádřit, protože už to je ta rozumová vyspělost pro to, aby mohly říct svůj názor“ (Jana Černochová ODS Máte slovo, 2013)

8.2.8. Strategie přirozený vývoj společnosti

Argumentační strategie obhájců v podstatě naráží na argumentaci odpůrců o tzv. „salámové metodě“, kdy odpůrci tvrdí, že homosexuálové při vyjednávání o zákonu o registrovaném partnerství slibovali, že registrované partnerství je to jediné co chtějí, a že do budoucna nebudou ze strany gay lesbické komunity přicházet požadavky na rozšíření jejich práv a to zejména v oblasti rodičovství. V opozici k této strategii obhájci argumentují tím, že tehdejší zástupci LGBT komunity s daným zákazem osvojení pro registrované partnery souhlasili, neboť to byla jediná možnost, jak v této oblasti dosáhnout alespoň určitého pokroku, tedy prosazení svazku pro partnery. Zároveň se však staví skepticky k tomu, že ze strany gay lesbické komunity skutečně zazněly sliby, které by zapovídaly požadavky budoucí.

*„Ta situace, která byla v té době, při přijímání zákona o registrovaném partnerství, respektive jeho projednávání poslaneckou skupinou, tak tam ležely dva návrhy. Jeden návrh obsahoval děti, nebo adopce všeobecné dokonce, **poslanci řekli, že pokud se chcete bavit o adopčních právech, tak my odcházíme.** Takže samozřejmě jako to je prakticky se vším, rozhodně se vším v politice všechno je tedy otázkou té doby, kdy se to děje. A v té době se neslibilo, že ty děti nebudou, jenom se pouze jednalo o tom zákoně, který tedy nakonec potom prošel, jak parlamentem, senátem, tak pokud se tady ještě přehlasovávalo veto.“ (Zdeněk Sloboda, Hydepark, 2016)*

Strategií upozorňují na to, že argument o salámové metodě je v podstatě lichý, protože svou podstatou odporuje klasickým demokratickým procedurám a samotnému principu tvorby politiky. Obhájci hovoří o podstatě tvorby politiky, zdůrazňují její dynamičnost a hlavní úkol zákonodárců, což je zejména řešit aktuální problémy, které společnost, případně konkrétní skupiny pálí.

Zdůrazňují, že každý právní předpis je přijímán v určité době a je výrazem kompromisu dané doby. Aktuální situaci tak považují za naprosto přirozený vývoj společnosti.

*„V té době **bylo potřeba vyřešit ty základní práva. Stejně jako u žen. V rámci feminismu nejdříve ženy chtěly mít právo volit, mít právo na majetek, rozhodovat sama za sebe, aby je tatínek nemusel provdávat za nějakého muže, potom přišly další věci. Právo jít pracovat, mít kariéru a tak dále. Podobným vývojem prochází jakkákoli jiná práva, stejně tak i práva sexuálních menšin, gayů leseb**“ (Zdeněk Sloboda, DVTV, 2014).*

*„**To, že se vyvíjí argumentace, řekněme nějakých gay lesbických aktivistů, aktivistek je úplně přirozené, ten vývoj té společnosti se mění, společnost se prostě proměňuje. Takže je samozřejmě logické, že ve chvíli, kdy se v aktuální situaci vyskytuje několik set dětí ve stejnopohlavních rodinách, oni se tam prostě do ní narodili, v drtivé většině případů. Tak je prostě potřeba řešit tu jejich situaci, právě proto, že je důležité dbát na to, aby ty děti měly to stabilní zázemí.**“ (Zdeněk Sloboda, DVTV, 2014).*

*„A když už jsem tady, tak bych si dovilil ještě poznámku k tomu, jestli vytváříme instituty, které zde stovky let předtím ještě nebyly. **Před stovkou, dvěma sty let bylo naprosto nemožné, aby například žena mohla získat vysokoškolské vzdělání, aby se mohlo říct "paní doktorko" nebo něco takového. Připadalo by to také nemožné. Přesto se to změnilo a nepřipadá nám na tom dneska nic divného. Nebojme se toho takovéhle tradice měnit** (Jiří Zlatuška, stenozáznam z projednání NZRP Sněmovní tisk 320, 2016)*

9. Závěry

Hlavním cílem práce je za využití poznatků teoretického přístupu SKCP porozumět procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování v celé komplexnosti. Na základě teoretického přístupu se práce snaží odpovědět na otázku: proč má rodinná politika v osvojování dětí homosexuály, respektive registrovanými partnery negativní charakter v tom smyslu, že je zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě a vytvořit tak plnohodnotnou rodinu? A tedy proč je návrh politiky (*policy design*), směřující k odstranění nerovného postavení rodičů a dětí v těchto rodinách v současné době méně úspěšný, než *status quo* prosazovaný skupinou odpůrců?

Ukázali jsme si, že přestože došlo k uznání problému nerovného postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách již v letech minulých na národní, ale i na úrovni mezinárodní, tak k reálné komplexní změně *policy designu* homoparentálního osvojování stále nedochází. Jediným pokrokem v oblasti homoparentálního osvojování je odstranění diskriminačního §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství Ústavním soudem, kdy tento paragraf zcela iracionálně znemožňoval po dlouhých deset let registrovaným homosexuálům individuálně osvojit dítě právně volné, z ústavní péče, přestože neregistrovanému homosexuálnímu jedinci osvojit umožněno bylo.

Nicméně snaha o zrovnoprávnění homoparentálních rodin prostřednictvím novelizace zákona o registrovaném partnerství se na zákonodárné půdě nesešla s kladnou odezvou ze strany politických představitelů, naopak vyvolala v Poslanecké sněmovně v červnu 2016 velmi bouřlivou a kontroverzní reakci, která zapříčinila přerušení projednání novely zákona. Od té chvíle poslanecká i vládní novela zákona o registrovaném partnerství umožňující přiosvojení biologického dítěte partnera/partnerky a upravení právních vztahů mezi partnery a jejich dětmi, prakticky uvízla na „mrtvém bodě“ mezi tlakem aktivistických skupin a značnou neochotou politických představitelů vést diskuzi o kontroverzním tématu. Zařazení novely zákona jako pevného bodu na téma jednání Poslanecké sněmovny je tak poslanci opakovaně odkládáno.

V rámci veřejného mínění a současného nastavení politiky navíc dochází k paradoxní situaci, po rozhodnutí Ústavního soudu může registrovaný partner, gay či lesba individuálně osvojit dítě z ústavní péče, naopak přiosvojení biologického dítěte registrovaného partnera/partnerky, které má z výzkumů veřejného mínění dlouhodobě podporu veřejnosti, je v našem právním řádu stále nepřipustné.

Jak jsme již naznačili, záměrem této práce je optikou přístupu SKCP porozumět procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování jako celku, porozumět jednotlivým perspektivám, názorům, významům či motivům jednání klíčových aktérů, kteří spoluutváří veřejnou politiku vůči homosexuálům.

Mezi základní hypotézy přístupu přitom patří, že sociální konstrukce a moc cílové skupiny ovlivňuje návrh politiky (*policy design*) ve vztahu k ní. Od sociální konstrukce a politické moci se odvíjí také používané politické nástroje, pravidla a zdůvodnění politik ve vztahu k jednotlivým populacím. Cílovým skupinám tak plynou buď výhody (*benefits*) či tresty (*burdens*). Prostřednictvím veřejné politiky (*policy designu*) je tak cílovým skupinám a celé společnosti zasílána zpráva (*message*), které chování je správné, které špatné a kteří občané si podporu zaslouhují a kteří ne. Politiku, která přerozděluje *výhody* pouze pozitivně konstruovaným skupinám a naopak *zátěže* těm s horší sociální konstrukcí, označujeme za *degenerativní*, taková politika má zpětně negativní vliv na rovnost ve společnosti, sociální spravedlnost a v neposlední řadě i podmínky demokracie. Design politiky má také následný vliv na jednání cílových populací, především jejich identitu a občanskou participaci (*feed forward*). Veřejná politika však zároveň poskytuje prostor pro změnu sociálních konstrukcí, přičemž základním předpokladem změny konstrukce skupiny a tedy i postavení a přístupu k moci je změna uvažování o cílové populaci způsobená posunem v myšlení, změně stěžejních hodnot a chápání světa, v ideální případě podpořená argumentací politických elit. Stěžejní roli tedy hrají obhájci (*advocates*) a odpůrci (*opponents*) osvojování dětí stejnopohlavními páry a jejich argumentační strategie, které soupeří s jinými strategiemi při vyjednávání hranic sociálních konstrukcí. Je tedy patrné, že sociální konstrukce populace přímo ovlivňuje tvorbu *policy designu* vůči skupině, na stranu druhou je však nutné zmínit, že také zvolený *policy design* má zásadní vliv na sociální konstrukci skupiny (Schneider, Ingram, 1997, s. 66-81, Schneider, Ingram, 2005).

Cílem výzkumné části práce je tedy *identifikovat* sociální konstrukce homosexuálů a strategie vyjednávání hranic těchto konstrukcí, používané jednotlivými aktéry v politickém diskurzu a *zkoumat* jaký vliv má diskurz na veřejnou politiku, zda udržuje *status quo*, udržuje vztahy dominance a moci, tedy potvrzuje nerovnost a rozdílné postavení skupin, o nichž se vyjadřuje či přispívá ke změně.

Na následujících řádcích se tedy pokusíme odpovědět na následující výzkumné otázky: **Jaké sociální konstrukce převládají v politickém diskurzu o homosexuálech v oblasti homoparentální politiky? A jaké argumentační strategie vyjednávání hranic těchto konstrukcí jsou používány aktéry ve snaze prosadit rozdílné návrhy homoparentální politiky?**

Odpůrci homoparentálního osvojování se snaží zhoršit sociální konstrukci homosexuálů za účelem zachování stávající úpravy zákona o registrovaném partnerství, která znemožňuje společné osvojení registrovanými partnery a přisvojení dítěte partnera/partnerky. *Obhájci* se naproti tomu snaží zlepšit konstrukci homosexuálních jedinců a párů a proměnit tak politický risk, spočívající ve vyjednávání výhod pro znevýhodněné skupiny – v politickou příležitost.

Argumentační strategií *rozměňování hodnot tradiční rodiny* se *odpůrci* snaží o zhoršení konstrukce homosexuálů tím, že je vykreslují jako *ničitele tradičních hodnot* v tom smyslu, že stejnopohlavním rodičovstvím prolamují a znehodnocují osvědčený model tradiční rodiny, tvořené otcem a matkou a dětmi a narušují tak přirozený řád společnosti. *Obhájci* v opozici *odpůrcům* argumentační strategií *rozmanitost rodiny* konstruují homosexuály jako *přirozenou součást společnosti*, poukazují na realitu v České republice, kterou je různorodá rodina. Zdůrazňují, že model tradiční rodiny není jediný správný a univerzální model a neměl by tedy představovat normu, na úkor které jsou posuzovány ostatní formy rodinného soužití.

Strategie *odpůrců* se úzce pojí s argumentační strategií *homosexualitou proti přírodě*, která konstruuje homosexuálně orientované jako *hříčky přírody*, *odpůrci* vyzdvihují zejména biologickou, reprodukční funkci rodiny, která dělá rodinu rodinou v pravém slova smyslu, neschopnost reprodukce je tak dle *odpůrců* automaticky vylučuje z práva dítě osvojit a vytvořit plnohodnotnou rodinu. Je však nezbytné poznamenat, že argumentační strategie neposkytuje dostatečnou oporu, například u adopce se jedná téměř výhradně o heterosexuální páry, které vlastní děti často mít nemohou a přesto jim není nemožností reprodukce a priori upírán status rodiny. A samozřejmě také gayům a lesbám není odlišnou sexuální orientací znemožněna reprodukce, fyzicky tedy homosexuálové děti mít mohou stejně jako heterosexuálové.

Další argumentační strategie *odpůrců a obhájců* se pojí se skupinou *závislých* dětí, které v gay lesbických partnerstvích žijí, případně by žít do budoucna mohly. Argumentační strategií *odpůrců práva rodičů nad zájmy dětí* se snaží zhoršit konstrukci homosexuálů tím, že je vyobrazují jako *lhostejné k zájmům dětí*, předpokladem je myšlenka, že děti mají základní právo na matku a otce, toto právo je jim pak ve stejnopohlavní rodině upřeno. Naproti tomu *obhájci* strategií *kvality rodiče nad orientací* zdůrazňují nepodstatnost sexuální orientace pro posouzení rodičovských schopností. Gay lesbičtí rodiče jsou tak skrze skupinu dětí vyobrazeni jako *kvalitní, milující rodiče*, kteří stejně jako páry heterosexuální dokážou dětem poskytnout stabilní prostředí. Argumentační strategii obhájci podporují odkazováním na expertní zjištění, tedy *odborné výzkumy* zabývající se vlivem stejnopohlavních rodičů na blaho dětí, které shodně došly k závěru, že neexistují žádné relevantní odborné poznatky, které by vedly k domněnce, že stejnopohlavní pár může mít negativní vliv na vývoj dítěte.

Následující strategie *odpůrců* dává rovnítko mezi homosexuály a *devianty*, gayové a lesby jsou tak prostřednictvím strategie *homosexualita rodičů jako hrozba pro dítě* konstruováni jako lidé, kteří žijí promiskuitním životem, holdují alkoholu, případně drogám a nejsou vhodni pro výchovu dětí. Odpůrci argumentují také možnou *stigmatizací dítěte* kvůli homosexuální orientaci rodičů, jsou přesvědčeni, že rodinné uspořádání dětí v homoparentálních rodinách může způsobit vyloučení dítěte z kolektivu, případně argumentují tím, že se dítě může stát terčem posměchu a jiných negativních reakcí ve svém okolí. *Odpůrci* tak zhoršují konstrukci homosexuálů, kteří jsou vyobrazeni jako *sobečtí rodiče*, kterým nezáleží na tom, že by jejich děti byly vystaveny šikaně. *Odpůrci* tak argumentační strategií „*přesouvají zodpovědnost za předsudky společnosti z původce homofobických názorů zpět na jejich oběti, tj. homosexuály samotné.*“ (Sokolová, 2004, s. 93). Prostřednictvím argumentační strategie „*přirozené*“ *komplementarity* odpůrci homosexuály vykreslují také jako *horší rodiče*, než jsou páry heterosexuální a to z toho důvodu, že nejsou schopni ve stejnopohlavní domácnosti zajistit vzory druhého pohlaví. Strategie odpůrců vychází z toho, že ženy a muži mají stejné vlastnosti, ze kterých následně plynou neměnné ženské (mateřské) a mužské (otcovské) role. V homoparentální rodině chybí interakce obou pohlaví/rolí, což bude mít negativní vliv na vývoj dítěte.

Naproti tomu argumentační strategie *obhájců nejlepší zájem dítěte* konstruuje homosexuály jako *obhájce zájmů dětí*, sledování nejlepšího zájmu dítěte pro *obhájce* znamená poskytnout dítěti právní ochranu a umožnit mu tak vyrůstat ve stabilní, fungující, milující rodině - to bez ohledu na sexuální orientaci svých rodičů.

Homosexuálové jsou také konstruováni jako *obhájci práv dětí*, *obhájci* staví svou argumentaci na tom, že sexuální orientace rodičů nesmí být překážkou právní ochrany dětí ve stejnopohlavních rodinách, zdůrazňují tak nutnost zaručit rovná práva dětí bez ohledu na homosexuální orientaci rodičů.

Závažnost problematiky a nerovné postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách je prostřednictvím argumentačních strategií *odpůrců* popírána a přehlížena jako zástupný problém. Homosexuálové jsou prostřednictvím strategie *nadbytečnost právní úpravy* konstruováni jako *nečestní bojovníci za svá práva*, která nejsou potřeba. *Odpůrci* považují právní úpravu za zbytečnou a argumentují tím, že je možné situaci řešit za stávajících právních podmínek, případně běžnou soudní praxí. Zároveň jsou tak homosexuálové a děti v těchto rodinách konstruováni jako *neviditelná menšina*, která není hodna legislativní podpory státu. Naproti tomu se *obhájci* prostřednictvím argumentační strategie *veřejné mínění* snaží návrh politiky legitimovat tím, že má širokou podporu veřejnosti. Prostřednictvím strategie tak popírají konstrukci neviditelné menšiny a naopak homosexuální jedince a páry konstruují jako skupinu, která je *společností uznávaná*.

Konstrukce homosexuálů je navíc prostřednictvím argumentační strategie *salámová metoda* zhoršena tím, že jsou jako skupina obviňováni z nedodržení svého slibu v podobě vyloučení adopcí, který měli dát při schválení zákona o registrovaném partnerství. Zároveň *odpůrci* prostřednictvím strategie varují před dalšími požadavky, které budou do budoucna přicházet a to především v podobě osvojování dětí z ústavní péče - což má v naší společnosti dlouhodobě menší podporu. V opozici k této strategii *obhájci* upozorňují na to, že argument o *salámové metodě* odporuje klasickým demokratickým procedurám a samotnému principu procesu tvorby politiky. Požadavek na rozšíření práv na poli osvojování tak považují za naprosto *přirozený vývoj společnosti*. S uvedenou sociální konstrukcí, dle které jsou konstruováni homosexuálové jako *přirozená součást společnosti* se pojí také argumentační strategie *malá změna*, *obhájci* tak zdůrazňují podstatu novely a upozorňují, že přijetím nové úpravy zákona se pouze dodá právní rámec již existujícímu faktickému stavu ve stejnopohlavní rodině.

Na základě uvedených sociálních konstrukcí a argumentačních strategií se pokusíme na následujících řádcích v souladu s teorií SKCP zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: **Proč má rodinná politika v osvojování dětí homosexuály, respektive registrovanými partnery, negativní charakter v tom smyslu, že je zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě?**

A proč je tedy návrh politiky prosazovaný odpůrci, který spočívá v zachování statu quo, tedy v zachování nerovného postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách v současnosti úspěšnější?

Na počátku práce jsme v závislosti na typologii Schneider a Ingram (1993, s. 335-337, Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 102-104) heterosexuální jedince a páry, tradiční rodinu označili za skupinu **zvýhodněných** disponující pozitivní sociální konstrukci, jejichž zájmy hájí přirozeně také političtí představitelé, kteří usilují o politický zisk a uznání ze strany veřejnosti, tedy svých potencionálních voličů. A naopak zátěže nebo nepřímou podporu směřují na skupiny s horší konstrukcí, protože jejich přímá podpora by představovala politický risk, obzvláště v situaci před volbami. Homosexuální jedince a páry ve vztahu k osvojování dětí jsme označili za **devianty**, tedy skupinu s nízkou mocí a negativní sociální konstrukcí. Nicméně jak jsme uvedli v kapitolách předchozích, skupiny se mohou v průběhu času mezi kategoriemi přesouvat, přičemž základním předpokladem pro změnu sociální konstrukce a tedy i společenského postavení a přístupu k moci je změna uvažování o cílové populaci způsobená posunem v myšlení, změně stěžejních hodnot a chápání světa. Pokud tedy lidé sociální konstrukce přestávají akceptovat, věřit v ně a brát je jako samozřejmost, začínají se postupně měnit (Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 106).

V našem případě k určité změně sociální konstrukce dochází od roku 2014, posun ve výsledcích veřejného mínění nastal tedy právě v době předložení novely zákona o registrovaném partnerství, od té doby se podpora osvojení dítěte partnera/partnerky zvyšuje každým rokem, v roce 2016 to bylo 61 % (v roce 2015 59 %, v roce 2014 57 %). U osvojení dítěte z ústavní péče navíc čísla z roku 2016 historicky poprvé převýšila počet odpůrců, pro adopci se vyslovilo celých 48 % (CVVM, 2016).

Cílová skupina tak balancuje na pomezí populace **závislých** – disponují ze strany veřejnosti pozitivní sociální konstrukcí, kdy podpora homoparentálního osvojení každým rokem stoupá, ale zároveň politickou mocí, která není dostatečně silná na to, aby byli schopni prostřednictvím zákonodárského procesu prosadit celkovou systematickou změnu designu politiky ve formě novelizace zákona o registrovaném partnerství - a populace **uchazečů**, tedy skupiny s negativní konstrukcí, která je jim připisována především politickými představiteli, nicméně disponující mocí alespoň tak velkou, že jsou schopni nepřímo, tedy nikoliv prostřednictvím volených zástupců v rámci zákonodárského procesu – ale naopak soudní žalobou, tzv. „*sub rosa*“ „skrytě“ – získat benefity.

A to v našem případě v podobě odstranění již několikrát zmiňovaného diskriminačního §13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství Ústavním soudem. Výhody pro uchazeče jsou navíc poskytovány převážně v omezeném rozsahu, což se potvrzuje na rozhodnutí Ústavního soudu, který zrušil v souladu s ústavním pořádkem České republiky a mezinárodními dokumenty iracionální a diskriminační paragraf, tak aby nedocházelo k přímé diskriminaci, nicméně novela zákona, která by pomohla vyřešit situaci téměř 1000 dětí ve stejnopohlavních rodinách je stále odkládána.

Tento stav odpovídá tzv. „*zákonu malé změny*“, který vyzoroval již zmiňovaný Kees Waaldjik, Waaldjik tvrdí, že: „legislativní změny vůči homosexuálům budou uzákoněny jen tehdy, je-li dopad legislativní změny zmenšen nějakou jinou malou legislativní změnou, která naopak potvrzuje zavržení homosexuality (přijetí zákona o registrovaném partnerství s explicitním zákazem adopcí pro stejnopohlavní páry (13 odst. 2 ZRP) nebo je-li změna v konečném důsledku malá“, tedy odstranění diskriminačního paragrafu, jehož reálný dopad však nebude nijak velký, protože v praxi se k individuální adopci z díky zákona přistupuje jen velmi výjimečně (Waaldjik, 2002, s. 156).

Ani tato strategie se však nedá v konečném důsledku považovat za příliš účinnou, právě kvůli svému „latentnímu“ charakteru, který nepřináší reálný efekt na změnu předsudků a stereotypů a ochotu přijmout další požadavky na zrovnoprávnění stejnopohlavních rodin, ve formě přijetí novely zákona o registrovaném partnerství, která je jak poslanecká, tak vládní, zákonodárci stále odsouvána do pozadí a bagatelizována jako zástupný problém.

Skutečnost, že novela zákona byla opakovaně předložena jako poslanecká i jako vládní, a má navíc podporu široké veřejnosti - nicméně nebyla přijata, nás přivádí k tomu, že v české společnosti existuje diskurz směřující k pozitivnější sociální konstrukci, ale stále není tolik silný na to, aby vytvořil dostatečné podmínky pro zavedení *benefitní politiky* pro homosexuály, respektive registrované partnery.

Pokud je tedy přijetí novely zákona o registrovaném partnerství prosazující přiosvojení biologického dítěte partnera/partnerky chápáno jako určitý *benefit* vůči skupině stejnopohlavních párů, mohou pak události nedávné doby v podobě odmítnutí zařazení novely jako pevného bodu na program jednání Poslanecké sněmovny značit, že diskurz obhájců a jejich sociální konstrukce formované prostřednictvím argumentačních strategií v současnosti neposkytují dostatečně silnou oporu vůči negativním konstrukcím a strategiím *odpůrců*.

Jak jsme si ukázali, argumentační strategie, které používají *odpůrci* často neposkytují dostatečnou oporu a jsou poněkud logicky nekonzistentní, navíc nejsou narozdíl od strategií *obhájců* podloženy odbornými výzkumy ani empirickými daty. I přes všechny tyto nedostatky je však návrh politiky *odpůrců*, tedy zachování stávajícího stavu, v současné době úspěšnější než návrh politiky *obhájců*, který spočívá v odstranění nerovného postavení homoparentálních a heteroparentálních rodin.

Hlavním důvodem je to, že *odpůrci* využívají pozitivní konstrukce a politické moci zvýhodněných - heterosexuálních jedinců a párů, respektive manželů – a zhoršují tak konstrukci cílové skupiny homosexuálů tím, že je konstruuje jako její hrozbu, jako ničitelské tradice rodiných hodnot, kteří svými požadavky rozměňují osvědčený model tradiční rodiny, tedy matky otce a dětí, což v důsledku přinese rozklad nejen tradiční rodiny, ale celé společnosti, která stojí na základní premise muže a ženy a jejich možnostech přirozené reprodukce. Je tedy zjevné, že se *odpůrci* snaží především útočit na dominantní společenské představy, které jsou založené na heteronormativě, která heterosexuality jakožto normu konstruuje jako tu jedinou správnou a přirozenou formou lidské sexuality (Martin, 2009). A která je považována za jednu z nejsilnějších normativních institucí naší kultury, která vytváří ve společnosti hluboce sdílené přesvědčení, že pouze svazkem dvou osob opačného pohlaví vzniká skutečná rodina (Topinka et al., 2009).

Nejmocnější zbraní názorů *odpůrců* je tak skutečnost, že je není nutné podkládat odbornými empirickými důkazy či logickým vysvětlením, protože dopadají na úrodnou půdu většinových představ o tom, co je „ideální“ rodina a o tom, jak vypadá ideální prostředí pro výchovu dětí, neboť „heterosexuální většina se z pouhého početního vyjádření stává v tomto kontextu měřítkem pravdivosti a normality“ (Sokolová, 2004, s. 94).

Pochybnosti o vhodnosti osvojení stejnopohlavními páry tak vychází především z ideového, hodnotového, případně náboženského a politického přesvědčení účastníků diskurzu, které staví na ideálu tradičních hodnot. Výsledný design politiky je tak formován především převažující „ideologickou“ většinou. V pozadí diskurzu tak nestojí jen hodnoty a ideje, ale také politické zájmy. Není tak žádnou náhodou, že nejostřeji se proti stejnopohlavnímu rodičovství vymezují zejména strany konzervativní, především KDU ČSL, ale také TOP 09 a ODS a snaží se tak společnost vehementně „strašit“ „prolomením přirozeného řádu společnosti“. Zdá se tedy, že právě sledování politických zájmů výrazným způsobem pomáhá dotvářet postoj vůči homoparentálnímu osvojování.

Jak jsme si uvedli v kapitolách předchozích, veřejné mínění společnosti se oproti rokům minulým značně posunulo ve směru liberalizace. Pozitivnější naladění společnosti tak vedlo k tomu, že se například výrok poslankyně Nytrové (ČSSD) o uzákonění znásilňování dětí homosexuály: „*Homosexuálové se budou snažit zrealizovat sex s dětmi*“, který vznesla v poslanecké sněmovně při projednání novely zákona, setkal s velkou vlnou nevole.⁶²

Veřejné mínění společnosti a podpora osvojování dětí stejnopohlavními páry tak tlačí *odpůrce* k využívání jiných argumentačních strategií než je báze cílové skupiny. Závažnost situace ve stejnopohlavních rodinách je tak prostřednictvím argumentačních strategií *odpůrci* popírána a přehlížena jako zástupný problém. Konstrukce homosexuálů je tak zhoršena, *odpůrci* je označují za *nečestné bojovnyky za svá práva*, která nejsou potřeba a zároveň jako *neviditelnou menšinu*, jejíž situace není hodna legislativní podpory státu. Naopak je jejich konstrukce ještě více zhoršována argumentací, že jsou takto zvýhodňováni na úkor jiných lépe konstuovaných skupin - v našem případě rodičů a dětí, které žijí v rodinách heterosexuálních, jejichž problémy jsou tak kvůli „pseudo minoritním problémem“ odsouvány do pozadí.

Případně *odpůrci* využívají pozitivní konstrukce skupiny *závislých* dětí. Z pohledu teorie SKCP úspěšná argumentační strategie *odpůrců* staví na možné *stigmatizaci dítěte* kvůli homosexuální orientaci rodičů, *odpůrci* tak „*přesouvají zodpovědnost za předsudky ze skupiny zvýhodněných – většinové společnosti, tedy z původce homofobických názorů zpět na jejich oběti, tj. homosexuály samotné*“ (Sokolová, 2004, s. 93), čímž v podstatě reflektují také jisté obavy společnosti.

Dle výzkumu společnosti STEM z roku 2015 se celých 34 % populace domnívá, že děti homosexuálních rodičů jsou častěji oběťmi šikany (proti je 25 % populace, zbytek nedokáže na otázku odpovědět) (STEM, 2015). Dále například dle výzkumu společnosti Eurobarometr (2012) se 23 % české populace domnívá, že diskriminace na základě sexuální orientace je rozhodně a 67 % spíše rozšířená. Dohromady se tedy jedná o 90 % populace, která tak vyjadřuje nedůvěru v českou společnost, respektive důvěru v to, že je společnost diskriminující nebo homofobní (Sloboda, 2016, s. 48).

⁶² ČSSD se od výroků poslankyně Nytrové distancovalo: „*Naprosto se distancuji od názorů poslankyně Nytrové. Mě by si přestoupit do jiné strany (Michaela Marksová, ČSSD), „Byl to naprosto nepochopitelný výstup, snůška nesmyslů a urážlivých informací z nějakých pochybných zdrojů. Byly to homofobní nenávisťné výroky, které jsou zcela nepřijatelné“ (Jiří Diensbier, ČSSD) „Její výroky jsou nepřijatelné a jdou proti hodnotám, na kterých stojí sociální demokracie“ (Jan Hamáček, ČSSD) (Novinky, 2016)*

Také strategie „přirozené“ komplementarity“, tedy nedostatečného zastoupení genderových vzorů v domácnosti je z pohledu SKCP úspěšná z toho důvodu, že do značné míry odráží mínění společnosti, podle výsledků průzkumu veřejného mínění STEM z roku 2015 se celých 44 % osob vyjadřuje tak, že chybí dětem dvou matek či dvou otců potřebný mužský či ženský vzor, pouze 28 % dotázaných si to nemyslí (STEM, 2015).

Argumentační strategie *obhájců* navíc neposkytují dostatečně silné pozitivní konstrukce homosexuálů, které by představovaly alternativu k silné negativní konstrukci, která je předkládána *odpůrci* homoparentálního osvojování. Argumentace *obhájců* tak není dostatečně silná na to, aby ji bylo možné převtělít do prosazení novely zákona.

Jak jsme si ukázali, obhájci prostřednictvím argumentačních strategií dokládají na základě odborných zjištění, že děti ve stejnopohlavních rodinách prospívají srovnatelným způsobem jako děti v rodinách heteroparentálních, podle teorie SKCP však odborný diskurz při prosazení konkrétní politiky či opatření není tak relevantní jako diskurz politický. Schneider a Ingram (2005) zmiňují důležitý fakt, a tedy, že vědecký důkaz postavený na biologickém základě existence různých forem sexuality sice poskytuje racionální zdůvodnění pro argumentaci, že žádný typ sexuální orientace nemůže být označený za „normální“ a proto by žádný typ sexuální orientace neměl být veřejnou politikou privilegovaný. Nicméně autorky poznamenávají, že i když se toto tvrzení zdá být pro veřejnou politiku slibné, skutečnost ukazuje, že ani tento argument „neplní slib rovných práv gayů a leseb“. Schneider a Ingram tak upozorňují, že pokud jsou negativní sociální konstrukce dlouhodobě legitimované designem politiky je vliv expertů a vědeckých zjištění značně oslaben, kvůli zakořeněným stereotypům tak nejsou odborné výzkumy politiky reflektovány (Schneider, Ingram, deLeon 2007, s. 109 - 113).

Tento fakt si můžeme ilustrovat také na výroku Petra Hájka, který znevažuje expertní zjištění tím, že tvrdí, že „ *problém přece není odborný, ten problém je lidský ve své podstatě, je to problém zásadně filozofický, je to problém etický, je to problém civilizační*“ (Petr Hájek, *Máte slovo*, 2013)

Dále také argumentační strategie, které používají *obhájci* s cílem ospravedlnit homoparentální osvojování představují zejména strategii nepřímé podpory a to skrze lépe konstruovanou skupinu *závislých* dětí, které v těchto rodinách žijí, které tak konstruují jako znevýhodněné potýkající se s problémem nedostatečné právní úpravy a životem v právním vákuu a to pouze kvůli odlišné sexuální orientaci rodičů a diskriminace ze strany státu na základě ní.

Návrh politiky *obhájců* tak není v české společnosti v současnosti úspěšný, jelikož je spojený s otázkou rozšíření práv homosexuálů - zpřístupnění přiosvojení registrovaným partnerům, tedy možnosti, která je v současnosti otevřena výlučně párům heterosexuálním, tedy skupině *zvýhodněných*. Tento fakt se *obhájci* homoparentálního osvojování snaží prosazovat spíše „skrytě“, spojováním cílové skupiny s právy dětí, které v těchto rodinách žijí a trpí nedostatkem právní jistoty. Z pohledu přístupu SKCP tato strategie obhájců však není úspěšná, jelikož zamlžuje reálné příjemce benefitů – homosexuály, respektive registrované partnery. Návrh policy designu prosazovaný *obhájci* navíc posouvá sociální konstrukci *odpůrců* z pozitivní na negativní (určují právní ochranu dětí v závislosti na sexuální orientaci rodičů). A také snahy o změnu nastavení politiky a zrovnoprávnění homoparentálních rodin, zhoršují v neposlední řadě sociální konstrukci jak tradiční rodině, jejíž dosavadní výsadní postavení relativizují, ale i většinové společnosti, která je tak konstruována jako homofobní. Přijetím novely zákona a uznání problému by tak aktéři, včetně majoritní společnosti, museli v podstatě uznat, že nereflektují rovnost všech bez ohledu na sexuální orientaci a naopak záměrně produkují nerovné postavení jak homosexuálům, respektive registrovaným partnerům, tak *závislým* dětem, které v těchto rodinách žijí, čímž negativně ovlivňují sociální spravedlnost a podmínky demokracie.

Argumentační strategie a konstrukce *obhájců* jsou tedy neúčinné, protože v konečném důsledku neovlivňují změnu designu politiky homoparentálního osvojování. Skupina *zvýhodněných*, heterosexuální jedinci a páry, respektive manželé s pozitivní sociální konstrukcí a politickou mocí tak i nadále zůstávají jediným příjemcem *benefitní politiky*. Diskurz má tak na veřejnou politiku vliv v tom smyslu, že udržuje status quo, udržuje vztahy dominance a moci a potvrzuje nerovnost a rozdílné postavení homoparentálních a heteroparentálních rodin.

Design politiky tak i nadále staví homoparentální rodiny do paradoxní situace, kdy oběma partnerům stanoví povinnost účastnit se na výchově dětí, se kterými sdílí společnou domácnost, ale zároveň je nebiologickým, sociálním rodičům odepřena možnost svůj vztah k těmto dětem právně ošetřit (Polášková, 2009, s. 34). Designem politiky jsou tak duhové rodiny i nadále uznávány jen na straně svých povinností, nikoliv na straně práv.

A tak kromě legislativních překážek, které dětem znemožňují dosáhnout na stejné právní jistoty jako mají děti z heteroparentálních rodin, podporují ve společnosti také mýty, negativní stereotypy a předsudky, které vedou k tomu, že rodiče a zejména také samotné děti jsou nuceny na denní bázi čelit zbytečnému zpochybňování svého odlišného rodinného uspořádání (Kutálková, 2015, s. 64).

Na závěr můžeme dodat, že *obhájci* a *odpůrci* se zároveň v jednom bodě částečně shodnou, a to zejména v otázce nejlepších zájmů dětí. Mezi skupinami *odpůrců* a *obhájců* by tak mohl nastat konsenzus, protože ve své podstatě obě hájí ty stejné hodnoty, což je stabilní rodina. Tuto skutečnost shrnuje Sloboda, který tvrdí, že:

„Konzervativní hodnoty jsou o rodině, vzájemnosti a podpoře. To, že gayové a lesby vytvářejí rodinné jednotky, kde pečují o děti a chtějí si být vzájemnou oporou úplně stejně jako různopohlavní páry, je vlastně velmi silnou konzervativní hodnotou. Tito lidé tak velebí koncept rodiny v tradiční podobě“ (Zdeněk Sloboda, Čro Plus, 2017)

Teoretické východisko SKCP ve spojení s diskurzivní analýzou tak můžeme považovat za vhodné pro zodpovězení výzkumných otázek práce, přístup SKCP nám pomohl přinést podrobnou charakteristiku cílové skupiny homosexuálů a pomohl tak k osvětlení vztahu mezi sociální konstrukcí a designem politiky. Přispěl tak ke zdárnějšímu porozumění současné podoby politiky homoparentálního osvojování, především pak objasnění různých názorů, postojů a perspektiv aktérů k tomuto bezpochyby kontroverznímu tématu. Přístup tak pomohl ukázat, jak komplikované je získat výhody pro skupiny, které nemají jasně pozitivní sociální konstrukci o to více v případech, kdy proti nim jako hlavní odpůrci stojí skupiny s jasně pozitivní konstrukcí, která je navíc hluboce zakořeněná tradičním vnímáním rodiny.

Doufáme, že tato práce přispěla k rozšíření poznatků o procesu tvorby veřejné politiky a jejím vlivu na postavení gay lesbické menšiny ve společnosti. Práce tak poskytuje ucelený vhled do kontroverzní problematiky osvojování dětí homosexuály, která je v našem prostředí jen velmi málo probádaná, umožňuje tak lepší orientaci v problematice a může sloužit jako podklad pro budoucí vědecké bádání.

10. Použitá literatura

Primární literatura:

1. A statement of American Academy of Pediatrics, 2002. *Coparent or Second-Parent Adoption by Same-Sex Parents Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health*. [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: www.cpa.ca/docs/File/Position/SameSexMarriagePositionStatement-October2006.pdf
2. American Academy of Pediatrics. Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family, 2002. *Coparent or Second-Parent Adoption by Same-Sex Parents*. [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://pediatrics.aappublications.org/content/109/2/339.full>
3. BEŇOVÁ, Kateřina, 2007. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR. [cit. 2017-05-02]. ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/ANALYZA_final.pdf
4. BRAUN, V., CLARKE, V., 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2). pp. 77-101. ISSN 1478-0887. Dostupné z: <http://eprints.uwe.ac.uk/11735>
5. Brief of American Psychological Association, The California Psychological Association, The American Psychiatric Association, and the American Association for Marriage and Family Therapy, 2010. [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: cdn.ca9.uscourts.gov/datastore/general/2010/10/27/amicus29.pdf
6. BUREŠOVÁ, Kateřina, 2013. *Homoparentalita v aspektech práva*. [online]. Rigorózní práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 159 s. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/422123/pravf_r/
7. CVVM, 2005. *Češi jsou vůči sňatkům a registrovanému partnerství homosexuálů vstřícnější než Poláci, Maďaři a Slováci* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3261/f3/100533s_ov51128.pdf
8. CVVM, 2007. *Češi o některých právech homosexuálních párů* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3421/f3/100694s_ov70607.pdf

9. CVVM, 2008. *Češi o některých právech homosexuálních párů* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3520/f3/100796s_ov80606.pdf
10. CVVM, 2009. *Jak jsme na tom s tolerancí?* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3623/f3/100899s_ov90422.pdf
11. CVVM, 2014. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7261/f3/ov140711b.pdf
12. CVVM, 2013. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2013* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7023/f3/ov130604.pdf
13. CVVM, 2015a. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2015* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7395/f3/ov150624.pdf
14. CVVM, 2015b. *Tolerance k vybraným skupinám obyvatel – únor 2015* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7358/f3/ov150316.pdf
15. CVVM, 2016. *Naše společnost: Postoje veřejnosti k právům homosexuálů* [online]. Tisková zpráva. Praha: CVVM/Sociologický ústav AV ČR [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7579/f3/ov160725.pdf
16. ČSÚ, 2011. *Sčítání lidu, domů a bytů* [online]. Praha: Český statistický úřad. [cit. 2017- 04-15]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30261>

17. ČSÚ, 2013. *Partnerské vztahy osob stejného pohlaví v České republice a v Evropě* [online]. Tisková zpráva. Praha: Český statistický úřad [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20533820/csav102413opr.pdf/952872bd-1745-4ce0-a21b-c30bbc03ef47>
18. ČSÚ, 2015. *Zaostřeno na ženy, na muže* [online]. Tisková zpráva. Praha: Český statistický úřad [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zaostreno-na-zeny-a-muze-2015>
19. EUROBAROMETR, 2012. *Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012.* [online]. Report. Brusel: Evropská komise. [cit. 2017- 04-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf
20. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA a BOUČKOVÁ, Pavla, 2008. *E.B.v. Francie: Je odmítání adopce homosexuálním jednotlivcům diskriminační?: soudní rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 1. 2008, spis E.B. versus Francie (stížnost č. 43546/02).* Jurisprudence, **17**(2), s. 40-52. ISSN: 1802-3843.
21. EVS (European Value Survey), 2008. *Evropský výzkum hodnot – ČR.* [online]. (data analyzována v prostředí NSSTAR Českého sociálněvědního datového archivu. [cit. 2017- 04-15]. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index/en/nesstar/-SDA.c.nesstar/-esky.d.1/V-zkumy-hodnot.d.53/Evropsk-v-zkum-hodnot-R-2008/fStudy/CSDA00086>
22. HÁJKOVÁ, Radka, 2014. *Homoparentalita z pohledu gay a lesbické komunity* [online]. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 107 s. Vedoucí práce PhDr. Marek Kolařík, Ph.D. [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/vf1449>
23. HEJZLAROVÁ, Eva, 2012. *Samoživitelství jako veřejněpolitický problém: vymezení problému různými aktéry a návrh politiky* [online]. Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 158 s. Vedoucí práce Prof. PhDr. Arnošt Veselý Ph.D. [cit. 2017-05- 02]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/105730/>
24. KUTÁLKOVÁ, Petra, 2015. *Duhové rodiny ve stínu státu: Situace homoparentálních rodin s malými dětmi* [online]. Praha: Prague Pride [cit. 2017-05-09]. ISBN 978-80-260-8550-8. Dostupné z: https://www.praguepride.cz/wp-content/uploads/2016/06/Duhove_rodiny.pdf

25. KOLAŘÍK, Marek, ŠMAHAJ, Jan, 2014. "...když se řekne „rodina" In: KOLAŘÍK, Marek, ed. *XII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: současné podoby partnerského a rodinného soužití: sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4148-1.
26. KOZUBÍK, Jan, 2015. *Slovenské referendum o ochraně rodiny – příčiny, průběh a výsledek v kontextu vlny proti LGBT ve východní Evropě*. [online]. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 97 s. Vedoucí práce doc. PhDr. Ing. Ondřej Císař, Ph.D. [cit. 2017-05- 02]. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/386035/fss_m/
27. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, 234/2016 Sb. Registrované partnerství jako překážka individuálního osvojení dítěte [cit.2017-04-15]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-7-15_1
28. Návrh poslanců Radky Maxové, Jana Hamáčka, Jany Pastuchové, Jaroslavy Jermanové, Jany Hnykové, Soni Markové, Jany Černochové, Františka Váchy, Margit Balaščíkové, Martiny Berdychové, Marka Černocho, Radima Holečka, Pavla Ploce, Jiřího Dolejše a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (Sněmovní tisk č. 320/2014). Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>
29. Návrh poslanců Zuzky Rujbrové, Jany Gavlasové a Jaroslava Zvěřiny zákon o registrovaném partnerství osob téhož pohlaví (Sněmovní tisk č. 359/1997) Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t035900.htm>
30. Návrh poslanců Zuzky Rujbrové, Jana Zahradila, Jitky Kupčové, Moniky Horákové a dalších na vydání zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví a o změně a doplnění některých zákonů (Sněmovní tisk č. 124/1999). Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&t=124>
31. Návrh poslanců Taťány Fischerové a dalších na vydání zákona o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (Sněmovní tisk č. 650/2004). Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=650&O=4>
32. Návrh poslanců Anny Čurdové, Jitky Kupčové, Taťány Fisherové, Kateřiny Dostálové, Lucie Talmanové, Kateřiny Konečné, Zdeňka Jičínského, Vladimíra Doležela, Pavla Svobody, Vlastimila Ostrého a Vladimíra Koníčka na vydání zákona o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (Sněmovní tisk č. 969/2005) Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=969&O=4>

33. Position Statement Canadian Psychological Association, 2006. *Same Sex Marriage* . [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: www.cpa.ca/docs/File/Position/SameSexMarriagePositionStatement-October2006.pdf
34. PROUD, 2013. *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec (2010)5 Výboru ministrů členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou* [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD), [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://proud.cz/en/component/attachments/download/21.html>
35. PROUD, 2015. *Rodiny a právo*. [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost uznání a diverzitu z. s.[cit. 2017- 04-15]. Dostupné z: <http://www.stejnarodina.cz/rodiny-a-pravo.html>
36. PROUD, © 2013-2014. *Různé rodiny, stejná práva: Stanoviska odborníků. Stejná rodina* [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z. s. [cit. 2017-04-15]. Dostupný z: <http://www.stejnarodina.cz/stanoviska-odborniku.html7>
37. PROUD, 2015a. *Výstupy z celostátní konference MŠMT, MLPRPaL a PROUDu „Homofobie a transfobie jako téma pro českou školu“ konané na MŠMT 30. Října 2014*. [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z. s. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: http://www.proud.cz/index.php?option=com_attachments&task=download&id=75
38. POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: rozhodovací proces jako klíčový aspekt přechodu k rodičovství* [online]. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2019, 246 s. Vedoucí práce Prof. PhDr. Petr Macek, CSc. [cit. 2017- 04-15]Dostupné z: http://is.muni.cz/th/10743/fss_d/Polaskova_disertace.pdf
39. POSPÍŠIL, Vojtěch. *K osvojení dítěte registrovanými partnery. Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, **24**(3), 451- [cit. 2017-05-08]. DOI: 10.5817/CPVP2016-3-9. ISSN 1805-2789. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6159>
40. RADA VLÁDY PRO LIDSKÁ PRÁVA, 2009. *Usnesení Rady vlády pro lidská práva ze dne 18. června 2009 ke zrušení zákazu individuální adopce v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*. In: *Úřad vlády České republiky*. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/zasedani-rady/Podnet-ke-zruseni-zakazu-individualni-adopce.pdf>

41. RADA VLÁDY PRO LIDSKÁ PRÁVA, 2000. Usnesení Rady pro lidská práva ze dne 4.5.2000 k přípravě věcného záměru návrhu zákona o partnerském soužití osob stejného pohlaví. In: *Úřad vlády České republiky*. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/zasedani-rady/Usneseni-Rady-k-priprave-vecneho-zameru-navrhu-zakona-o-partnerskem-souzití-osob-stejného-pohlavi.pdf>
42. Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. B. v. Francie (stížnost č. 43546/02) z 22. ledna 2008, body 70-98. Srov. komentář Boučková, Pavla: E. B. v. Francie: Je odmítání adopce homosexuálními jednotlivci diskriminační?, *Jurisprudence* 2/2008.
43. Sdělení č. 209/1992 Sb., Federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
44. STEM/MARK, 2015. *Polovina Čechů by homosexuálům povolila adoptovat dítě jejich registrovaného partnera* [online]. Tisková zpráva [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.stemmark.cz/polovina-cechu-by-homosexualum-povolila-adoptovat-dite-jejich-registrovaného-partnera/>
45. Stenografický zápis 54. schůze, 13. července 2016. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální repozitář* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/048schuz/bqbs/b25205301.htm>
46. ŠLEHOFER, Milda. *Registrované partnerství v ČR 1. 7. 2006 – 31. 12. 2015, kompletní údaje*. Nepublikovaná zpráva/tabulka.2016.
47. TUČEK, P., HOLUB, J, 1994. *Epidemiologicko-sociologické šetření názorů občanů České republiky na onemocnění AIDS*. Praha: Nadace Společně proti AIDS.
48. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. 187. *Kolokvium k individuálním adopcím dětí registrovanými partnery*. [online]. Tisková zpráva. 12. 2. 2010 [cit. 2017-04-07]. Dostupné: <http://wayback.webarchiv.cz/wayback/20100707081242/http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/tz/187--kolokvium-k-individualnim-adopcim-deti-registrovanými-partnery-68255/>
49. Vládní návrh zákona kterým se mění zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (Sněmovní tisk č. 957). Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=957>
50. Vládní návrh zákona o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví (Sněmovní tisk č. 1076/2001). Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=1076>

51. Vládní návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví (Sněmovní tisk č. 1075/2001) Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=3&T=1075>
52. VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina a Ondřej CÍSAŘ. *LGBT aktivismus v České republice: historie, organizace a aktivisté: Výzkumná zpráva pro Heinrich Böll Stiftung* [online]. Praha: Sociologický ústav, v.v.i. AV ČR, 2012 [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: https://cz.boell.org/sites/default/files/studie_lgbt_v_cr.pdf
53. WINTR, Jan, 2009. *Analýza české právní úpravy osvojení dítěte gayi, lesbami a bisexuálními lidmi ve světle práva Evropské unie a Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách* [online]. Praha: Gender Studies, o.p.s. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://www.feminismus.cz/download/analyza_adopce_final.pdf
54. ŠABATOVÁ, Anna. Zpráva o šetření ve věci diskriminace z důvodu sexuální orientace v oblasti osvojení dítěte, sp. zn. 2977/2014/VOP/PPO, ze dne 1. července 2014. In: *Veřejný ochránce práv* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2017/nemoznost-osvojeni-ditete-z-duvodu-uzavreni-registrovaneho-partnerstvi/>
55. Zákon č. 115/2006 Sb. Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
56. Zákon ze dne 3. února 2012 č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 460/2016 Sb.
57. Zákon č. 198/2009 Sb. Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
58. Zákon č. 187/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o nemocenském pojištění

..

Sekundární literatura:

1. BARŠOVÁ Andrea. 2002b. „*Partnerství gayů a lesbiček: Kdy dozraje čas pro změnu?*“ Sociální studia 7: 173–185.
2. BARŠOVÁ, Andrea, 2004. Partnerské soužití gayů a lesbiček: kde jsme a kam směřujeme. In VALDROVÁ, Jana. *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, s. 65-78. ISBN 80-903228-3-2.
3. BEŇOVÁ, Kateřina, 2007. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 978-80-87041-33-8.
4. DISMAN, Miroslav, 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.
5. DURNOVÁ, Anna, 2011. Diskurzivní přístupy v policy analysis. In: NEKOLA, Martin; GEISLER, Hana; MOURALOVÁ, Magdalena. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum. s. 64-105. ISBN 978-80-246-1865-4.
6. FANEL, Jiří, 200. *Gay historie*. Praha: Dauphin. ISBN 80-727-2010-4.
7. HAJER, Maarten, 1995. *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and The Policy Process*, Chapter 2. New York : Oxford University Press.
8. HAŠKOVÁ, Hana, 2009. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-020-9.
9. HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.
10. HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed, 2013. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7.
11. INGRAM, Helen; SCHNEIDER, Anne, L.; DELEON, Peter, 2007. Social Construction and Policy Design. In SABATIER, Paul, A. *Theories of the Policy Process*, Boulder: Westview Press. s. 93-126. ISBN 978-0-8133-4359-4.
12. INGRAM, Helen; SCHNEIDER, Anne, L.; DELEON, Peter, 2014. Social Construction and Policy Design. In SABATIER, Paul A. a Christopher M. WEIBLE. *Theories of the policy process* [online]. Third edition. [cit. 2017-05-07]. ISBN 978-081-3349-275.

13. JANEBOVÁ, Radka, BŘÍZOVÁ, Tereza, VEČOVSKÁ, Ivana, 2013. „Co z těch dětí vyroste?“ *O rizicích oprese sociální práce vůči stejnopohlavním rodičům*. Gender, rovné příležitosti, výzkum. 14/2, s. 14–26. ISSN: 1213-0028.
14. JANOŠOVÁ, Pavlína, 2000. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum. ISBN 80-718-4954-5.
15. JELÍNKOVÁ, Marie, 2011. Případová studie. In: NEKOLA, Martin; GEISLER, Hana; MOURALOVÁ, Magdalena. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, s. 194-221. ISBN 978-80-246-1865-4.
16. KOMENDA, Antonín, 1999. *Sociální deviace: historická východiska a základní teoretické přístupy*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-244-0019-7.
17. MALÝ, Karel, 1979. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova. 262 s., př.
18. NEDBÁLKOVÁ, Kateřina, 2002. Alternativní rodinné modely aneb Rodiny lesbických matek a gay otců.(Kateřina Lišková, Jana Tesařová, ed.). In *Ženská práva jsou lidská práva. Sborník přednášek ze semináře*. 1. vyd. Brno: NESEHNUTÍ Brno, s. 96-103, 8 s. ISBN 80-903228-0-8.
19. NEDBÁLKOVÁ, Kateřina; POLÁŠKOVÁ, Eva, 2004. Gay a lesbické rodiny. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů polarita a vzájemné obohacování - sborník příspěvků z konference Psychologické dny*. Olomouc: UPOL, 2005. ISBN 80-244-1059-1.
20. NEDBÁLKOVÁ, 2007. Kateřina. *Láska je láska: --když choděj kluci s klukama a holky s holkama*. V Brně: GaTe. ISBN 9788023990508.
21. NEDBÁLKOVÁ, Kateřina, 2011. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-041-4.
22. NEKOLA, Martin, VESELÝ, Arnošt, 2007. Sběr a analýza dat. In VESELÝ, Arnošt.; NEKOLA, Martin. *Analýza a tvorba veřejných politik*. Praha: Slon. 407 s. ISBN 978-80-86429-755.
23. PECHOVÁ, Olga, 2007. *Analýza lesbické, gay, bisexuální a transgender menšinyv ČR*.

24. PECHOVÁ, Olga, 2009. Diskriminace na základě sexuální orientace. *E-psychologie* [online]. 3(3), 1-16 [cit. 2017-05-09]. ISBN 1802-8853. Dostupné z: <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>
25. POLÁŠKOVÁ, Eva, 2009. *Plánovaná lesbická rodina: klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5013-6.
26. PROCHÁZKA, Jiří, 2014. Homoparentalita, rodičovství leseb a gayů v českém kontextu In: *XII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: současné podoby partnerského a rodinného soužití : sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 11-20. ISBN 978-80-244-4148-1.
27. PROKOPOVÁ, Kateřina a ORSÁGOVÁ, Zuzana a MARTINKOVÁ, Petra, 2014. *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4344-7.
28. REIFOVÁ, Irena, 2014. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8926-7
29. SEIDL, Jan, 2012. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-585-6.
30. SCHNEIDER, Anne L. a Helen M. INGRAM, 1997. *Policy design for democracy*. Lawrence: University Press of Kansas. ISBN 07-006-0844-3
31. SCHNEIDER, Anne L. a Helen M. INGRAM, 2005. *Deserving and entitled: social Constructions and public policy*. Albany: State University of New York. ISBN 07-914 6341-9.
32. SCHNEIDER, Anne a Mara SIDNEY, 2009. What Is Next for Policy Design and Social Construction Theory? 1. *Policy Studies Journal* [online]. 37(1), 103-119 [cit. 2017-05-06]. DOI:10.1111/j.1541-0072.2008.00298.x. ISSN:0190292x. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1541-0072.2008.00298.x>
33. SCHINDLER, Franz, 2013. Život homosexuálních mužů za socialismu. In HIML, Pavel, SEIDL, Jan, SCHINDLER, Franz ed. *Miluji tvory svého pohlaví*. Praha: Argo, s. 271-386. ISBN 978-80-257-0876-7.
34. SLOBODA, Zdeněk, 2016. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88163-09-1.
35. SOKOLOVÁ, Věra, 2004. A co děti?... Gay a lesbické rodičovství: homofobie a genderové stereotypy v české společnosti. In VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí, s. 81-96. ISBN 80-903228-3-2.

36. SOKOLOVÁ, Věra, 2009. Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. In: *Sociologický časopis/Czech Sociological Review, Vol. 45, No. 1* [online]. Praha: Fakulta humanitních studií UK, s. 115-145 [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/17508c1633916521de028b77d8493284090cb42f_517_SokolovaSC2009-1.pdf
37. STEHLÍKOVÁ, Džamila, Jiří HROMADA a Ivo PROCHÁZKA, 1995. *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*. Praha: Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) v České republice
38. TOPINKA, Daniel, Pavel Zahrádka, Martin Foret a Martin Fafejta. *Kultura, média, komunikace speciál: vybraná témata kulturních studií*. 1. vyd. Olomouc, 2009. ISBN 978-80-244-2463-7.
39. [ODBORNÉ TEXTY MARTINA ŠTĚPÁNKOVÁ a Pavel Čížinský]. *Registrované partnerství pro začínající*. Brno: STUD, 2006. ISBN 8023978217.
40. VÁVRA, 2006. Tři přístupy k analýze diskurzu – neslučitelnost nebo možnost syntézy? In: TICHÝ, Radek. *Miscellanea sociologica*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, s. 49-65.
41. VESELÝ, Arnošt, 2011. Veřejněpolitický a „klasický“ Sociálněvědní výzkum: podobnosti a odlišnosti. In: NEKOLA, Martin; GEISLER, Hana; MOURALOVÁ, Magdalena. *Současné metodologické otázky veřejné politiky*. Praha: Karolinum, s. 12-64. ISBN 978-80-246-1865-4.
42. VRÁBLÍKOVÁ, Kateřina, 2006. Gay a lesbické hnutí v České republice. *Global Politics*, Vol. 5, No. 1. ISSN 1213-7685.
43. WAALDIJK, Kees, 2002. Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví. In: *Sborník prací fakulty sociálních studií Brněnské univerzity: Sociální studia č. 7* [online]. Brno: Masarykova univerzita, s. 153-172 [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080304143045.pdf>
44. WINTR, Jan, 2012. Parlamentární projednávání návrhů zákona o registrovaném partnerství. In: SEIDL, Jan, WINTR, Jan a NOZAR, Lukáš. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, s. 429-459. ISBN 978-80-7294-585-6
45. WINTR, Jan, 2013. Homosexualita jako téma v české právní vědě 1989-2009. In: HIML, Pavel, SEIDL, Jan, SCHINDLER, Franz. ed. *"Miluji tvory svého pohlaví" : homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, s. 453-477. ISBN 978-80-257-0876-7.

Přílohy

Příloha č. 1: Příklady zdrojů dat využitých v analytické části

1. JURČÍK, Petr. Dopis poslancům KDU-ČSL ve věci osvojení dětí homosexuálními páry. In: *Mladí křesťanští demokraté*. [online]. 22. 10. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.mladikd.cz/article.php?id=58>
2. MAXOVÁ, Eva. Promiskuita, homosexualita, pedofilie: Spojité nádoby. Poslankyně Nytrová se statečně zastala normální rodiny. Sobotka chce, aby se omluvila, ona odmítla. Homo-lobby cynicky přiznala své metody a směje se nám do očí. In: *PROTIPROUD. Kontrarevoluční magazín Petra Hájka*. [online]. 18. 7. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/politika/2565-promiskuita-homosexualita-pedofilie-spojite-nadoby-poslankyne-nytrova-se-statecne-zastala-normalni-rodiny-sobotka-chce-aby-se-omluvila-ona-odmitla-homolobby-cynicky-priznala-sve-metody-a-smeje-se-nam-do-oci.htm>
3. PANENKA, Lukáš. Horor, který žijeme: Kanibalské hody Ústavního soudu. Zájem dítěte? Nezájem. Vládní deviantní soudcovská menšina. Na cestě k právům pro lidojedy a pedofily. Poplaveme - nebo nás sežerou. In: *PROTIPROUD. Kontrarevoluční magazín Petra Hájka*. [online]. 29. 6. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/politika/2530-horor-ktery-zijeme-kanibalske-hody-ustavniho-soudu-zajem-ditete-nezajem-vladne-deviantni-soudcovska-mensina-na-cestech-k-pravam-pro-lidojedy-a-pedofily-poplaveme-nebo-nas-sezerou.htm>
4. POKORNÝ, Radek. Rubicon opět překročen: "Hošani" již sahají po dětech. Další vítězství lobby proti normální rodině. Overtonovo okno dokořán. Sobotkovi svazáci píší starším soudruhům. Stihne se to do voleb? Děti jako homo-hračky. In: *PROTIPROUD. Kontrarevoluční magazín Petra Hájka*. [online]. 17. 2. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/politika/2969-rubicon-opet-prekrocen-hosani-jiz-sahaji-po-detech-dalsi-vitezstvi-lobby-proti-normalni-rodine-overtonovo-okno-dokoran-sobotkovi-svazaci-pisi-starsim-soudruhum-stihne-se-to-do-voleb-deti-jako-homohracky.htm>
5. NACHTMANN, Filip. Deviantům naše děti nedáme. In: *Echo24.cz*. [online]. 27. 10. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://echo24.cz/a/wsAmw/deviantum-nase-deti-nedame-homosexualni-adopce-u-poslancu-narazi>
6. POKORNÝ, Jakub. Paggio a spol. chtějí homosexuálům umožnit adopce, ČSSD se ale zdráhá. In: *iDnes.cz: zprávy* [online]. 2013 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/adopce-deti-homosexualnimi-pary-dal-domaci.aspx?c=A130515_1928535_domaci_jw

7. Legalizace adopce dětí homosexuálními/lesbickými páry – ano, nebo ne?. In: *EvaLabusova.cz*. [online]. © 2006 - 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.evalabusova.cz/ankety/adopce.php>
8. KABÁTOVÁ, Šárka. Poslanci gayům a lesbám vzkázali, že je nezajímají, zvláště před volbami. In: *Lidovky.cz* [online]. 23. 2. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/poslanci-dali-gayum-a-lesbam-najevo-ze-je-nezajimaji-zvlast-pred-volbami-rika-sloboda-g3x-/zpravy-domov.aspx?c=A170222_131749_in_domov_sk
9. Prohlášení prezidenta republiky k výsledku hlasování o zákonu o registrovaném partnerství ze dne 15. března 2006. In: *Václav Klaus* [online]. Praha, 15. 3. 2006 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/2296>
10. Jurčík (MKD): Neexistuje právo na dítě, pouze existuje právo dítěte na rodinu, a to tradiční. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 22. 10. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Jurcik-MKD-Neexistuje-pravo-na-dite-pouze-existuje-pravo-ditete-na-rodinu-a-to-tradicni-342666>
11. PETŘÍK, Lukáš. Jsou to úchylové. Homosexuálové by neměli adoptovat děti, říká senátor ČSSD. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 16. 5. 2013 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/poslanecka-snemovna/Jsou-to-uchylove-Homosexualove-by-nemeli-adoptovat-deti-rika-senator-CSSD-272090>
12. Zamezení osvojení dětí homosexuálními páry prioritou MDK pro následující období. In: *Mladí křesťanští demokraté*. [online]. 7. 9. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.mladikd.cz/article.php?id=56>
13. Komárek (KDU-ČSL): Nepodporuji osvojení dětí homosexuály ani oplodnění pro single ženy. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 23. 3. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Komarek-KDU-CSL-Nepodporuji-osvojeni-deti-homosexualy-ani-oplodneni-pro-single-zeny-427475>
14. SVOBODOVÁ, Ivana. Rozhovor s Pavlínou Nytrovou z ČSSD: Radí mi internet a mé srdce, říká poslankyně, která za gayi a lesbami vidí sex s dětmi. In: *Respekt* [online]. 14. 7. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/politika/radi-mi-internet-a-me-srdce-rika-poslankyne-ktera-za-gayi-a-lesbami-vidi-sex-s-detmi>
15. Poslankyně ČSSD Nytrová čelí za výroky o homosexuálech ve vlastní straně ostré kritice. In: *Novinky.cz* [online]. 14. 7. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/409254-poslankyne-cssd-nytrova-celi-za-vyroky-o-homosexualach-ve-vlastni-strane-ostre-kritice.html>

16. Vyjádření politických osobností k petici. In: *Petice proti zákonu adopce dětí pro homosexuály* [online]. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.petice-adopce.cz/vyjadreni-politicky-ch-osobnosti/>
17. Senátor za ČSSD: Před listopadem točily porno známé české herečky. A gayové jsou promiskuitní a můžou za epidemii AIDS. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 15. 8.2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Senator-za-CSSD-Pred-listopadem-tocily-porno-zname-ceske-herecky-A-gayove-jsou-promiskuitni-a-muzou-za-epidemii-AIDS-330431>
18. Stanovisko k novele zákona o registrovaném partnerství. In: *Katolická církev v České republice: stránky provozovaná českou biskupskou konferencí* [online]. V Praze, 17.8.2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160817stanovisko-k-novele-zakona-o-registrovanem-partnerstvi>
19. Nytrová: Petici proti adopci dětí homosexuály už podepsalo téměř pětadvacet tisíc občanů. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 20. 2. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Nytrova-Petici-proti-adopci-deti-homosexuality-uz-podepsalo-temer-petadvacet-tisic-obcanu-476379>
20. Konec TRADIČNÍ RODINY? Projdou adopce pro homosexuály? In: *TN.cz* [online]. 7. 5. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/maji-mit-homosexualni-pary-pravo-adoptovat-deti.html>
21. Interview ČT24. Šabatová: Děti homosexuálních párů nemají problémy s okolím. In: *Česká televize* [online]. 6. 8. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1022922-sabatova-deti-homosexualnich-paru-nemaji-problemy-s-okolim>
22. Diskuze na téma možnosti adopce pro homosexuální páry: Interview s 1. místopředsedkyní KDU-ČSL Michaelou Šojdovou pro ČRo 6, pořad Názory a argumenty. In: *KDU-ČSL* [online]. 15. 3. 2010 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2010/diskuse-na-tema-moznosti-adopce-prohomosexualni-p>
23. Dítě mezi homosexuály: Pokusná rodina ČSSD. In: *DSSS PROTI IMIGRACI: DĚLNICKÁ STRANA SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOSTI*. [online]. 23. 4. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.dsss.cz/dite-mezi-homosexuality---pokusna-rodina-cssd>

24. Dostávám nenávistné vzkazy od věřících, popisuje zkušenost první homosexuální adoptivní rodič v Česku. In: *Interview Plus*. [online]. Český rozhlas, 2. 3. 2017 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dostavam-nenavistne-vzkazy-od-vericich-popisuje-zkusenost-prvni-homosexualni-adoptivni-rodic-v-cesku_201703020850_dpihova
25. Brífink Platformy pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD) k novele zákona o registrovaném partnerství, která by umožnila osvojení dítěte registrovaného partnera či partnerky. Téma: Osvojení dítěte registrovanými partner. In: *Studio ČT24*. [online]. Česká televize, 18. 9. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/215411058060918>
26. Masarykovy debaty: Homosexuální páry mají mít legální nárok na adopci dětí. In: *Youtube* [online]. 14.5. 2013 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=1BHh0EU3190>
27. Kocáb chce registrovaným povolit adopci. In: *STUD*, z. s. [online]. 29. 1. 2010 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.stud.cz/stud/ohlasy/164-kocab-chce-registrovanym-povolit-adopci.html>
28. Rodičovství párů stejného pohlaví. In: *Vertikála*. [online]. Český rozhlas, 11. 9. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/vertikala/zprava/rodicovstvi-paru-stejneho-pohlavi--1649871>
29. Registrovaní partneři nabourávají chod celé společnosti, říká poslankyně Nytrová z ČSSD. In: *iRozhlas*. [online]. Český rozhlas, 14. 7. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/node/5462701>
30. Prague Pride: adopce dětí homosexuálními páry. In: *Studio ČT24*. [online]. Česká televize, 13. 8. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/215411058320813/>
31. PROUD, Různé rodiny, stejná práva: Stanoviska odborníku, © 2013-2014. *Stejná rodina* [online]. [cit. 2017-04-15]. Dostupný z: <http://www.stejnarodina.cz/stanoviska-odborniku.html>
32. Povolit registrovaným partnerům adoptovat děti svého protějšku, nebo ne? In: *Hyde park ČT24*. [online]. Česká televize, 7. 10. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058081007-hyde-park/>

33. Homosexuální lobby v Česku? Umlčovat Nytrovou je chyba, její útok ale byl připravený, říká Rumpel. In: *Aktuálně.cz: DVTV*. [online]. 26. 7. 2016 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/homosexualni-lobby-v-cesku-umlcovat-nytrovou-je-chyba-jeji-u/r~be17996851f311e682380025900fea04/>
34. Benda: Registrované partnerství bych zrušil, je to módní záležitost, za sto let tu nebude. Duel DVTV. In: *Aktuálně.cz: DVTV*. [online]. 4. 7. 2016 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/benda-registrovane-partnerstvi-bych-zrusil-je-to-modni-zalez/r~b768b1ee3fae11e682380025900fea04/>
35. Adopce dětí homosexuálními páry?. In: *Události a komentáře* [online]. Česká televize, 14. 7. 2016 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096898594-udalosti-komentare/216411000370714/obsah/483506-adopce-deti-homosexualnimi-pary>
36. Adopce dětí homosexuály? Je to experiment, říká odpůrkyně. In: *Aktuálně.cz: DVTV*. [online]. 4. 2. 2015 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/aktivistka-s-adopci-deti-homosexualy-je-experiment/r~3ae08018ac6e11e49f60002590604f2e/>
37. VAŠE TÉMA: Radka Maxová a Jan Gregor. Konec tradiční rodiny? Projdou adopce pro homosexuály?. In: *Vaše téma*. [online]. TN.cz, 7. 5. 2015 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/maji-mit-homosexualni-pary-pravo-adoptovat-deti.html>
38. Adopce dětí homosexuálními páry. In: *Hyde park ČT24* [online]. Česká televize, 7. 10. 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-parkct24/214411058081007-hyde-park>
39. JARKOVSKÁ, Lucie. „Mají mít řidičky autobusu právo adoptovat děti?“ In: *a2alarm.cz*. [online]. 5. 9. 2014 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://a2alarm.cz/2014/09/maji-mit-ridicky-autobusu-pravo-adoptovat-deti/>
40. Zbavme se mýtů a předsudků. Poslankyně KSČM se vyjádřila k Prague Pride i adopci dětí homosexuály. In: *Parlamentní listy.cz* [online]. 16. 8. 2014 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Zbavme-se-myty-a-predsudku-Poslankyne-KSCM-se-vyjadrila-k-Prague-Pride-i-adopci-deti-homosexualy-330945?parent=8039220&p=2>

41. ŠABATOVÁ, Anna. Děti homosexuálních párů nemají problémy s okolím. In: *Interview Studio ČT24* [online]. Česká televize, 2014 [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1022922-sabatova-deti-homosexualnich-paru-nemaji-problemy-s-okolim>
42. Adopce dětí homosexuály. In: *Události a komentáře* [online]. Česká televize, 31. 7. 2014. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096898594-udalosti-komentare/214411000370731/>
43. Tváří v tvář problému: Mají homosexuální páry adoptovat děti?. In: *Máte slovo* [online]. Česká televize, 4. 9. 2014. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo/214411030520024-mate-slovo-s-m-jilkovou/>
44. Tváří v tvář problému: Mají mít gayové a lesbičky právo adoptovat dítě svého partnera?. In: *Máte slovo* [online]. Česká televize, 8. 12. 2016. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/216411030520029/>
45. Tváří v tvář problému : Osvojování dětí homosexuály. In: *Máte slovo* [online]. Česká televize, 6. 6. 2013. [cit. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mateslovo-s-m-jilkovou/213411030520014/>

Příloha č. 2 : Ukázka zakódovaného dokumentu

Vybraný úryvek ze stenoprotokolu z projednání novely zákona o registrovaném partnerství (Sněmovní tisk č. 320), poslankyně Pavlína Nytrová (ČSSD), 2016

Zákon o registrovaném partnerství prošel v roce 2006 jen těsnou většinou pouze o jeden hlas, a to proto, že nerozhodnutá část poslanců byla ubezpečena v tom, že si homosexuální páry nebudou klást žádné další požadavky. Dnes vidíme, že svému slibu nedostály a nyní požadují zmíněnou adopci. Sliby chyby, slibem nezarmoutíš.

Jak už zde bylo řečeno, není pravdou, že pokud biologický rodič dítěte zemře, že toto dítě je automaticky umístěno do dětského domova. Dnešní soudní praxe potvrzuje, že pokud biologický otec dítěte zemřel, pak je dítě homosexuálního partnera dáno do výchovy pozůstalému partnerovi, který by se stal pěstounem nebo poručníkem, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. Z toho plyne, že uzákonění adopce, o něž propagátoři zákona usilují, je z tohoto hlediska absurdní. V těchto specifických situacích by se z praktického hlediska jednalo pouze o několik málo výjimečných případů, a jak z výše uvedeného vyplývá, tyto mohou být uspokojivě vyřešeny v rámci současné stávající legislativy.

Otevírá se zde totiž možnost, že všichni lidé hlásící se k homosexuálnímu způsobu života si budou moci adoptovat dítě. A ta petice, kterou jsem zaštitila, je právě proto, aby hájila zájmy těch, kteří se sami hájit nemohou - práva nevinných dětí. Naší povinností je usilovat o to, abychom vytvořili co nejlepší podmínky pro výchovu dítěte, a nevytvářet jiné alternativy, které nikdy nemohou nahradit základní buňku rodiny, již tvoří jeden otec a jedna matka. Naopak vytvářením nových, alternativních variant můžeme snadno dospět k výraznějšímu zpochybnění a postupnému rozměňování základního modelu rodiny. Tento model je třeba mít v úctě, chránit jej, aby zůstal i nadále pevným pilířem naší společnosti.

Známou skutečností zůstává, že právě homosexuální páry se v drtivé většině vyznačují vysokou formou promiskuity, která je mnohonásobně vyšší než u běžných heterosexuálních párů. To znamená, že zde rozhodně nelze mluvit o stabilním prostředí, v němž by dítě mělo vyrůstat. To potvrzují i sami mnozí homosexuálové, případně samotné pochody pride (vysloveno sprajt) pochodů. V tomto případě lze spíše mluvit o neuváženém experimentování na dětech než o upřímnou snahu hájit práva těchto snadno zranitelných dětí.

1. Argumenty vztahující se ke skupině závislých dětí
2. Argumenty vztahující se k rodině
3. Argumenty vztahující se k homosexualitě
4. Argumenty vztahující se k hodnotám
5. Argumenty zaměřené na právní rámec
6. Argumenty zaměřené na etické otázky

Resumé

Za využití teoretického přístupu SKCP se práce snaží analyzovat problematiku homoparentálního osvojování v České republice, respektive porozumět procesu tvorby politiky homoparentálního osvojování v celé komplexnosti. Snaží se odpovědět na otázku, proč má rodinná politika v osvojování dětí homosexuály, respektive registrovanými partnery, negativní charakter v tom smyslu, že je zcela otevřeně znevýhodňuje a iracionálně vylučuje z možnosti osvojit/přiosvojit dítě a vytvořit tak plnohodnotnou rodinu. Proto se prostřednictvím teoretického konceptu primárně zaměřuje na *identifikování* a vysvětlení podoby sociální konstrukce homosexuálních jedinců a párů prostřednictvím argumentačních strategií aktérů obsažených v politickém diskurzu, kdy se klíčoví aktéři snaží o zachování *statusu quo*, případně o změnu současného policy designu tak, aby byla odstraněna diskriminační povaha homoparentální politiky a odstraněno nerovné postavení dětí a rodičů ve stejnopohlavních rodinách.

Práce dochází k následujícím závěrům: Návrh odpůrců spočívající v zachování *statusu quo*, je úspěšnější jelikož využívá pozitivní konstrukce a moci zvýhodněných - heterosexuálů, tradiční rodiny a zhoršuje tak konstrukci homosexuálů tím, že je konstruuje jako její hrozbu. Závažnost situace ve stejnopohlavních rodinách je prostřednictvím strategií odpůrců popřena jako zástupný problém, konstrukce homosexuálů je navíc zhoršena argumentací, že jsou zvýhodňováni na úkor rodin heteroparentálních. Zároveň odpůrci využívají pozitivní konstrukce závislých dětí, staví na možné stigmatizaci dítěte kvůli homosexuální orientaci rodičů a nedostatečném zastoupení vzorů v domácnosti, čímž v podstatě reflektují také obavy společnosti. Argumentační strategie obhájců navíc neposkytují dostatečně silné pozitivní konstrukce homosexuálů. Návrh politiky obhájců tak není úspěšný, jelikož je spojený s otázkou rozšíření práv homosexuálům. Tento fakt se obhájci snaží prosazovat „skrytě“ spojováním skupiny s právy dětí, které v těchto rodinách žijí. Z pohledu přístupu SKCP však strategie není úspěšná, jelikož zamlžuje skutečné příjemce benefitů – homosexuály, respektive registrované partnery. Návrh politiky prosazovaný obhájci navíc mění konstrukci odpůrců z pozitivní na negativní (určují právní ochranu dětí v závislosti na orientaci rodičů). A také snahy o změnu designu politiky zhoršují sociální konstrukci tradiční rodině, jejíž výsadní postavení relativizují, ale i většinové společnosti, která je označena za homofobní. Argumentační strategie obhájců tedy nejsou účinné, jelikož v konečném důsledku nemají zásadní vliv na změnu designu politiky homoparentálního osvojování.

Summary

The thesis is trying to analyse the problems of homoparental adoption in Czech Republic or more precisely to understand the process of formation of homoparental adoption politics in its complexity using a theoretical approach (social construction of target populations). It's trying to answer the question, why the politics of homoparental adoption has such a negative characteristics to the effect that people of the same sex trying to perform an adoption, are frankly disadvantaged and irrationally excluded from a possibility to adopt a child and build a fully-fledged family. That's why it's primarily focused (through theoretical concept) on identification and explanation of the forming of social constructions of homosexual individuals and couples through argumentation strategies of the participants included in a political discourse, when the key participants are trying to keep the *status quo*, or else to change the present policy design to remove discrimination character of homoparental politics and unequal status of children and parents in same-sex families.

There are following conclusions in this thesis: The proposal of opponents consisting in preserving of *status quo* is more successful because it's using positive constructions and the power of the advantaged – heterosexual individuals and couples, traditional families – and makes the position of homosexuals worse by presenting them as a threat. The situation of same-sex families is through the strategies of opponents viewed only as a substitute problem and is not considered serious. The homosexual construction is furthermore worsen by the argumentation, that they are given preferential treatment to heteroparental families. At the same time the opponents use positive constructions of addicted children, build on a possible stigmatisation of a child because of its parents' homosexuality and inadequate representation of examples and models in a household, where through they also basically reflect the concerns and fears of the society. On top of that, argumentation strategies of defenders do not provide adequately strong positive constructions of the homosexuals. The proposals of defenders' politics is thereby not successful, because it's connected to the matter of the extension of homosexuals' rights. The defenders are trying to carry this fact through „secretly“ connecting of the group with rights of the children who live in these families. However, in the view of social construction of target populations approach is this strategy not successful, because it befogs real recipients of the advantages – homosexuals, or more precisely same-sex married ones (civil unions).

Moreover, the political proposal of the defenders changes the construction of the opponents from positive to negative (they determine legal protection of children depending on the sexual orientation of their parents). In addition, the attempts to change design of the politics worsen social construction of a traditional family (questioning its privileged position) and of the major society that is being marked as homophobic. Therefore, the argumentation strategies of the defenders are not successful, because in the end they don't have a major influence on a design change of homoparental politics.